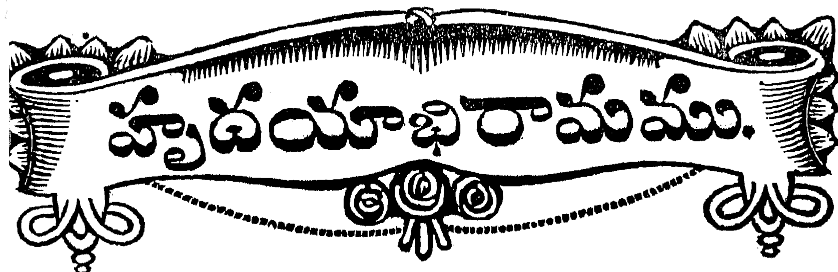
…రదాగ్రంథమాల

ప్రథమ కుసుమము.

శ్రీ

గ్రంథకర్త

శిష్టా వేంకటసుబ్బయ్య
[illegible]లరున్నత పాఠశాలాంధ్ర పండితుఁడు.

1940

[రు 1—0—0.

ముద్రితము.

సీతారామా పవర్ ప్రెస్,

నర్సాపురం.

పీఠిక.

కావ్యమెంతశ్రవణానందదాయకమైనను శాస్త్రౌచితినిఁదొలంగి రసాభాసమైనచో విద్వద్వరేణ్యుల వీనులకు విందొనర్పఁజాల దనుటకు సందియము లేదు. రసౌచిత్యములకిక్కయై హృదయానంద దాయకమై నీతిబోధకమైన కావ్యమునే మదినూని 'విశ్వశ్రేయః కావ్య'మ్మనిరిగదా వాగ్మికులు. ఏతద్రసౌచిత్యపోషణలకుఁ బ్రాచీన కవీంద్రులవలంబించినపద్ధతు లాయా గ్రంథములనవలోకించినఁగాన నగును. విక్రమోర్వశీయమునందలియూర్వశియు, మృచ్ఛకటికము లోని వసంతసేనయు నిందులకు బలవత్తరతార్కాణములు.

నేనీహృదయాభిరామమనుప్రబంధమును రచించి చాలకాల ముంచితిని. నామిత్రులనేకు లనేకపర్యాయములు వినియానందించి ముద్రితముగాకమున్నె దీనినిఁబ్రశస్తికిందెచ్చిరి. దానికి ఫలంబుగా ది 11—3—40. తేదీని భద్రాచలము కుమారరాజావారగు శ్రీ రాజా వేంకటనరసింహాప్పరావు బహదర్ వారి యొద్దనుండి "అయ్యా! మీరు రచించిన వాసవదత్తాదిగ్రంథములు మాకు లభించినవి. చదివి మిక్కిలియానందించితిమి. మీహృదయాభిరామప్రబంధ ప్రాశస్త్యమును శ్రీశాస్త్రిగారివలన వినియున్నాము. మీయవకాశము చూచుకొని గ్రంథము దీసికొని రాఁగోరుచున్నాము" అని లేఖవచ్చి నన్నానందాబ్ధిముంప "అయ్యా! నేనిచ్చటకైలరున్నతపాఠశాలకమ్ముడు వోవుటచే స్వాతంత్ర్యమును గోల్పోయి మీయుత్తర మందినతక్షణమే రానవకాశములేనివాఁడనగుట మన్నింపఁగోరెద. ఒకవారములో దర్శించెద" నని వ్రాసి యావెనుకఁ జెన్నపట్టణము పోయి దర్శింప 'దీనియచ్చుఖర్చు రూ 250—0—0 లును మేమిచ్చెదము.

ఏదేవునకైన నంకితమిం'డని తమయౌదార్యంబు మెఱయఁ బలికిన 'మీరేలగ్రహింపరా'దని నేనుకోరఁగా 'నరాంకితము నింద్యమని పోతన వచింపలేదా? రాజులకు రాజు విష్ణువునకొసంగుఁ'డనివచించిన వారికిసమాధానపురస్సరంబుగా

ఉ. పోతనదృష్టిలోనఁ గవిపుంగవలోకము లోకరక్షకుం
డై తగుశౌరికే కృతుల నర్థి నిడఁగావలెనన్నమాట స
త్యేతరమౌనె? కాని యొకయించుకయించుక పోల్చిచూడ నా
వ్రాఁతలలోనిసూక్ష్మమగువ్రాఁత యిదేయని తోచదే నృపా!

ఉ. పోతనకాలమందుఁగలభూపతులెల్లఁ గిరాటకీచక
వ్రాతముతోడి పొత్తుగలవారని తత్కవిచంద్రు పద్యమే
యాతతఘంటికాధ్వనుల నల్లనల్లన మ్రోయు నట్టిభూ
నేతల కమ్మనం చనుట నీతికి బాహిరమే నరేశ్వరా!

శా. శ్రీవిష్ణుప్రభుపేర నంకితమె వర్షిష్ణుత్వమం చాడుదే
"నావిష్ణుఃపృథివీపతిః" యనఁగ భూనాథాగ్రణీ! నీవు ము
న్నే విన్నాఁడవుగాన నీకొసఁగుచో నేతత్ప్రబంధంబు నా
దేవాధీశునకిచ్చినట్టులగుఁగాదే నిక్కమూహింపఁగన్.

సీ. పుట్టఁబుట్టినవాఁడు పట్టి వ్రాయనుగదా!
రామచంద్రునికథల్ ప్రకటమయ్యె
నోడఁబొల్చినవాఁడు పాడనేర్వనుగదా!
ధర్మజాదులకీర్తి ధాత్రి నిల్చెఁ
గాళిఁగొల్చినవాఁడు గల్పించుటంగదా!
భోజరాజు యశంబు బారటిల్లె
నన్నపార్యుఁడు మున్ను సన్నుతింపనుగదా!
రాజనరేంద్రుండు ప్రణుతికెక్కె

గీ. పూని శ్రీనాథకవిరాజు పొగడకున్న
రాజు వీరభద్రారెడ్డి తేజమేది?
పెద్దనాదులగ్రంథాలు వెడలకున్నఁ
గృష్ణరాయలపే రేది? కీర్తినిలయ!

ఉ. యత్నమొనర్చి కాలమనునాస్తి వ్యయించుచుఁ గావ్యనామ స
ద్రత్నముఁ గూర్చితిన్ గవికి రాజులకున్ గలబాంధవంబనన్
బ్రత్నము కాదు నేటిది కరంబు గ్రహింపుము కావ్యకన్యకా
రత్నముఁదాల్చు రాజులు విరాజిలుచుండరె? కీర్తికాయులై.

చ. తిరుమలదేవినిన్ సతిగ ధీరుఁడు రాయలు గొన్న నాటకం
బరయ మహాద్భుతంబయిన దాపయినన్ హృదయాభిరామమున్
వరకృతిరాజమొండు నిఁక వాసవదత్తయనంగ సద్రసా
కరమయి యచ్చుపడ్డది యొకం డల గద్యము లుండు మొందుగన్.

మ. వినిపింపంగలవాఁడ నిన్నియును మీవీనుంగవన్ విచ్చుచున్
వినఁగాఁ దీరికగల్గి నచ్చి మది కొంతే మెచ్చుఁ బుట్టించుచో
ననుపన్ రాఁగదె యంకితమ్మునకు మీస్వాంతంబు మోదాబ్ధిలో
మునుఁగంజాలదయేని విన్నపిదపన్ భూపాల! యోనేగదన్.

చ. గుడు లొకకొంతకాలమునకున్ భువిఁగూలు వనవ్రజంబులున్
జెడును తటాకముల్ పొలియుఁ జీలి నశించు మహాగ్రహారముల్
చెడును సమస్త మొక్కపుడు చెప్పెడిదేమిఁక లోకముల్ చెడన్
జెడనిది యొక్కసత్కృతియ! చిత్తమునం దలపోయు ధీమణీ!

అనుభావపరంపర వెల్లడింప నంత నతిశ్రద్ధమెయి శ్రీరాజావారి గ్రంథము నాలుగున్నరగంటలకాల మేకధాటిని వినియానందించి "మేమీగ్రంథ మంకితముదీసికొనెద" మని మచ్చిత్తరంజకంబుగా వచించి హస్తపద్మంబులఁ గర్పూరతాంబూలంబు గైకొని "ఉడుత

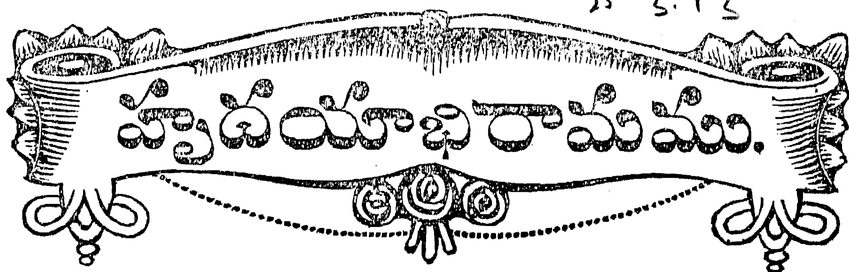
భక్తియన్నట్లు" దీనినిగ్రహింపుఁడని నాకరంబులనిడి మోటారుపై నెక్కించుకొనిపోయి నాయునికెంజేర్చి యమందానందం బొడఁగూర్చిరి. అట్టి కవితారసజ్ఞు దీనికిఁ గృతినాయకునింజేయుట మద్భాగ్యంబని వాకొననేల?

ఆధునికకాలంబునఁ బూర్వప్రబంధంబుల చందంబున వర్ణనో పాలంభనేత్యాదులకు దేవులాడవలసిన యవసరములేమి నయ్యావి యిందుండి తొలంగించితి. 'బీచి' మొదలగునాంగ్లపదంబులనుఁ దర్జు మాచేసిన 'వినాయకునిఁజేయఁబోయినఁగ్రోఁతి' యయ్యెనన్నసామ్యం బుగా వికారాకారము లేర్పడుననుట రసజ్ఞుల కెల్లరకు విశదమే కావున 'బీచి' కోర్టు, డిక్రి, లవర్సుపాత్, సీసిక్నెస్, ఇత్యాద్యాంగ్ల పదప్రయోగంబులును రసపోషణ కందందు 'అసలే,చిత్తే' ఇత్యాది వ్యావహారికపదప్రయోగంబులును గన్పట్టుచుండు. 19 వ పుట 7 వ పంక్తిలో "పతుల యదృష్ట" - 22వ పుట 1వ పంక్తి "మఱుసటి"- 41 వ పుట 6 వ పంక్తి "పడపుఁ గొమ్మల"- 65 వ పుట 11 వ పంక్తి "గొల్లలాడఁగఁజాలు" 102 వ పుట 16 వ పంక్తి "యూర్జి తంబయిన" అని సవరించి చదువఁ బ్రార్థితులు. ఇంకను సవరింప వలసిన ప్రమాదంబు లుండవచ్చును. రసగ్రహణపారీణులు గుణం బున్న గ్రహించి దోసంబులవిడిచి మన్నింపవేఁడుచున్నాను.

నరసాపురం,
2—8—1940.

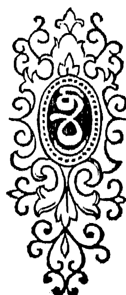
బుధజనవిధేయుఁడు,
శిష్టా వేంకటసుబ్బయ్య.

శ్రీరస్తు.

హృదయాభిరామము.

ప్రథమాశ్వాసము.

యుతమై విమృష్టసువిశేషకమై సురతాంతతాంత ర
మ్యాయతనేత్రమై ప్రవిచలాలకమై హృదయాభిరామమై
తోయజపత్రనేత్రునకుఁ దోరపుమోద మొసంగునట్టి ల
క్ష్మీయువతీముఖాంబుజము శ్రేయము మత్కృతిభర్త కిచ్చుతన్.

శా. శ్రీజాయాకుచకుంభసంభృతలసచ్ఛ్రీగంధకస్తూరికా
రాజార్హాదిసుగంధవస్తుచయపారావారగేహాఢ్యుఁడౌ
రాజీవాక్షుఁ డఖండసంపదలతో రాజిల్లుదీర్ఘాయు వీ
రాజా వేంకటనారసింహునకు నశ్రాంతంబుఁ జేకూర్చుతన్. 2

చ. శిరమునఁ గేకిపింఛమును జిన్నరిపొన్నరిచందమామయున్
గురుమణికుండలమ్ము ఫణికుండలమున్ జెవులందుఁ గాంచనాం
బరముఁ గళాస మిద్ధకటిభాగమునందు వెలుంగుమూర్తి యా
హరిహరనాథుఁ డోముతఁ జిరాయు వొసంగుచు నప్పరాయనిన్.

గీ. దైవతాధీశమౌళిమందారకుసుమ
బృందనిష్యందిమకరందమందుఁ దవులు

రుచిరహేరంబపాదాంబురుహరజంబు
విఘ్నజలరాసులను బీల్చివేయుఁగాక! 4

గీ. బహుళమృదులపదాంచితసహజగత క
విత్వతత్త్వకోవిదుని వివేకధనుని
నఖిలవేదాంతరార్థవిన్యాసు వ్యాసు
నెదుపదిచేసి నుతియింతు నధికభక్తి. 5

చ. కొలిచెద వామలూరుసుతుఁ గోవిదచంద్రులఁ గాళిదాస మా
ఘుల శివభద్ర చోరకవికుంజరులన్ జయదేవ భారవీం
ద్రుల భవభూతి హర్షులను దోరపుభక్తిని భట్టబాణులన్
లలితవచోవిజృంభితవిలాసకవిత్వపటుత్వశోభరున్. 6

గీ. నన్నపార్యున కాదివందన మొనర్చి
సోమయాజునికీర్తి హృత్సీమ నిలిపి
సరసు శ్రీనాథకవినాథు సంస్తుతించి
యభినుతించెదఁ దక్కినయాంధ్రకవుల. 7

సీ. సచ్ఛాత్రనికురుంబసరసీరుహాళికి
ద్వాదశాత్ముని భంగిఁ దనరువాని
సంస్కృతభాషావిశారదచాతక
పటలికి సృష్టిమై పరఁగువాని
లసదలంకారశాస్త్రసముపేతపికాళి
కెల్ల వసంతమై యెసఁగువానిఁ
బ్రథితతర్కవ్యాకరణవేద్యబుధులకు
సురగణాచార్యుఁడై వఱలువాని
గీ. 'నన్వయశిఖామణి'యటంచు నంది బిరుదు
సేతుశీతాద్రిమధ్యవిఖ్యాతుఁడైన

యమలవేమూరివంశదుగ్ధాబ్ధిచంద్రు
రామగోవిందశాస్త్రిని బ్రస్తుతింతు. 8

ఉ. శ్రీధరు సత్యభూషణు విశేషదయారసపూరితాత్మునిన్
బోధకళాప్రపూర్ణు గుణభూషితసత్యవతీశుఁ గీర్తిపా
థోధిశశాంకు విమలదోషు గురుం బురుషోత్తముఙ్ జగ
న్నాథుని మామకమ్మగుమనంబున నిల్పి నుతుల్ ఘటించెదన్.

ఉ. ఏయెడ నాకు వృత్తియొకఁడేర్పడకుండినఁ బాఠశాల కా
ప్యాయనవృత్తిఁ బిల్చి నను బండితుఁజేసి యుపాధి నెంతయున్
బాయక కూర్చినట్టి యనపాయశుభంకరు నెల్లమిల్లినా
రాయణమూర్తిఁ గొల్తు నికరంపుఁగృతజ్ఞత నివ్వటిల్లఁగన్. 10

సీ. జనకుఁడై యొకవేళ ఘనదోషములు పటా
పంచ గావించి మన్నించు నెవఁడు
అనుజుఁడై యొకసారి యాత్మగతాభీష్ట
వికసనం బొనరించి వెలయు నెవఁడు
మంత్రియై యొకతూరి మంచిచెడ్డలనెల్ల
ధీవిశేషమున బోధించు నెవఁడు
మిత్రుఁడై యొకమారు మేలును బ్రకటించి
యేచాయ గోప్యంబు దాఁచు నెవఁడు

గీ. అతఁడు ధీమూర్తి నాకు హితైకవర్తి
లౌకికకళాప్రపూర్తి సల్లలితకీర్తి
సరసకవితారసజ్ఞతాచక్రవర్తి
భవ్యపథవర్తి కొప్పర్తి భానుమూర్తి. 11

సీ. కలుషాంధకారప్రకాండప్రఖండన
పండితమార్తాండమండలుండు

క్రోధాదిషడ్వర్గ ఘోరాటవీవాటి
కాభీలవీతిహోత్రాయితుండు
చంచత్తపోజపస్స్వాధ్యాయ నిరత స
న్మార్గైకసంచారతత్పరుండు
చండికాహ్వయమహాసవనమంత్రమణీస
ముదార్యమానధీముద్రితుండు
గీ. అమలశిష్టాన్వవాయదుగ్ధాబ్ధిచంద్రుఁ
డాంధ్రగీర్వాణవాణీసమంచితుండు
రాజమాన్యుండు సూర్యనారాయణుండు
మజ్జనకుఁ డామహాత్మునిం బ్రస్తుతింతు. 12

సీ. మగనినెత్తెక్కెడు వగలాఁడి కాకున్న
జాహ్నవీదేవి తా సాటివచ్చు
నలువురినోళ్ళలోఁబడి చరింపకయున్న
భాషావరారోహ ప్రతి దనర్చు
నింటింటఁదిరుగు వాల్గంటియే కాకున్న
క్షీరసాగరకన్య మారువచ్చు
మగనిశరీరంబు సగముసేయకయున్న
సర్వమంగళ కొంత సమతవచ్చు
గీ. జనులకొనవ్రేలఁ జూపించుకొనకయున్న
సతి యరుంధతి రవ్వంత సాటివచ్చు
ననఁగఁ గీర్తిఁ గన్న నరసమాంబ నాదు
మాతృదేవతఁ బూజింతు మహితభక్తి. 13

మ. సరసీజమ్మను తమ్మిపేరు ఘనభాషావార్ధి నేగ్రంథముల్
పరిశీలించిన మృగ్య మేరయినఁ జూపంగల్గినన్ దోన షూ

శిరముల్ బోడియొనర్చుకొందుమని వాసిన్ డంబముల్ పల్కు ము
ష్కరులౌ కాకవిపాళినోళ్లు ముడువంగాఁ గోరెదన్ నెమ్మదిన్. 14

ఇట్టు లిష్టదేవతాప్రార్థనంబును సుకవిసమాభినందనంబును గురుచరణారవిందవందనంబును గుకవినిందనంబును భక్తిపురస్సరంబుగా నాచరించి కేవలకల్పనంబును గేవలమిశ్రమంబును గాక కేవలసత్యంబును శృంగారరసప్రధానంబునగు హృదయాభిరామంబను ప్రబంధరాజంబునకుఁ గవితారసజ్ఞ సరసాగ్రేసరు మహోదారునిఁ గృతినాయకునిం జేసి తదారంభమునకు మంగళాచరణంబుగాఁ గృతీశ్వరుండగు శ్రీ రాజా వేంకటనారసింహాప్పరాయబహద్దర్ వారి వంశావతారం బభివర్ణించెద. 15

సీ. చతురాననభవాదిక్రతుభుక్కిరీటాగ్ర
హరినీలచంచరీకాంచితంబు
కమలా కరస్థకంకణమణీదీప్త్యోఘ
రమణీయకింజల్కరాజితంబు
నిర్జరకల్లోలినీస్వచ్ఛసురభిళ
మకరందలహరీ సమంచితంబు
సనకసనందనాది నిఖిలమునిమనో
హంసపరంపరా వ్యావృతంబు

గీ. కన దుపనిషద్వ్రసూత్తంసకాయమాన
మగుచు బెడఁగారు హరిచరణారవింద
మందు నింపొందు శౌర్యధైర్యాదిగుణము
లకు నిధానమై పద్మనాయకకులంబు. 16

ఉ. అందుదయించి మూలపురుషాగ్రణి ధీరుఁడు యుద్ధసత్కళా
స్కందుఁడు దారితప్రథితశత్రుఁడు శ్రీగణపత్యభిఖ్యరా

జేంద్రివరూథినీసుభటబృందనిషేవితదండనాథుఁడై
యందె నఖండకీర్తి బసవాఖ్యుఁ డపారపరాక్రమాఢ్యుఁడై. 17

చ. బసవసుతుండు తిమ్మపతి బాపన తత్తనయుండు పెంపుసొం
పెసఁగఁ బ్రతాపరుద్రధరణీశ్వరు పక్షముఁ బూని యుద్ధముల్
పస నొనరించి రాంధ్రనరపాలునిరాజ్యము గూలిపోవఁగాఁ
గొసకల నూజివీట నొకకోటను బాపన గట్టె నేర్పుమై. 18

ఉ. వారికొమాళ్ళు కోనపనృపాలురు పాలన నూజివీట దు
ర్వారనిరంకుశత్వమున వర్ధిలఁజేసిరి తన్నృపాలురం
దారునికీర్తి యప్పనసమాఖ్యుఁడు దాలిచెఁ దాళికోటలో
ఘోరరణాంగణమ్మున నకుంఠితశౌర్యముఁ జూపి యుద్ధతిన్. 19

ఉ. ఆహవదోహలాఢ్యుఁడగు నప్పనృపాలునియుద్ధవిద్యకున్
వ్యూహవిభంజనక్రియల కూర్జితశక్తికి నిబ్రహీమ్‌కుతుబ్
షాహయుఁ జాందబీబి నిజశత్రుఁడు ఢిల్లిపురీశుఁడెల్లరున్
సాహససాహసాంకుఁడని సంస్తుతులం బొనరించి రాతనిన్. 20

శా. వీరాగ్రేసరు నప్పనాఖ్యప్రతిభన్ వేనోళ్ళ శ్లాఘించుచున్
బ్రారంభంబునఁ జాందబీబి "విజయ" ప్రఖ్యాతచిహ్నమ్మిడెన్
వైరిశ్రేష్ఠుఁడె యిబ్రహీ మొసఁగె "నప్పారాయఁ"డన్ సంజ్ఞ న
వ్వారిన్ దత్కులజుల్ తదాది గని "రప్పారాయ"నామమ్ములన్.

కం. ఘోరాజి "సోనపుత్రి"ను
వీరులు మొగలాయిపతులఁబీచమడఁచుచున్
వీరస్వర్గము విజయా
ప్పారాయ లలంకరించె వారి మనుమఁడున్. 22

కం. రెండవవిజయాప్పారా
యం డష్టాదశసుమండలాఢ్యుఁడు తత్పు

త్రుండైన వేంకటాద్రియు
వెండియు "రాజా" "బహాదరు" బిరుదము లందెన్. 23

గీ. అతనిసుతుఁడు రాజానృసింహాప్పరావు
"ఓ—జలాదతు—దస్తుగహా"—జగతిని
"తీన్‌హజారు—మనసబుదార్" దివ్యబిరుదు
లందె నైజామునుల్తాను లాదరింప. 24

ఉ. పుట్టినవారలందఱు నపూర్వపరాక్రమశౌర్యలక్ష్మిఁ జే
పట్టినవారె పట్టినృపాలురపక్షముఁబట్టి వైరికిన్
దొట్టినమంటలాయనఁగఁ దోఁచినవారలె దానమందు న
ప్పట్టణనేతలం దొకనృపాలుఁడు గర్ణునిఁ దోసిరాజనున్. 25

సీ. కట్టబట్టయు లేక మట్టాడు సాధుసం
తతులకు జిల్గువస్త్రంబు లబ్బె
తిననోగిరము లేక తిరుగాడు బైరాగి
సమితి కింపైనభోజనము లబ్బె
తలదాఁచుకొన లేక పలవించుసన్యాసి
మండలమ్మునకు మేల్మఠము లబ్బె
తాగఁ బాత్రయు లేక తారాడుజోగుల
కింబడరఁగఁ గలశంబు లబ్బె
గీ. హతమనోరథులగు సకలార్థులకును
దనివితీరఁ బూర్ణమనోరథంబు లబ్బె
గరిమ ధర్మాప్పరాయవిఖ్యాత వేంక
టనరసింహాప్పరాయు పాలనమునందు. 26

ఉ. ఘోటకకుర్కురోష్ట్రమదకుంజరమండలికిన్ విహారపుం
దోట మహేంద్రభోగములదొంతరకున్ నెలవైనకోట బల్-

వాటపుఁబాండితిం బరఁగు భవ్యులపాలి వరాలమూట ను
త్పాటితశత్రుఘాట శనివారపుపేట నతండు రాజిలెన్. 27

చ. ♦ "వెలమకులంబునందు నిలు వెల్లరు కాంత లటన్న" పద్య మీ
తెలుఁగుఁబ్రపంచమెందనుకఁ దేజముఁ జాల్చునో యంతదాఁకనుం
దొలఁగునె? యిట్టిలక్షణకుఁ దొరపులక్ష్య మదెవ్వఁడయ్యె న
య్యలఘుచరిత్రు నెన్ననగునా? నృపు వేంకటనారసింహునిన్.

ఉ. పండితపక్షపాతి నుతిపాత్రచరిత్రుఁడు శాంతమూర్తి కో
దండకళైకశౌండుఁ డతిదాంతుఁడు పాండురసద్యశఃప్రభా
ఖండుఁడు చండశత్రుజనకాండవిఖండనదక్షుఁడుండు బ్ర
హ్మాండతలైకదాతయని ఖ్యాతి గడించె నతండు దండిగన్. 29

ఉ. సీతునఁ గూయునక్కలకుఁ జెల్వగుదుప్పటు లంపె జంతుకం
డూతికి రాతికంబముల నూల్కొనఁజేసె సమస్తయాచక
వ్రాతపుటీప్సితార్థము లపారముగాఁ గురిపించె నింతగా
భూతదయార్ద్రబుద్ధిగలభూపతి పుట్టెనె పుట్టఁబోవునే? 30

సీ. అగ్రజన్ముల కనేకాగ్రహారము లిచ్చెఁ
దవ్వించె బహుసరఃప్రకరములను
ఆరామసందోహ మందందు నిర్మించెఁ
బోషించెఁ గృతులంది బుధతతులను
దేవాలయమ్ముల లావొప్పఁ గట్టించెఁ
బాతించె నిక్షేపపటలములను

♦ చ. వెలమకులంబునందు నిలు వెల్లరు కాంత లనంగ విందు న
ప్పలుకు లబద్ధమాయె; కులపాలక! ధీనిధి! యప్పరాయ! రా
ట్కులకులకీర్తికాంత కృతికాంతయు శ్రీజయకాంత మువ్వురున్
గలజగమంతయుం దిరుగఁగాఁ గనుగొంటిని చిత్రమిద్ధరన్.

పేదవారలకెల్లఁ బెండ్లిండ్లు సేయించె
వెలయించెఁ బ్రథమమార్గవిసరములను
గీ. వంశకరుఁడైనపుత్రకుఁ బడయఁగల్గె
సప్తసంతానవిర్మాణచతురుఁడైన
వేంకటనరసింహాప్పరాడ్వీరునందు
లేనిగుణ మున్నదోషమ్ముఁ గానఁగునె? 31

ఉ. ఆమహనీయవంశమున నంచితశీలుఁడు పొల్చె భోగసు
త్రాముఁడు పార్థసారథిధరాతలనాథుఁడు దానశౌండుఁ డు
ద్దామపరాక్రముండు గుణధాముఁడు ధీవిభవుండు వెల్గవం
శామృతభానుఁ డాశ్రితజనామరభూజుఁడు వంశకర్తయై. 32

సీ. స్వర్ణసింహాసనపార్శ్వభాగములందుఁ
గంబుకంఠులు చామరంబు లిడఁగ
నిరుకెలంకులయందు ధృతఖడ్గపాణులై
భటకదంబము బరాబరు లొనర్ప
సకలపురాణార్థసంపన్నులైన వి
చక్షణుల్ స్వస్తివాచకము వలుక
నైజాముదత్తరత్నఖచితహారాళి
ధగధగత్కాంతులు తాండవింప
గీ. "పంజ్ హజార్ సర్ ఫరాజ్వంతు పాలవంచ
అండుభద్రాచలము సవా యశ్వరావు
రాజమహబూబ్ వబాద్ షాహి" ప్రముఖమైన
బిరుదముల వందిమాగధుల్ పేర్మిఁ బొగడ. 33

ఉ. వాణికిఁగాణయాచి శనివారపుపేటసురాజ్యలక్ష్మి దోః
స్థాణములఁ ధరించి తటితో నధికారములందుచుఁ జగ

త్రాణుఁడు పార్థుఁ డేలె బళిరాయన 'నౌబతుఖాన' భూరిని
స్వాణధణంధణధ్వనుల సందడి సంజల దందడింపఁగన్. 34

ఉ. అప్రతిమప్రతాపుఁ డసహాయసహాయుఁడు తాప్రియమాణవి
ప్రప్రకరుం డకుంఠితపరాక్రమధిక్కృతఫల్గుణుండు కా
వ్యప్రియుఁ డార్యసన్నుతుఁడు వైష్ణవభక్తిరతుండు లాస్యవి
ద్యాప్రతిపాలకుండు సరసాగ్రణి కీర్తిశరీరుఁడిమ్మహిన్. 35

ఉ. ఆతరుణీమనోహరుఁ డహర్పతితేజుఁడు చెట్టఁబట్టెఁ బ్రి
స్ఫీతఁ బవిత్రవర్తనవశీకృతభర్తృమనోంబుజాత సం
పూతకులాభిజాత బహుపుణ్యపరీత క్షమాదిసద్గుణా
వ్రాత వినీత సీత కెనవచ్చు సతీత్వసమేత సీతమన్. 36

గీ. సీతమాపార్థసారథిస్థిరగుణులకు
ననఘగుణుఁడైన శ్రీనారయప్పరావు
ప్రథితవేంకటరామప్పరాయఁ డనఁగఁ
గొమరు లిరువురు వొడమిరి కొమరుమిగుల. 37

ఉ. ఆగుణగణ్యయుగ్మకమునం దల జ్యేష్ఠుఁడు నారయప్పరా
వాగమధర్మకర్మరతుఁ డాంగ్లకళాభ్యసనుండు పాలితా
భ్యాగతసంశ్రితార్థికవిపండితగాయకమండలుండు పూ
[illegible]గతమైనయట్టి బిరుదా[illegible]ఁ దాలిచి యేలె లీలమై. 38

ఉ. నారయపార్థివుండు సరనాథకులాబ్ధిసుధాంశుఁ డంచితా
కారవిలాసభాసురుఁ డఖండపరాక్రమశోభితుండు వి
స్ఫారవివేకశాలి గుణసాగరుఁ డచ్ఛయశఃప్రపూర్ణది
గ్వారుఁ [illegible] ఉదారుఁ డాహతవిపక్షు[illegible] కేలరాజమాతృఁడే. 39

గీ. జనకనిర్మిత-కార్యసంచయము లెల్ల
• వంపుటొంపును లేక తీర్పఁగల బుధుఁడు

భద్రవారణవాహనోద్భాసురుండు
సంస్కృతాంధ్రాంగ్లవిద్యా విశారదుండు. 40

ఉ. ఆతఁడు పెండ్లియాడె సుగుణార్ణవ నర్ణవమేఖలాన్వితో
ర్వీతలపూర్ణకీర్తియుత విశ్రుతశీల సమస్తసద్గుణ
వ్రాతఁ బరిశాంత భర్తృవశవర్తిని భూరిపవిత్రవంశసం
జాతను నన్నపూర్ణయనుసాధ్విని నున్నతవైభవంబునన్. 41

శా. "అమ్మా! అన్న" మటన్న మాట వినుచో నాకంఠముఞ్ స్వాదుభో
జ్యమ్ముల్ గ్లూరిచి యాదరం బెసఁగ సర్వాన్నార్థు లుబ్బంగ సా
ర్థ మ్మారీతి నిజాఖ్యఁ జేసికొను సద్ధన్యాత్ముఁరా లన్నపూ
ర్ణమ్మారావున కుద్ది యెందుఁ గల రే నారీప్రపంచంబునన్. 42

కం. గౌనములపోరివై యొప్పెడు
ననుపమసతి రాజ్యలక్ష్మి కగ్రజులగుచుఞ్
జనియించిరి వారికి ధీ
ఘనులు ముగురుపుత్రులు బహుకలుషవిదూరుల్. 43

గీ. అందు జ్యేష్ఠుఁడై తగు విజయాప్పరావు
పరఁగును ద్వితీయుఁడై పరితాపాప్పరావు
పరిభవమందెను గడగొట్టుపట్టి వేంక
టనరసింహాప్పరావు సజ్జనహితుండు. 44

ఉ. ఆకడగొట్టుపుత్రకుఁడె యగ్నిలి మత్కృతిభర్త గానవి
ద్యాకలితాంతరంగుఁడు వదాన్యుఁడు ధర్మపథానుయాయి సు
శ్లోకుఁ డుదాత్తమానసుఁడు సూరిజనావనకృత్యబద్ధధీ
ప్రాకుశలుండు సూనృతవచస్కుఁడునై పెనుపొందు నున్నతిన్ 45

చ. పటుతరశౌర్యశాలి గుణభద్రుఁడు పాములపాడునేత వేం
కటమహినాథుఁ డాతనికిఁ గల్గిన కూరిమిముద్దుబిడ్డ వేం

కటరమణయ్యమాంబ ముఖకాంతివినిర్జితచంద్రబింబఁ బ్రా
కటసుగుణావలంబఁ గుతుకమ్మునఁ బెండిలియాడె నాతఁడున్ 46

కం. అతులితకరుణారససం
స్తుతమతి గుణవతి విమలయశోవతి విలస
ద్ధృతి రూపవతి వినయవతి
చతురమతి సతు లెవరు ప్రతి క్షమఁ దత్సతికిన్. 47

సీ. పరమపాతివ్రత్యవైభవంబున జగ
న్నుతినిఁ బొందిన యరుంధతికి సాటి
పరిథితక్షమాసంపదను సర్వము నోర్వఁ
జాలు సర్వంసహాసతికిఁ బాటి
సజ్జనస్తుతికి భాజనమౌ కళాకలా
పప్రవీణత సరస్వతికి సాటి
కమనీయరూపరేఖావిలాసశ్రీనిఁ
బ్రసవాస్త్రరాణియౌ రతికిఁ బాటి
గీ. పరివిమలోన్నతసద్గుణరత్నపేటి
వినుతసౌశీల్యసౌజన్యపికవితతికి
నాశ్రయంబయియొప్పు నుద్యానవాటి
భవ్య వేంకటరమణమాంబావధూటి. 48

కం. అమలాత్మకులగువారికిఁ
గమలాదేవియనఁగ నొకకన్యామణి ధీ
రమణీయ జనించె రమా
రమణీమణి గలశవార్ధిఁ బ్రభవించినటుల్. 49

గీ. మా కృతిసతి మెట్టిన వేళ మంచిదగుచు
వేంకటరమణయ్యమ్మారా ద్వేంకటనర

సింహభూపదంపతులకు శ్రీ లొసంగి
పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిగాఁ బ్రోచుఁగాత! 50

ఉ. ఇందుఁడు వైభవంబున ఫణీంద్రుఁడు వాగ్విభవంబునందు శై
లేందుఁడు ధైర్యసంపద నుపేంద్రుఁడు రక్షణమందు శ్రీహరి
శ్చందుఁడు సత్యసూక్తి గుణసాంద్రుఁడు వేంకటనారసింహరా
జేంద్రుఁడు భూతలమ్మున నహిప్రతిమై విలసిల్లుఁ బేరిమిన్. 51

ఉ. అన్నవచస్సుఁ డోయఁడెపు డవ్వల లక్ష్మణభక్తి వైఖరిన్
దిన్నగఁ దీర్చిదిద్దఁగల ధీసముదారుఁ డుదీర్యమాణభా
వోన్నతుఁ డాశ్రితావనుఁ డనూనగుణుండు నృసింహనేత త
త్సన్నుతవర్తనం బొగడఁజాలుదురే మహినెంతవారలున్. 52

ఉ. మాటను నిల్పఁగాదె బలి మర్మ మెఱింగియు దానమిచ్చె మున్
మాటను నిల్పఁగాదె గుణమాన్యుఁడు కర్ణుఁడు ప్రాణమిచ్చె మా
ర్మాటల కాయితంపడని మానవులే చిరకీర్తివంతు ల
మ్మేటుల గీటుపుచ్చెడు నమేయవచస్కుఁడు మత్కృతీశుఁడున్.

సీ. తన నామధేయంబు విను నెల్లవారల
వీనుల కమృతంపువాన గురియఁ
దన యువలంబంబు ధరణీసురలకెల్లఁ
గల్పద్రుమంబును గడచి చనఁగఁ
దన మహిష్ఠగుణలతానికురుంబంబు
దిక్తటంబుల నెల్లఁ దెరలి ప్రాఁకఁ
దన దానమహిమంబు తరణినందన మేఘ
బలిసార్వభౌములఁ బరిహసింప
గీ. నతఁడు వెలుగొందుఁ బద్మనాయకకులాబ్ధి
పూర్ణిమాయామినీకాలపూర్ణవిధుఁడు

దశదిశాచక్రసంవ్యాప్తయశుఁడు ఘనుఁడు
వేంకటనరసింహాప్పరాడ్విబుధవరుఁడు. 54

శా. రాజార్హంబగుకీర్తిగల్గియును గర్వం బింతయున్ లేనివాఁ
డోజస్సంయుతుఁ డిద్ధతేజుఁడు మహాయోధుండునున్ సద్గుణా
భ్రాజిష్ణుండు గభీరమానసుఁడు విద్వద్రాజసంస్తుత్యుఁ డీ
రాజా వేంకటనారసింహు దొరయన్ రా రెవ్వ రుర్వీస్థలిన్. 55

ఉ. శోషితకౌరవప్రభుఁడు ద్రోణుఁడు ధర్మజుఁ బట్టి శత్రుని
శ్శేషతఁగూర్పఁదాఁ బ్రతినసేయుఁడుఁ ద్రాసమున్నై నసత్యసం
భాషణ మాత్మరక్షణకుఁ బల్కినధర్మజుఁ డిద్ధసత్యసం
భాషణభూషణుండయిన మాకృతిభర్తను బోలనేర్చునే. 56

గీ. ఆడితప్పనివాఁడు శౌర్యంబువాఁడు
నోర్మి గాంభీర్యగుణముల నొప్పువాఁడు
వినయసంఛాదితోద్ధతి వెలయువాఁడు
స్వాత్మసంస్తుతిలేనివాఁ డప్పరావు. 57

ఉ. భూసురభక్తికిన్ సదనభూమి మృదూక్తికి తావు కీర్తి కా
వాసము నీతివిద్యకు నివాసము పూతచరిత్ర కూఁత వి
శ్వాసపుఁబట్టుకొమ్మ గుణసంతతికిన్ నిలయమ్ము సజ్జనా
గ్రేసరుఁ డప్పరాట్ప్రభువు కేవలమానవమాత్రుఁడే భువిన్. 58

శా. దిగ్దాహంబు ఘటిల్లినన్ ఘనపయోధిశ్రేణి ఘూర్ణిల్లినన్
బ్రాగ్దేశంబున మాని పశ్చిమమునన్ భానుండు జన్మించినన్
దిగ్దంతుల్ తడబాటునొందినను ధాత్రీచక్ర మల్లాడినన్
వాగ్దానంబున కొండుపల్కఁగవ దప్పారాయు జిహ్వాస్థలిన్. 59

సీ. ధవుఁడైతనర్చె బసవదండనాథుఁడు
పంచతంత్రాఖ్యప్రబంధమునకు

అధిపుఁడయ్యె నరసింహాప్పరా వి౦దును
తీపరిణయనాను దివ్యకృతికి
నాథుఁడయ్యెను జగన్నాథుఁడు సాహిత్య
కల్పద్రుమాభిధగ్రంథమునకు
స్వామియయ్యెను రామచంద్రభూపుఁడు వల్ల
వీపల్లవోల్లాస విమలకృతికి
గీ. నేటికి మరలఁ దాతలనాటికీర్తి
నిలిపి కవులఁ బోషించి కీర్తిలత దిశలఁ
బ్రాఁకఁ బ్రభుఁడయ్యె హృదయాభిరామకృతికి
త్యాగములతావు మానృసింహాప్పరావు. 60

షష్ఠ్యంతములు.

కం. ఏతాదృశగుణవంతున
కాతతసత్కీర్తిధవళితాశాంతునకున్
పూతస్వాంతునకును ధా
త్రీతలకాంతున కదభ్రధీమంతునకున్. 61

కం. జిష్ణున కఖిలసుగుణవ
ర్ధిష్ణునకు దురితనిరాకరిష్ణునకు మహా
ధృష్ణునకు దానగుణరో
చిష్ణున కతులితకృపావిజితవిష్ణునకున్. 62

కం. ఆహాతలక్షణయుక్తున
కూహాపోహావిచక్షణోర్జితమతికిన్
ఈహామాత్రపరిష్కృత
సాహసనంసక్తకార్యసందోహునకున్. 63

కం. పండితవిధేయమతి కా
ఖండలవిభవోన్నతికి నఖండసుకవిరా
ణ్మండలవర్ణితధృతి కు
ద్దండవితరణగుణరతికి ధర్మవ్రతికిన్. 64

కం. నవరసరసిక శిఖామణి
కవిరళధిషణాంచితునకు నతిశాంతునకున్
బ్రవిమలచిత్తాంభోజున
కవతంసితనిఖిలకవిజనాసీకునకున్. 66

కం. కరుణాపరిణతహృదయున
కరుణాధికసత్ప్రతాపహంపీరునకున్
శరణార్థిభయతమశ్ఛయ
గిరణచణారుణున కమరగిరిధీరునకున్. 66

కం. జనసన్నుతున కిదానీం
తనదానసరోజమిత్రతనయునకు మహా
ఘనున కలంకర్మిణున
కనుపమతేజునకు సద్గుణాస్థానునకున్. 67

కం. ధిక్కృతవైరికి సత్కృ
న్యక్కృతశమనాత్మజునకు నవకుందసుమ
స్రిక్కాండసదృశయశునకు
వాక్కంజాతోద్భవునకు వరిష్ఠునకున్. 68

కం. వేంకటనరసింహనృపా
లాంకునకును రమణయాంబికాబ్జాక్షీమా
నాంకునకు విపశ్చిత్కవి
పంకజసందోహతరుణభాస్వంతునకున్. 69

అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధియు నఖండైశ్వర్యాభివృద్ధియు వంశాభివృద్ధియునగునట్లుగా నాయొనర్పంబూనిన హృదయాభిరామం బను ప్రబంధరాజంబునకుఁ గథావిధానం బెట్టిదనిన 70

కథాప్రారంభము.

ఉ. పూతచరిత్రయుక్తమునిపుంగవపూజితచారుగౌతమీ
ఖ్యాతవిశాలశాఖల నఖండపవిత్రితఁ గాంచి నిర్ఝర
వ్రాతసదాభిపోషితయవక్షితిమండలరమ్యయౌ వసి
ష్ఠాతటినీతటోర్వి విరజాపుర మొప్పు సమంచితోన్నతిన్. 71

సీ. దాక్షిణాత్యానల్పదక్షశిల్పాంచిత
శ్రీకేశవాలయక్షితితలంబు
బహుపురాణసమయపాశ్చాత్యజనకృత
సురుచిరవాణిజ్యశోభితంబు
ప్రాంచదష్టాశీతివర్షపూర్వస్థాపి
తాంగ్లేయపాఠశాలాంచితంబు
ఖండాంతరవ్యాప్త ఘనకీర్తిసంయుత
రంజకవ్యాపారరాజితంబు

గీ. సాహసౌదార్యశౌర్యవిస్తారధుర్య
దాననారాయణాదివిఖ్యావినోద
సక్తమానసస్పృహమేధిసంయుతంబు
శ్రీనిధానంబు విరజాపురీవరంబు. 72

గీ. శర్వరీతతి దీపికాసంచయంబు
నగరలక్ష్మికి నీరాజనం బొసంగుఁ
బ్రాగ్దిశాభాగమందు వైతరిణి మేటి
వీచికాచామరంబుల వీచు నెపుడు. 73

చ. సుభగవచోవిలాసయయి శోభిలువాణిని(బట్టఁబట్టి తా
నభిరతి నాల్గువేదముల నన్నియమోముల(దాల్చు నంబురు
హ్ప్రభవుని(దోసిరాజనుచు(బ్రాణిగణంబున కెప్పుడున్ శుభా
శుభముల(దెల్పు భూసురులు శోభిలుచుందురు తత్పురంబునన్ 74

ఉ. కొందఱు వేదపారగులు గొందఱు శాస్త్రవిచారదక్షు ల
స్పందితసంస్కృతాంధ్రరససాగరపారగు లింక(గొందఱున్
గొందఱు ధీసముద్రులును గొందఱు జాణలుపూరాణవిద్యలం
దందరు వారివృత్తముల నందఱు నందుకొనంగఁ బోయినన్. 75

కం. భూరితుషారానిలమున
నీరంబులవగిది నింకు సిధి బుద్ధి యశో
భారము లా పురివేశ్యల
చీరచెఱ(గు(జిఱుతగాలి చెనకినయంతన్. 76

చ. కల(డొక దొడ్డభూసురు(డు గాఢయశఃపరిభూషితుండు ని
ర్మలహృదయాంతరంగు(డసమానకవిత్వపటుత్వతత్త్వసం
కలితవిశేషధీయుతు(డకారణసజ్జనబాంధవాయితుం
డలఘుగుణప్రకాండు(డు ద్విజావళికెల్లను మేలుబంతియై. 77

చ. పలికిన భావమొల్ల(మితభాషి యజస్రము సూనృతంబెకు
మ్మలయమృతంబు పైఁడి తనయంతటిరొత్తున(బోయు(గాంచినన్
బలుక(డు తప్పుసాక్ష్యముల(బల్క(డు నెత్తిసి(గత్తి నెత్తినన్
బలుక(డు ప్రల్లదంబు మఱి వాల(డు హింసకు నెట్టిపట్టునన్ 78

చ. తనపనియేమొకాని పెడదారిని(ద్రొక్కియెఱుంగ(డొక్క(డున్
జన(డు విహారమార్గముల(జక్కనిచుక్కలయందు(జక్కనౌ
వనితలవైపు దృష్టి నొకపట్టుననే(బర(గింప(బో(డు గా
• యును(డు శివార్చనాపరు(డు నంచితధర్మచరిత్రు(డెంతయున్ 79

ఉ. తూలఁడుమాట యెన్నఁడును దుందుడు కెందును జెందఁబోఁడు స
చ్ఛీలుఁ డుదారచిత్తుఁడు విశిష్టదయారసపూరితాత్ముఁ "డే
జోలికిశొంఠికిం" జనఁడు సూనృతవాగ్విభవాభిరాముఁడై
క్రాలును రామనామమున గాఢయశోవిభవాభిరాముఁడై. 80

చ. సతి కనుకూలుఁడై హితవిచారము సేయుచు మంచిచెడ్డలన్
బతి చరియించుఁ "జిల్కగోరువంకలయట్టులెసంగు వీరి దం
పతుయదృష్ట మిట్టులు విభాసిలఁగావలదే" యటంచు సం
తతము జనుల్ నుతింప నయతత్పరుఁడై యతఁ డొప్పు నప్పురిన్.

గీ. తనను లోకులు మెచ్చువర్తనము గలిగి
కీర్తిఁ గాంచినతండ్రి సత్కీర్తి నిలిపి
చటులభీకరసంసారసాగరంబు
నీఁదు గార్హస్థ్యధర్మసంవేది యగుచు. 82

గీ. ఇంచుమించుగ నించును మించు కైత
నల్లువాఁ డైనయింటికి నల్లువాఁడు
వెలుపునిడుపునురమ్యమై వెలయు మంచి
యింటివాఁడును నౌనన్నయింటివాఁడు. 83

ఉ. ఆతనియింటిలోన ననయంబును గాపుర మగ్రివంశసం
జాతుఁడు స్థూలకాయుఁడు నజాతరిపుప్రకరుండు హాస్యవి
ద్యాతతచాతురీభరసమంచితుఁ డెంతయు స్నేహపాత్రుఁడున్
నీతిపథప్రవర్తనుఁడు నిర్మలచిత్తుఁడు మేటియొజ్జయున్. 84

ఉ. కంటిని ఱెప్ప యెప్పుడును గాచువిధంబున వానితల్లి యి
ల్లంటుచు నింటిపెత్తనము తాననఁ జేయుచునుండు నాతఁడో
కొంటెలలోనఁ గొంటెయును గోవిదులందునఁ గోవిదుండునై
యుంటఁడు ముట్టఁ జేపనియు నాతనిభాగ్య మదెట్టిదో కదా! 85

కం. బొజ్జయ యారాముసితో
సజ్జనసాంగత్యమూని చరించు సదా
విజ్ఞోడువడక చూపఱు
లజ్జారే మైత్రియనిన నట్టిద యనఁగన్. 86

ఉ. మజ్జనభోజనాదు లొకమాఱు విహారము లొక్కమాఱునన్
సెజ్జకుఁ జేరు టొక్కతఱిఁ జిత్రవిచిత్రము లాడుకొంచు సే
పజ్జకుఁబోయినన్ గలిసి వర్తిలుచుండుదు రెల్లవేళలన్
బొజ్జయరాములిర్వురును బూవును దావివలె న్మెలంగుచున్. 87

ఆ.వె. రాము నింటిముందు రమణీయమై యొప్పి
పెల్లు చల్లనీటి వెల్లువలను
అల్లిబిల్లి మెల్ల నల్లుకొనుచు నుల్ల
ముల్లసిల్లఁజేయు నొక్కవల్లి. 88

వ. తన్మనోజ్ఞవల్లీనికటాసనాసీనుండై రాముండు గ్రంథావలోకనా
యత్తచిత్తుండైయుండ నొక్కనాఁడు 89

సీ. కొంగ తెక్కలఁ గేరు కొంగ్రొత్తమడతల
మిసమిసల్ దెసలందు మసలుచుండఁ
జీలమండలఁదాఁకి జీరాడి వ్రేలాడు
నోరగోచియొయార ముట్టిపడఁగఁ
దెలుపుసేసిన యావిదేశితొమ్మిదివేల
మల్లు "లాలిచి" వ్రేలి మలయుచుండ
మద్రాసుమడతల మలయు "రుద్రాక్షంచు"
కందువాకాంతులు గంతులిడఁగ
గీ. మోమునం దూర్ధ్వపుండ్రముల్ ముద్దుగులుకఁ
బంచచివరంచు చేతితోఁ బట్టుకొనుచు

బొట్టులో వైష్ణవతయెల్ల నుట్టిపడఁగఁ
గట్టెదుట నొక్కనరుఁడు సాక్షాత్కరించె. 90

వ. రాముఁడు వైష్ణవావతంసున కుచితసత్కారంబు లొనర్చుసమయంబున లోనుండి బొజ్జయ్య యట కరుదెంచి పూర్వపరిచయప్రచయోద్ఘాటనంబు సేయు వైష్ణవాగ్రణునివృత్తాంతంబు సర్వంబు నివేదించె. అంతఁ గొంతవడికి వారిరువు రేమేమియో ప్రసంగించుకొనుచు నావలకుం బోయిరి. అంత బొజ్జనాడించుకొనుచు నాబొజ్జయ్య మరలివచ్చి సచ్చరిత్రుండగురామునితో వైష్ణవుని వృత్తాంతంబు నిగూఢంబుగా నిట్లనియె. 91

సీ. గగనస్రవంతిలోఁ గాంచనశతపత్ర
మకరందమును గ్రోలుమధుకరంబు
విమలాప్సరోంగనా కమనీయ కబరికా
ప్రసవప్రతతి వ్రాలు బంభరంబు
నందనోద్యానసంతానప్రసూనసం
చయసౌరభం బానుషట్పదంబు
మానసకాసారమహితాబ్జమధుపాన
తుందిలం బైనయిందిందిరంబు
గీ. మలయుకను వేఁదుఱునఁ జేసి కలఁగి నేఁడు
ఔర! సేబానటంచుఁ దా నట్టెచొచ్చి
తవులువడియుండె నడియూస తన్నుఁ దఱుమఁ
బసికిమాలినయుమ్మెత్త ప్రసవమందు. 92

వ. అప్పలుకు లాలకించి దాని యథార్థ మానిశి మదినూహించి విశదంబుగ భృంగము వైష్ణవుండనియు నుమ్మెత్త యొకనీచవేశ్యాంగనయనియు నాతఁ డామెకుం జిక్కెననియు రాముండు గ్రహించెనుగాని 93

కం. మఱుచటిదినమునసుండియు
మఱచుటయేకాని యట్టిమాటలు మదిలోఁ
జొఱనీయఁడు గాలము స
త్పురుషులు సద్గోష్ఠియందె పుత్తురుగాదే. 94

కం. అపుడపుడు వైష్ణవుఁడు చు
ట్టపుఁజూపుగవచ్చి యచ్చటకు బొజ్జయతో
నపు డారామునితోఁ దో
రపుఁబలుకులు పలికి చెలిమి రాజిలఁజేసెన్. 95

వ. తొల్లింటియట్ల రాముండు పల్లెనికటంబున బొజ్జయ్యతోఁగూర్చుం
డియుండ నొక్కనాఁడు వైష్ణవశ్రేష్ఠుండు వచ్చి 96

కం. ఇచ్చెదరో పొమ్మని వెసఁ
బుచ్చెదరో యెందుకష్టపుందశ యెదవన్
వచ్చితి మీదర్శనమున
కిచ్చమెయిం గోర్కి లోన నీరికలెత్తన్. 97

గీ. కష్టమొదవెడునప్పుడే కాదె మిత్రు
లడ్డుపడుదురు మీవంటిదొడ్డవార
లనెను వైష్ణవుఁ డది రాముఁ డాలకించి
చేతిలోనున్నపనియైనఁ జేతుననియె. 98

ఉ. కొంటెవిరోధియొక్కరుఁడు 'కోర్టున' నాపయి 'డిక్రి' పొంది 'వా
రంటును' బెట్టినాఁడు ననుఁ బ్రాజ్ఞులలో నవమానపెట్టఁ దా
వెంటనె 'కోర్టుబంట్రవుతు' వీథిమొగన్ నిలఁబెట్టినాఁడు నీ
వంటిదుదక్క వేఱొకఁడెవండును నిట్టి విపత్పయోనిధిన్. 99

కం. దాఁటింపఁ డిపుడు నేని
ప్పాటునఁ బట్టువడి 'సర్దుబాటు'ను జేయం

చాటవము సెడితి మూఁడవ
నాటికిఁ దప్పక భవద్ధనం బిడువాఁడన్. 100

చ. పనివడి గంపెఁడాస తమపై నిడుకొంచును వచ్చినాఁడ ని
ప్పని యొనఁగూర్చి పంపుడు కృపారస మొప్పఁగ నంచు వేఁడ నె
మ్మనమునఁ దొట్రుపాటు నను మానము నొందెడు రాము నత్తఱిఁ
గనుఁగొని బొజ్జయాహ్వయుఁడు గాటపుఁబ్రేముడి నివ్వటిల్లఁగన్

కం. కనుసన్న సేసి రాముని
ధనమున్న నొసఁగుమని యువతలకుఁ బిలిచి తా
ననినటు లతఁ డొనరుచుఁ గా
దన నాదే పూచియంచు నచ్చుగఁ బలికెన్. 102

కం. నీదేసుమి బాధ్యతయను
రాదేమో డబ్బు తిరిగి రారాపు లవే
లా దనుకఁగ నన రాముం
డేదబ్బర లేదు ధనము నెంతయొసఁగినన్. 103

కం. తేతెమ్మని బొజ్జయ యన
నాతం డిరుశతము దెచ్చి యర్పణసేయన్
జేతంగొని యారూకలఁ
జేతోమోదంబునొందె శ్రీవైష్ణవుఁడున్. 104

ఉ. అంతట వైష్ణవప్రవరుఁ డాధనముం గొనిపోయి "కోర్టులోఁ"
బంతమెలర్పఁ గట్టి యిటపై నెవ రేమియొనర్తురంచు ని
శ్చింతతఁ గూరుచుండె వెలచేడియయింటను గ్రొత్తయప్పుమా
టెంతయు స్వాంతమందుఁ జొరనీయక పేరిమిఁ బూలరంగఁడై. 105

ఉ. మూఁడుదినంబులాయె మఱి మూఁడుదినంబులుగూడఁబోయె నే
జాడయు లేకపోయె నొకసారియు రాముని జూడఁడాయె నా

మూఁడుదినంబులుఁ దుదకు మూఁడునెలల్ సరియాయె నల్లపూ
బోఁడియె స్వర్గమాయె నిట బొజ్జయరాములు దల్లడిల్లఁగన్. 106

ఆ.వె. అప్పుపుట్టుదాఁక నప్పిచ్చువారల
చుట్టుఁ దిరిగి తుదకుఁ జూపనోప
రాననంబునైన నడుగఁబోయిన బాకి
చాటువేసి మొగము దాఁటుచుండ్రు. 107

శా. 'ఏరా! బొజ్జయ! వైష్ణవోత్తముని జాడే లేదు నీవప్డు 'నా
దేరా' పూచి యటంచుఁ బల్కితివి నాఁడే నేను యోచించి యే
రారాపుల్ ఘటియిల్లనీకుమనుచున్ బ్రశ్నింపఁగాలేదె యి
ప్డారా యేగతి డబ్బువచ్చుఁ జెపుమా యాలోచనం బియ్యొడన్.

కం. అని యపుడప్పుడు రాముం
డనుటయు నది మొదలు శ్రద్ధయందుఁదగిలి వాఁ
డనిశంబును వైష్ణవు జా
డ నెఱిఁగి కని యతని కనియె డగ్గుత్తికతోన్ 109

చ. "పరపతి"ఁజంపుకొంటివి విపత్తున నడ్డమువచ్చి పూఁటగా
నిలికినయట్టినాకును నిదే కొని తెచ్చితి పోటుమాట యి
క్కరణి నొనర్తువంచు నెఱుఁగంగదరా కలనైన మిత్రమా
మఱి మరియాద నిల్పుకొనుమా!మనుమా!మనమైత్రి నెంచుమా!

గీ. ఇచ్చెనాతండు మఱి నీవు పుచ్చుకొంటి
మధ్యవర్తినై చెప్పినమాటకొఱకు
నిఱుకటమ్మునఁబడి బిట్టు నిట్లు వేఁగు
'నాకు వచ్చెనుగద మధ్య నక్కచావు' 111

వ. అని తాలిమిదూలి శ్రుతికటువుగాఁబలుకు పలుకు లాలకించి
వానితో వైష్ణవుండు 112

కం. జాగయ్యెను క్షమియింపుము
రాఁగదె రేపకడ నీవు రామునితో వే
వేగమ ధనమిచ్చెద సు
మ్మీ గడువిడుమిపుడు బొజ్జయేశ్వర యనినన్. 113

చ. 'సరిసరి' రాము నెత్తు వసుసంచయముల్ కొలపోసిపోసినన్
బరులగృహాన కేఁగఁడన వారవిలాసినియింటఁ జొచ్చునే
తరము గ్రహించి పల్కుము వృథా వెయిమాట లిఁకేలయింక 'రా
ముర'యది కాలుపెట్టుటకుఁబోలు గృహమ్మొకొ రాముబొంట్లకున్

కం. అని యాతని నడుగుటయును
ననుదినమును బొజ్జయ యట కపుడప్పుడు తాఁ
జనుటయు వైష్ణవతిలకుఁడు
ధన మీకుంటయు నిటువలెఁ దద్దయుఁ గడచెన్. 115

గీ. ధనముగలవానికైన నిర్ధనునకైన
నాణెమును ముట్టకుండు సన్యాసికైన
ప్రభువునకునైన హీనసేవకునకైనఁ
దవులకుండదు డబ్బుతో నవసరంబు. 116

చ. మనమున నర్థసంగతులమంచియుఁ జెడ్డ దలంచుచుండ రా
మునిముసుముందువచ్చి తనమోమును గుంచి విషణ్ణచిత్తుఁడై
మన మతఁ డున్నతావునకు మాపటివేళకుఁ బోవకుండినన్
ధన మిఁక రాదురా! యిది యథార్థమురా! యనె బొజ్జయాఖ్యుఁడున్

వ. అది విని రాముఁడు 118

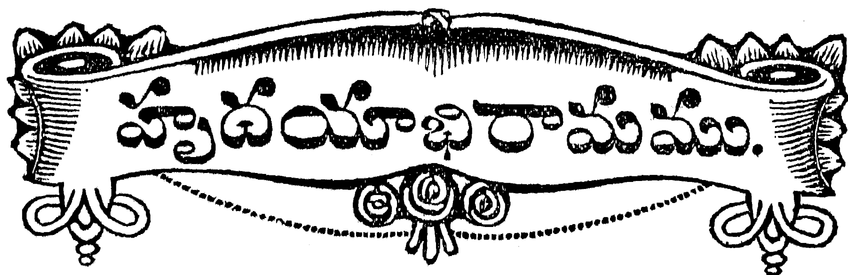
గీ. ధనము వోయినఁ బోనిమ్ము దానికంటె
ఘనతరంబైనమైత్రియుఁ జనఁగనిమ్ము

గద్య.

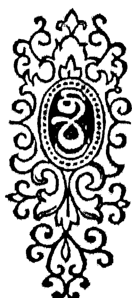
ఇది శ్రీశిష్టావంశపయఃపారావారరాకాకైరవమిత్ర శ్రీ సూర్యనారాయణశాస్త్రిపుత్ర బుధజనవిధేయ వేంకటసుబ్బయనామధేయప్రణీతంబైన హృదయాభిరామమను మహాప్రబంధమునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము

శ్రీరస్తు.

ద్వితీయాశ్వాసము.

రాజత్ప్రసాద వి
హారా! మేరునగధీర! యాదఃపతిగం
భీరా! కరుణాపారా
వారా! వేంకటనృసింహాభవ్యవిచారా! 1

అవధరింపు మనంతరంబు. 2

చ. కమలహితుండు ఘస్రఘనకార్యములన్ గడముట్టఁదీర్చుచున్
ప్రమదముతోడఁదన్గవయవచ్చుచునుండెనటంచు నెంచి ప
శ్చిమహరిదంబుజాక్షి గడుఁజెన్నగురాగరసంబుఁబూనెనాఁ
గ్రిమముగ సాంధ్యరాగములు రాజిలెఁ గోకసదచ్ఛవిచ్ఛటన్. 3

సీ. గరళకంధరకంఠగతహాలాహలజాల
గురుతరద్యుతులతో సరసమాడి
బర్హిపింఛచ్ఛటావరకిరీటోల్లస
ద్విధువపుఃకాంతితో వియ్యమంది
ఘనఘనాఘనకాండకస్తూరికానవ
చ్ఛవిపరంపరలతో నవఘళించి

కకుబంత వేదండగండస్థలోచ్ఛల
దలికులంబులతోడ ననఁగి పెనఁగి

గీ. రాజిలెననంగ రోదోంతరాళమందు
బంధకీబృందపరమాప్తబంధువగుచుఁ
గజ్జల కరిఘటా కలకంఠ కాల
కాంతితతిఁగ్రమ్ముకొనె నంధకార మపుడు. 4

మ. బళిరా! యియ్యది మంచివేళ యెవరేఁబైవారు గుర్తింపఁగా
వలనుం గాదని రాముఁడున్న యెడకున్ వైళంబ విచ్చేసెఁ బో
వలయున్ వైష్ణవు చెంత కర్థమునకై వాఁ డిప్పు డీకున్న న
వ్వల యోచింత మటంచు బొజ్జయ వచింపం బైనపై రిర్వురున్.

కం. బెదరుచు రాముఁడు ధైర్యము
గదురని చిత్తంబుతోడఁ గడుఁ దడబడుచున్
"బదపద" మన బొజ్జయ త
త్సదనప్రాంతం బొకింత దవ్వుగ నుండన్. 6

మ. అనుమానింపఁగ నడ్డునడ్డునకు రమ్మాయంచు బొజ్జయ్య తా
ఘనబాహాబలశక్తి నీడ్వఁగను జిక్కంబట్టి ధైర్యంబు వే
చను భీతింగను వద్దు పోదమను నాశంకాత్మసింహావలో
కనమున్ జేయును రాముఁ డెవ్వరయినన్ గాస్పింతు రేమోయనున్.

కం. ఇదె వచ్చితి మిదె వచ్చితి
మది యేమిర యింతభయము నంబెదు తుదకున్
బద యీసందు మొగంగల
దది యేసుమి దొడ్డిగుమ్మ మనె బొజ్జయయున్. 8

కం. ఇటుగని యటుగని చీమయుఁ
జిటుకుచిటుకనని చిమ్మచీఁకటిలోనన్

దటుకున రాముం డపుగిదేఁ
గుటిలాలక యింటిదొడ్డిగుమ్మములోనన్. 9

కం. గండైనపుండరీకము
దండివలం బడ్డయట్లుదారచరిత్రో
ద్దండుఁడు రాముం డావే
శ్యాండజయాన యిలుసొచ్చె నద్దమరేయిన్. 10

కం. అలవాటుకలిమి బొజ్జయ
తలఁపక భయమన్నమాట లటుకునఁ జొచ్చెన్
మెలమెల్ల రాముఁడుం జని
కళవళపడె నచట నెవనిఁ గానకయంతన్. 11

కం. ఆచూకి లేని చోరుం
డేచోటకుఁ బోవలయునొ యెఱుఁగక యాచో
నీచోఁ దోఁచక దిక్కులు
చూచెడుగతి రాముఁ డపుడు చూడఁగఁజొచ్చెన్. 12

కం. అలికిడి చెవిఁబడ వైష్ణవ
తిలకుఁడు గుడి యెడమ వెనుక దిక్కులయందున్
నలుఁగుడువడు తెలియుడుపులఁ
బలురకముల "సర్దుకొంచు" బయటికివచ్చెన్. 13

కం. ఆలోన వచ్చె నచ్చటి
కాలోలమృగాయతాక్షి యాపె మదను ని
ల్లాలో తొలకరిమెఱుపుల
జాలో యని రాముఁడపుడు సంభ్రమమందెన్. 14

ఉ. ఆమదిరాక్షి పద్మిని యొయారముగాఁగని పల్కె నిట్లు మా
స్వాములు మీధనం బిపుడ జాగొనరించిరిచాల వేఱుగా

మీమది నెంచగావలదు మేలె ఘటిల్లిన దట్టులౌట శ్రీ
రాములవారిదర్శనము ప్రాగ్భవపుణ్యమునన్ లభించెగా!

కం. పెద్దలతో పని చిల్లర
పద్దైదైనను వసూలుపడుతోడన మీ
పద్దిండని చెప్పదు నే
పొద్దును "సుస్తీసుమండెపుడు" స్వాములకున్. 16

గీ. వారితో మీకుఁ బని లేదు వార లున్న
లేకయుండిన మీడబ్బు మీకె యిడుదు
రేపు రండని బొజ్జయ్య వైపు చూచి
వచ్చుటకుఁ 'బూచి' మీదని పలికె నపుడు. 17

ఉ. చెప్పెడిదేమి యింక వెలచేడియ చెప్పట మొప్పమీఱఁగా
నప్పయి వైష్ణవప్రవరుఁ డద్ది సమర్థముచేయు టాపయిన్
విప్పగ బొజ్జయాహ్వయుఁడు నేర్పునఁ బల్కుట తప్పదంచుఁ దాఁ
"జప్పన" రాముఁ డింటిదెస సాగఁగడంగెడునంతలోపలన్. 18

చ. అలయక "కానిమేజుపయి" నాడుదమంచును 'బేక' గల్పి ము
క్కల వెలకాంత పంచగను గల్గియుఁజిత్తము రాముఁ డాడఁగా
నోడఁబడఁడయ్యె సిగ్గు భయ ముద్దవిడిన్ మది నగ్గలింప వా
రలు ముగు రాడి రాతఁడును బక్కను జేరి హసించుచుండఁగన్

సీ. పనిలేనివారల పాలింటిఁ బెన్నిధి
యెల్లకార్యంబుల కెదురుచుక్క
కుటిలాత్మకుల కెల్లఁ గొంగుబంగారంబు
మచ్చరంబునకు బల్ రచ్చపట్టు
వీక్షించువారికి వెలయాలి చనుదోయి
తగులుచలములకుఁ దార్పుగత్తె

తిరిపంబు నెత్తింప దివ్యోపకరణంబు
మాయదారుల "కెజ్జుమారికమ్మ"

గీ. పాడునిద్రాలతాంగికి బావగారు
గౌరవప్రపత్తులకెల్ల వేరుపురుగు
వ్యసనసందోహమున కంకురార్పణంబు
పేరు పెంపును గూల్చెడుబేస్తులాట 20

కం. సద్దణఁగినపిమ్మట నా
యిద్దరును గలిసియ వచ్చి రిండ్లకు మఱునాఁ
డద్దమరే యగుచుండఁగ
నుద్దవిడింబోవఁదలఁచియుండిరి మరలన్. 21

కం. అచ్చరలఁబోలు వెలయాం
డ్రిచ్చపుపురినుండి బ్రహ్మాయానతిఁ బ్రీతిన్
వచ్చియుఁ బద్మినియింటను
మచ్చిక బసచేసి రొక్కమాసముక్రిందన్. 22

వ. ఇళాత్రివేణీకుంజరీనామంబుల నాపువ్వుఁబోండ్లు మువ్వురునునివ్వటిల్లుచుఁ బద్మినీసాహచర్యంబున వైష్ణవవతంసునకును దలలోని నాల్కలై మెలంగుచు నిరంతరచతుర్ముఖపురాణపారాయణపరాయణలై యుల్లాసంబునఁ గాలంబు వెళ్ళఁబుచ్చుచుండిరి. పద్మినీసద్మంబున నంతకు మున్నె వేశ్యాస్వాయంబునకు శిరోభూషణంబునా నొప్పునొక్కకాంతారత్నంబు గల దాపె వృత్తం బెట్టిదనిన. 23

చ. అరుదగు శ్యామలాపురమునందు ధనాంగన లక్ష్మిపేరిటం
బరఁగు వినీతయోర్తు నిజనందన ఘూర్ణితముఁగానిపుష్పమున్

సరవి నలూనపల్లవముఁ జయ్యన వెంటను బెట్టుకొంచుఁ దా
సరసపురంబటంచు విరజాపురి వచ్చి వసించె నిమ్ముగన్. 24

కం. నందనవనమందుంగల
సుందరకల్పద్రుమంపు సొం పొదవెడు నా
నందనసౌందర్యం బా
నందం బొనఁగూర్చె లోకనయనంబులకున్. 25

గీ. అతివ భుజములు మించును లతలసోరు
సతికి నూఁగారు తలఁపంగ లతలబారు
లలన సంహననద్యుతి లతలఁగేరు
నతల కుతలాదులం దట్టియతివ గలదె? 26

ఉ. సుందరమైన దేహరుచి సుందరసద్రిదకుంద బృందముల్
సుందరనేత్రియుగ్మమును సుందరకంఠము సుందరాస్యముల్
సుందర మేదిమెంచిన వసుంధర నాతర శాఖి నందఱుల్
సుందరి యంచు సన్మధురసూక్తులఁ బిల్తురు సార్థకంబుగన్. 27

సీ. హరిమధ్యమును దూఱు నాకసంబును గేరు
నపురూపమైనట్టి యతివ నడుము
పద్మరాగపుసోరు పగడాలజిగి మీఱు
నమృతంబుఁ జిలికించు నధరతలము
ఇంద్రనీలము నేలు నిందిందిరముఁబోలు
ముద్దుగారెడు కల్కి ముంగురులును
పాఠీనముల మించుఁ బద్మంబుల హసించుఁ
జేరలఁ గొల్వనౌ చేడెకనులు
గీ. భువనజాలంబు నొక్కటఁ బూవువిల్తుఁ
డెదిరి గెల్వంగఁ బదునిడి యదిమిపట్టి

నూటి మెక్కుడి సంధించు భూరిశాత
సాయకప్రకరంబు దృక్సంచయంబు 28

కం. వెలలేని కెంపు వాతెఱ
వెలలేని పసిండిగిండ్లు వెలఁది కుచంబుల్
వెల యేఁమీవలయునో యు
వ్వెలలేనిసువర్ణకాంతివెలయు వెలఁదికిన్. 29

సీ. అబ్జాక్షి లలితంపుటాస్య మాలోకించి
నక్షత్రపతి మోము నలుపువాఱె
వగలాఁడి పొగరుగుబ్బలఁ గాంచి దాడింబ
ఫలముల్ పటీలుసఁ బగిలిపోయె
హరిమధ్య గమనంబు కరిణీమతల్లిక
గాంచి లజ్జించి నాగమ్మ యయ్యె
చంద్రాస్యగళమును శంఖంబు తిలకించి
సాగరమ్మునఁ జొచ్చి దాఁగియుండె

గీ. నౌర! తత్తనూసౌష్ఠవంబరసిచూడ
యక్షగంధర్వకిన్నరాబ్జాక్షులందు
మఱియు నేసుందరీపరంపరలఁ గాని
కంచుకాగడా వైచిన గానఁగనగునె. 30

ఉ. రక్తము కండ్లఁజూతు నవురా! నను గెల్తువె యంచు బల్క్రుధా
సక్తత సుందరీరదనసంతతితోఁ గలహించి బద్ధమై
శక్తి కృశించి చిల్లివడి సారెకుఁ దా శరణంచు దానిచే
ముక్తత నొందెఁ గానియెడ ముత్యము ముక్త యదెట్టులయ్యెడున్

కం. సుందరి గతి మత్తేభము
కందము కచపాళి చంపకము నాస వచో

బృందంబు మత్తకోకిల
యెం దరసిన దాసివృత్త మెన్నం దరమే. 32

సీ. మేషంబునందున్న మిన్కులనిధి కుచ్చ
రాహువునకు వృషభరాశి నుచ్చ
కర్కాటకమున నొక్కట బృహస్పతి కుచ్చ
బుధునకుఁ గన్యలోఁ బొసఁగు నుచ్చ
అల తులారాశియం దర్కాత్మజున కుచ్చ
శిఖికి వృశ్చికమునఁ జెలఁగు నుచ్చ
మకరలగ్నంబున మహికుమారున కుచ్చ
దానవగురునకు మీన ముచ్చ
గీ. వృషభమున శీతరోచికి వెలయు నుచ్చ
వీరికెల్లర కొక్కొక్కవేళ యందె
సంఘటిలు నుచ్చ కాని యశాంత మల్ల
రమణి ముఖచంద్రునకుఁ గళారాశి నుచ్చ 33

సీ. మిహిరపుత్రునకు మేషరాశిస నీచ
యిందుజునకు మీనమందు నీచ
అల తులారాశియం దబ్జాప్తునకు నీచ
గ్లౌ రాహులకు వృశ్చికమున నీచ
కర్కాటకమున నంగారకునకు నీచ
శిఖికి వృషభరాశిఁ జెలఁగు నీచ
మంత్రి గీష్పతి కల్ల మకరరాశిసి నీచ
కవికిఁ గన్యారాశిఁ గరము నీచ
గీ. అన్నిఁటికిని నొక్కొకదాసియందె నీచ
సుందరికి తనుమధ్యమమందు నీచ

వక్రగతినీచ మృషనీచ వసుధ యందు
నీచఁబడఁ బెక్కు లుచ్చయై నెగడుఁగాదె. 34

ఉ. దాని మనోహరాకృతియు దాని మిటారపుగబ్బిగుబ్బలున్
దాని మనోజ్ఞనేత్రరుచి దాని కపోలపునైగనిగ్యముల్
దాని శనైశ్శనైర్గతియు దాని వినీలశిరోరుహద్యుతుల్
మానవకోటిఁ బట్టుటకు మన్మథుఁ డొగ్గిన యుచ్చులౌఁగదా! 35

సీ. డంబు పెంపెసలారు బింబోష్ఠి పెందొడల్
రంభాపటుత్వసంరంభ ముడుపు
శుకవాణి నునుమేని యకలంకమగుశోభ
హేమాధికారంబు నీసడించు
రోలంబనిభవేణి వాలుఁజూపుల ఠీవి
హరిణీవిలాసంబు నపహసించు
బాలామతల్లికాఫాలసౌందర్యంబు
చంద్రరేఖాస్ఫూర్తిఁ జక్కఁబెట్టుఁ

గీ. దరుణి లలితశృంగారసుధాసమాప్తి
మంజువాణీవిలాసక్రమంబు నోడుచు
దివిలతాంగుల మించు నయ్యువిద యనిన
భువిలతాంగుల పేరెత్తఁబోలునొక్కొ. 36

సీ. పరకాంత మాతృభావమునఁ జూచుకుటుంబి
సుందరిఁ గనుఁగొన్నఁ జొక్కిపోఁడె
చిఱుగాలి తిని యుండుపరమహంసయుఁ దాని
పద మాశ్రయింపఁగఁ బాలుపడఁడె
ఇనుపగోఁచినిఁ బెట్టుమునిచంద్రుఁడును దాని
ముఖచంద్రబింబంబు ముద్దుగొనఁడె

'అసలె' రాగములేని యతివతంసుఁడు దాని
వలపువాసనలచే నలమఁబడఁడె
గీ. యంగనల నెఱుఁగనిఋశ్యశృంగుఁడైన
శృంగభంగంబు నొంది యనంగరంగ
సంగతుఁడుగాఁడె యిఁక నే మనంగవచ్చు
సుందరి యనంగ నొకమచ్చుమందుగాదె. 37

చ. తులగనరాక యొప్పెసఁగు తోరపుటందము నివ్వటిల్లఁగా
సలలితవృత్తి నచ్చపురిచానలతోఁ దలతోఁకలేని పొ
త్తులగమితోఁ బ్రమోదగతితో రమణీయవిలాసకేళితో
మెలఁగుచునుండు నమ్మొలఁత మేలనిలోకము మెచ్చిచూడఁగన్.

వ. అట్లుండ నమ్మరునాఁడు బొజ్జయరాములు వేగిర మోగిర మారగించి ధనార్థ మద్ధనాంగనయంగణంబునకుం జని రయ్యవసరంబున వైష్ణవవతంసుండు తిరువేణీకుంజరీపద్మినీసుందరులచేఁ బరివేష్టితుండైయుండ బొజ్జయరాము లాతావుఁ జేరిరి. బొజ్జయ్య పరమానందభరితాంతరంగుండై వారలతోడ చేస్తాడఁ బెల్లుబలాటపడినందుల కా వైష్ణవుండు వాని కవ్వరంబొసంగెఁ గాని రాముండు చేస్తాట కేమాత్ర మంగీకరింపమి వాని నూరకయ కూర్చుండనిచ్చుట యుచితంబుగాదని చేస్తాటపట్ల నెల్ల రొక్కమాఱు మహోత్సాగం బొనరించి యడ్డాటకుఁ గడంగిరి. వెండియు వారు వెరసి యేడ్వురగుటచే నడ్డాటకును నడ్డంకు వాటిల్లె. 39

కం. భంగం బొదవఁగ నంతట
దొంగా టాడుదమటంచుఁ దొయ్యలిగమి బల్
శృంగారరసమొలుకఁ బ
ల్కంగాఁ దక్షేలనంబు గడలుకొనంగన్. 40

ఉ. ఆటల సుందరీరమణి యందొకముక్కను దప్పవేయఁగా
బోటి యిదేటినాయమని బోజ్జయ సుందరిఁ జూచి పల్కఁ న
బ్బోటి విలాసమొప్పగతి బోజ్జయతో ననె నవ్వినవ్వి దొం
గాటయకాదె యిద్ది యటులొటను నాయది నాయమేకదా! 41

ఉ. బోజ్జయ చూచి యచ్చపురిపొల్తుల మోహరసాబ్ధిమగ్నుఁడై
పజ్జకుఁ జేరి వారి తనుభాగము రాచుకొనంగ జేసుచుం
లజ్జయు గిజ్జలేని వెలనారులతో బళిరా యతం డికే
లజ్జయు లేక కేరుచు విలాసము మీఱుచు నాడెఁ బోఁడిమిన్.

ఉ. రాముఁడు సుందరీవదనరాజు నెగాదిగఁ జూచి నైజని
ష్కాముఁడెయయ్యునయ్యెడలస్వాంతమునం జలనంబునొందియా
రామ డొయారముం బలుకుప్రౌఢియు మాటికి మాటికెంచి యే
మేమొ తలంచు వంచుఁ దల యింక నధోగతి వేఱయున్నదే. 43

వ. అంత నిశీథమగుటయు రాముఁడు చింతాక్రాంతస్వాంతుండై
పోవనుద్యుక్తుండగుచుండ సుందరిమందస్మితంబుతో "నేమంతతొం
దర వెడుదురుగాని లెండి' యని పలుకనాకలికి కులుకుపలుకులకు
భంగపాటు వాటిల్లనొల్లమి నొక్కింత తాళినవెనుక వెండియు
నాలస్యంబగు డారాముఁ డాగ్రహావలోకన సూచికాపరంపరల
నాబోజ్జయపైఁ బఱపిన నాతం డది గ్రహించి తటాలున లేచి
త్రివేణీకుంజరులఁ దనివార నొరచూపుల జూచుచుఁ గడు
కష్టంబున దారితీసె నంత బోజ్జయరాము లవ్విటనిధానంబగు
నాకటికిచీఁకటింబడి మొఱగులకంటఁబడక యింటికిఁ జేరిరి కాని
వేళదాఁటుటనో పూలవిల్తుని బారిం బడుటనో కాని బోజ్జయ్య
కంటికి నిద్ర లేదు. రాముండును 44

కం. తరుణీమణులవిలాసముఁ
బరికించుచు మఱచినాఁడఁ బరమార్థంబున్
ధర నీఁగయు నిల్లలుకుచుఁ
బొరిపొరి తన పేరు మఱచుపోలిక యయ్యెన్. 45

వ. అని విచారించి యీసారి మఱపు ఘటిల్లనీక యావైష్ణవుని ధనం
బడుగవలయు. కాదు కాదు ధనముం బోయినఁ బోవుఁగాక
పలుగాకిమూఁకలగు నారూపాజీవికలపాలికిం బోనొల్ల నీ
బొజ్జయ్యాకతంబునఁగాకున్న నేనెన్న డేసియు నట్టితావున నడుగుఁ
బెట్టితినే యిఁకేమైననుసరే యచటికిఁ బోనొల్లనని యుల్లంబునఁ
బెల్లుగా సంకల్పించుకొని యారేయెల్లసుఖసుప్తిం బొందెనంత

కం. మంకెనవిరి విచ్చినక్రియఁ
గుంకుమ ప్రోవిడినభంగిఁ గురవకకరవీ
రాంకితమగుబంతి గతిన్
బంకజబాంధవుఁడు వొడిచెఁ బ్రాక్శైలమునన్. 47

ఉ. ఎప్పుడు పొద్దుగ్రుంకు నిఁక నెప్పుడు వేశ్యలతోడఁ గూడి నే
నొప్పుగఁ బేకనాడఁగలనో యను బొజ్జయ భానుఁ డెప్పుడున్
'జప్పన'ఁ గ్రుంకువాఁడిపుడు జాగొనరించె నదేమిపాపమో
యిప్పుడె పోదునన్న 'నసలే' యరుదేరఁడు రాముఁ డంచనున్.

కం. అహమంతయు బొజ్జయ పడు
తహతహ గని జాలినొంది తపనుం డుదధిన్
రహిఁ గ్రుంకి కూర్చె నతనికి
బహుళామోదంబు లోకబాంధవుఁ డగుటన్. 49

వ. త్రివేణీకుంజరీకంజాక్షులయందు గాఢానురాగంబు గలబొజ్జయ్య
యహస్కరు నోరార దీవించి వేగిర మోగిర మారగించి యప్పుడే

బోనం బొనరించి లేచినరాముని గాంచి రామా! యింత యేమరి యుండువేల? ఈలీల నూరకున్న మనడబ్బు వచ్చుట దుర్ఘటము. ఎడపదడప పోయి యడుగకున్న మన మర్థమం దాస వదలుకొనవలసివచ్చు నిప్పుడేపోయి నిక్కచ్చిగా వైష్ణవు నడుగ వలయురమ్మనిన విని రామావనీసురుండు నిస్పృహత్వంబున మిత్రమా! ఇది కానిపని మాటిమాటి కా పడుపుంగొమ్మల యింటి కేగరమ్మని హెచ్చరించెద విది న్యాయంబుగాదు. 50

చ. ధనమును నీవ లాగెడువిధానము నూడుమ యంతెకాని నా
మన మటుపోవనీదు మటుమాయలమారులు వారనారు లా
ననసవిలాసవిభ్రమవినమ్రవచోనిచయాంశుగంబులన్
మనసిజబంధనాలయమునన్ బడఁద్రోయుదు రెంతవారలన్. 51

ఉ. చిందరవందరయ్యెఁగద చిత్తము సుందరి నందుఁ జూచినన్
బొంద మనస్సులేదు మఱి పోవుట యెందుల కౌర యగ్గి ప
జ్జం దగఁ జేరుకొన్న నది "సాపుగఁ" గాల్చక యుండునొక్కొ నీ
విందుఁ బ్రమాద మంచెద విడేలర బొజ్జయ యన్న నాతఁడున్

కం. కుందనపుంబొమ్మలు వా
రిం దగఁ గూడుటకుఁగాదు రెపరెపమను నా
సుందరితోఁ బేకాడుద
మిందుఁ బ్రమోదమె ప్రమాద మేది సఖుండా! 53

వ. అని తన్నుఁ బట్టువదలుపఁ బ్రయత్నించు బొజ్జయను గోపదృష్టి నీక్షించి వానిహృదయంబు సత్పథంబునకు మరల్ప నెంచి రాముఁడు హితవాక్యంబుల నిట్లను. 54

కం. ఎంతటిజితేంద్రియులు నిం
కెంత శిలోచ్చయహృదయులు నెంతటి విద్యా

వంతులు మతిమంతులయినఁ
గాంతల మైగాలి సోఁకఁ గరఁగరె మదిలోన్. 55

ఉ. ఆకు లలంబులందినుచు నంబుపు మాత్రమె క్రోలి యింద్రియా
నీకములన్ జయించినమునిప్రభులే మును పూవుఁ బోండ్లకై
యాకులపాటు నొందిరన నద్దిర షడ్రసవస్తుభోక్తృతా
ఖ్యాకులమైనయట్టి మనసూ! యిఁక లెక్క తలంప నిత్రియా 56

మ. అలినీలాలకముల్ స్మితప్రచురవక్త్రాంభోజరాజమ్ములున్
గులుకుంగుబ్బలయుబ్బుఁ దేనెపలుకుల్ గుత్తంపుమైదీవయున్
డిలకింపన్ బులకింపకుండుటకు నీదేహంబు లేమంతగా
శిలలా! లోహములా! కఠోరకులిశశ్రేణీసమానంబులా! 57

చ. మగువలచూపుటంపరల మ్రగ్గనివాఁడు మనోహరంబుతా
మగువలమాటల స్మరగి ప్రమందనివాఁడు సవిభ్రమంబుతా
మగువలచేష్టలం బెలిపిమాసి చలింపనియట్టివాఁడు ము
జ్జగముల లేఁడులేఁడనుచుఁ జాటరె తొల్లిఁట ధీమదగ్రణుల్ 58

సీ. చింతామణీపాదసేవారతుఁడు గాఁడె
లలితాత్ముఁడైన లీలాశుకుండు
పద్మావతీపాదపద్మభృంగము గాఁడె
కాళికాభక్తుఁడౌ కాళిదాసు
దేవదేవికిఁ జిక్కి తిరుగఁడే పాదిపరా
యుఁడైన విప్రనారాయణుండు
బాలామణీపాశబద్ధుఁడై యుండఁడే
సుకృతాత్ముఁడగు మధుసూదనుండు
గీ. ముట్టి మంటము పలుకము ముఖము మాఁడ
మనుచు బింకాలు మాపిన యట్టివార

పులుఁగులైనారు వెలయాండ్రవలలలోనఁ
బోల్చిచూచిన మన మెంత బొజ్జయాఖ్య! 59

గీ. వ్యసనములఁ జిక్కరా దెవండుఁగాని
చిక్కనేయేని మాను టింకెక్కడగును
పుత్త్రి నొకమాఱు దుర్బుద్ధి పుట్టెనేని
పుడుకలనుగాని పోదను నుడువు వినవె. 60

వ. బొజ్జయ్య యాపలుకులాలకించి కించిల్లీలాపహాసంబొనరించి రామా! మన మచ్చటి కూరకయ పోవుచుంటిమే. గంపంత కార్యంబునుంగలదుగదా! లక్ష్మిపట్ల నుపేక్ష యెరికిం దగదు. ఉపేక్షించువానిపక్షంబున లక్ష్మి పరాఙ్ముఖయై యుండుఁగదా యని ప్రోత్సహించు నాహితుని వాక్యంబు విని రాముండు 61

చ. బలితపురాచకార్యములు వాటిలినన్ బను లెన్నియుండినన్
వెలచెలి యింటి కేగునెడ వేఱె తలంతురు తాడిక్రిందఁదా
నిలఁబడి పాలుద్రావినను నిక్కముగా నది కల్లెయందు రి
య్యిలపయి వేఱుగాఁ దలఁప రేకద లోకులు కాకులాటచేన్ .62

ఉ. లోకము జోలి యేలయని లోఁ దలపోయఁగరా దెవండునే
నీకఠినప్రపంచమున నెల్లఱు కీర్త్యపకీర్తు లన్నియున్
లోకుల వాకునన్ నిలుచు లోకమె మెచ్చినఁ జేకుఱుంగదా
నాకము తజ్జనస్తుతి వినా సురలోకము సున్నయేసుమీ! 63

కం. మన యన్నమె మనము తినియు
మన బట్టయె మనము గట్టి మహి లోకులకున్
ఘనముగ వెలవంగావలె
నను సామెతను వినలేదె యనఘచరిత్రా! 64

వ. అని హితంబువలుక బొజ్జయ్య ముఖమున విన్నదనంబుదోఁప65

చ. అచటికిఁ బోవకున్న మన సాఁగదు పోవుదునన్నఁ బోవనీ
దెచటికి నొంటిగా జనని యీవును వచ్చెదవేని తోడు న
న్నెచటికి నైనఁ బంపు నొకయింతయు నే ననుమానముండ దో
యచలమనస్క! నాకొఱకు నచ్చటకుం జనుదె మ్మటంచనెన్.

కం. అడుగుచు బతిమాలుచుఁ ద
న్నొడఁబఱుపఁగ రాముఁ డందు కొడఁబడుచుం బోఁ
దొడఁగెను బొజ్జయ వెంటన
చెడుగును మంచియును గూర్చు స్నేహం బెపుడున్. 67

వ. ఇరువురును బయలుదేరి వైష్ణవప్రవరుం డున్నతావునకుం జన నచ్చట నచ్చపుపురీలలనాత్రయంబును సుందరియుఁ బద్మినియుఁ బంచముఖీ పురాణపారాయణంబు సేయుచుండిరి. 68

కం. పంచాస్త్రుఁడు వంచిన శర
పంచకమో పంచజనుల పంచేంద్రియముల్
వంచించి కాల్పఁబుట్టిన
పంచాగ్నులో తన్మనోజ్ఞపంచమకంఠుల్. 69

వ. వారేవురు నభ్యుత్థాన మాచరించునంతలో లోనుండి వైష్ణవ వతంసుం డరుదెంచి యష్టముఖీఖేలనాప్రతిష్ఠాపటిష్ఠుఁ డయ్యె. వారు వారకాంతాముఖేందువినిర్గతవాగమృతరసంబుఁ గ్రోలుచుఁ జాలసేపు తత్ఖేలనాలోలురై మేలంబులాడుచుఁ గాలంబు పుచ్చుచుండి రంతలో నింద్రజాలంబుచేతనోయనఁ దటాలునఁ గనుసన్నలఁ జేసన్నల నెల్లవార లదృశ్యులైరి. సుందరీరాములు మాత్ర మాగదియుం దూఱిరి. కవాటంబు వెలుపల ననర్గళంబుగా నర్గళితంబయ్యె నంత. 70

కం. చకితుండై తత్తరమునఁ
బ్రకటమ్ముగఁ దలుపువట్టి పడలాగుచు బల్
వికృతికిృయాపరులు వా
రకటకటా వెడలిరంచు నాతఁడు గదిలోన్. 71

చ. ఇటునటుచూచుఁ దల్పుగడె నిట్టటు లాగఁగఁ జూచుఁ జాపపైఁ
గుటిలవినీలకుంతలను గూరిరపుఁజూడ్కులఁ జూచుఁ దోడనే
యటునిటు వెఱ్ఱిచూపులను నల్లన భూతముసోఁకినట్లుగా
నటమటమంది చూచు వెలయా లదిచూచి హసించు నింపుగన్.

గీ. భీతినొందియు ధైర్యంబుఁ బిగ్గఁబట్టి
రాముఁ డాసీనుఁడౌచుఁ బర్యంకతలిని
సుందరీనవవదనారవింద మందు
దృగ్మిళిందంబులను సంచరింపఁజేసె. 73

ఉ. క్రిందను గూరుచుండి పరికించుచు రామునిచేష్టలెల్ల నా
సుందరి కొంకెమన్మథుఁడు శుద్ధమనస్కుని రీతిగుండె నా
టందగు బాణమోయనఁ జటాలున లేచి యలంకరించెఁ ద
న్మందిరమధ్యశయ్యపయిఁ దాఁకుచు నాతని వామపార్శ్వమున్.

చ. నవకపుటూర్వశిం గను ధనంజయుఁడయ్యెనొ రాముఁ డయ్యెడన్
బ్రవరునిరీతి సుందరి విభాసురపార్శ్వముఁ బట్టి త్రోసెనో
యువిదనతాననాబ్జయయియూర్పులువుచ్చుచుఁబుల్కుపుల్కునన్
దవిలినచూపుఃపూపు మెయి నాటఁగ నీటుగఁ జూచి రామునిన్.

గీ. చూతు మిమ్ముల నేవేళ సుందరాంగ
వంచినతల యెత్త వదేల యుంచుకైన
నలువురందునఁ దలయెత్తి మెలఁగవలదె
భాగుపడఁగోరువార లెవ్వారుగాని.

చ. కవిత రచించుజాణలని క్రమబుధాఢ్యసభాంతరంబులన్
బ్రవిమలవాక్సమృద్ధి గలవారని మున్మను వింటినయ్య త
త్కవనపుఁగాంచనంబునకుఁ దావి ఘటిల్లుట మమ్ముఁబోంట్లనున్
గవయుటఁగాదె పూర్వకవినాథులయున్నతు లీ రెఱుంగరే! 77

సీ. చింతామణీనామ చింతనమ్మునఁగాదె
లీలాశుకున కంత మేలు గలిగెఁ
పద్మావతీబాహు బద్ధుఁడౌటనుగాదె
కాళిదాసున కంతఘనత వచ్చె
శ్రీవిరాజితగణికావిలోలతఁగాదె
శ్రీనాథుకవితకుఁ జేవ యొదవె
వేశ్యాధరామృతాభిగమమ్ముచేఁగాదె
ధూర్జటి మాధుర్యధుని జనించెఁ

గీ. పెద్దకవులకుఁ బెట్టినభిక్ష మేము
కవిత కాశ్రయములు మేము కవులు మాకు
నాశ్రితులుగారె విమలవిద్యాప్రవీణ!
ప్రౌఢకవితకు మాపొందె పట్టుగొమ్మ. 78

సీ. పదములం దనురక్తి పరిఢవిల్లును మీకు
పదములం దనురక్తి పరఁగు మాకు
అర్థమం దాసక్తి యతిశయిల్లును మీకు
నర్థమం దాసక్తి యడరు మాకు
సకలకళాశాస్త్ర వికసనంబును మీకు
సకలకళాశాస్త్ర సరణి మాకు
సరసుల కామోద సరణి గూర్చుట మీకు
సరసుల కామోదసరణి మాకు

గీ. సభల రంజింపఁజేయు నాసక్తి మీకు
సభల రంజింపఁజేయు నాసక్తి మాకు
అన్నిఁటను మీకు మాకును నైక్యమమరఁ
గడకు శయ్యావిభాగ మేర్పడఁగ నగునె? 79

చ. అదియునుగాక యెప్డు సఖులందరిలోపలఁ దారలందు నిం
పొదవెడుచందమామగతినొప్పెడు మిమ్ములఁ గాంచి యగ్గమై
మదనకృశానుకీలలకు మానసవీథిని మిమ్ము నిల్పి స
మ్మదమునఁ దేలియాడెదఁ బ్రమాణముసుం డని కౌఁగిలించుచున్.

గీ. సరసఁ గూర్చుండి చెక్కిలి చక్కనొక్కి
రతికిఁ దార్చంగ రాముండు ధృతినిఁ బలికెఁ
గిచకిచలు లేవు రాతికిఁ గీరవాణి!
అస్మదింద్రియజయమున కడ్డు లేదు. 81

సీ. కలకంఠరుతమును గాన కంపెడుపల్కు
పుట్టతేనియ వాఁతఁబెట్టు పలుకు
పంచదారను బటాపంచచేసెడు పల్కు
వెన్నను గరఁగించి వెలయు పలుకు
పనసతొలపసందుఁ బట్టిపీల్చెడు పల్కు
చెఱకుఖండంబును జీల్చు పలుకు
అమృతప్రవాహంబు నడ్డగించెడు పల్కు
తియ్యమామిడివంక దిద్దు పలుకు

గీ. గోస్తనీఫలవ్రాతంబు గొట్టు పలుకు
వెరసి యన్నింటి నొకటిగాఁ గరుడుగట్టు
దానిఁ గనుఁగొని హసియించు దాని పలుకు
వినఁగ మరగియు మాఱ్మోము పెట్టె నతఁడు ౮౨

కం. కానీ యిప్పటి కీస్థితి
కానీతుండయ్యెఁ బలుకె యాలింపనినాఁ
డే నేఁడో రేపో మన
కౌనన్నటుకాఁడె యంచు నతివ దలంచెన్. 83

కం. ఒండొరులను గెలిచితిమని
యొండొరులు ముదావహులయి యుండిరి సుమకో
దండుం డీబేర మకట!
దండుగయని చనియె దండు దండం గొనుచున్. 84

వ. రాముఁ డంత యథాలాపమ్మున నా తలు పిట్టె లాగిన నది యూడివచ్చెం గాని జనులయలికిడి యొకింతయు వినరాకుండె. బొజ్జయ్య జాడయుం బొడసూపకుండె నంత రాముఁ డాసుందరి కడ వీడుకోల్వడసి తొందరగా నాచీఁకటిం బడి యిలుసేరె. నాఁటిరేయి యచ్చట జరిగినకృత్యంబులకు బొజ్జయ్యను దూషణాలాపమ్ముల న్యక్కారంబొనర్చియు మఱునాఁటి సాయంకాలం బగుసరికి రాముండు గర్ణపుటపేయంబులగు నబ్బోటిమాటలు వీనులార వినుటకును నప్పాటలాధరప్రౌఢిఁబలికించు గీతప్రబంధ రసంబు గ్రోలుటకును నయ్యమృతవాఙ్మయాంగనామణితోఁ గేవలము ముచ్చటలాడుటకును బోవనెంచి బొజ్జయ్యను దన్ననుసరింప రమ్మన నాతండును గౌతూహలాంతరంగుండై రామునిచే నడిగించుకొని యెట్టకేలకు నాతనివెంట నంటుచుండె. అంతం గొంతకాలంబునకు నచ్చపుపురితన్వంగులు కార్యాంతరాసక్తి నిజపురంబున కరిగిరి. బొజ్జయాహ్వయుని సాహాయ్యసంపత్తి లేకయే రాముండు సుందరీమందిరంబున కర్థంబు పేరినెపంబునఁ బోవుచు వచ్చుచుండె. అంతఁ గొంతపడికి సత్యవాఙ్నిరతుండగు

వైష్ణవావతంసుండు రాముని కీయవలసిన దిచ్చివేసి ఋణవిము క్తుండయ్యెఁ గాని రాముండుమాత్రము సుందరీమందిరయాతా యాతయాతనావిముక్తుండు కాలేదు. 85

చ. జిలిబిలిపల్కులుం వలపుఁజిల్కెడుపల్కులు మందహాసముల్
దేలఁకెడుపల్కులుం జిలుకతోయ్యలిముద్దులమూటగట్టుమా
టల నుడికించుపల్కులు హుటాహుటిఁ దేటగనాడుపల్కులుం
జెలువుగఁ బల్కుపల్కులను జేరి వినంజను రాముఁ డెంతయున్

వ. వలపుఁజిలికియుఁ బలికియుఁ గలయందలంపని రాముని౦ గని యొకనాఁడు 'రామా! పూనినఁ గేవల మసిధారావ్రతంబే పూనవలెఁ గాని గోలవై యీలీల మిశ్రమవ్రతం బేల యిఁకఁ జాలింపు'మని యబ్బాల వలుక విని రాముఁడు మందహాస సుందరవదనారవిందుండై. 87

చ. పిలిచినఁ బల్కకుండి ముఖబింబముఁ జూపినఁ జూడకుండి కౌఁ
గిలి యిడఁ ద్రోసి సల్పునది కేవల మయ్యసిధారయానె తాఁ
బిలిచినఁ జక్కఁబల్కి ముఖబింబముఁజూపిన ముద్దుఁబెట్టి కౌఁ
గిలియిడఁ బట్టి నిల్పునదె కేవల మయ్యసిధారయాననెన్. 88

కం. నెల లీరీతి గతించెను
వెలఁదియు రాముండు మిన్నుల విమలప్రేమం
వెలసిరకాని యతని మతి
వెలసతిరతి కొఱగదయ్యె వీసంబైనన్. 89

చ. అతఁడు జితేంద్రియుండో మఱిమాతని కేమ్రివ్రతంబు గల్గెనో
యతనికి నామెకుం గలియునట్టిసుయోగము లేదో వానికిం
రతికి మనంబు లేమి వగ రాఁజగ నప్పుడు సుందరాంగి త
ద్రతిపతిభిల్లభల్లచయదారితయై యనె నిట్లు తెంపునన్. 90

కం. మగతనము లేదె నీవొక
మగవాఁడవె రంభవంటిమగువలమగు మే
మొగిఁ గౌఁగిలియఁ ద్రోసెదు
మగరూపముఁదాల్చినట్టి మగువవు గావే! 91

వ. ఘనమనీషాయుతుండగు రాముఁ డదివిని సుందరీ! నీవెంతమంద
బుద్ధిగలదానవు. 92

చ. మగువలు చెంత లేనితఱి మానవులందఱు బుద్ధిమంతులే
యగుదురుగాదె చేడియల హావము లంచితభావబృందముల్
వగలును జూచిచూచి వశవర్తులఁగాక చరించుచున్న నే
మగువనొ? మానవాగ్రణినొ? మాసిని! లోకము లేదె? తీర్పఁగన్

వ. అని పలికినయప్పలుకులకు సుందరి మారుమాటాడ కూరకుండె.
రాముఁ డెప్పటియట్ల నిశీథంబునఁ బోవుచు సుందరీవాగమృత
రసాస్వాదనపరాయణుండై యొక్కింతయుఁ గలయఁదలంపులేక
విచ్చలవిడిగా సంచరించుచుండ వానిపొందున కాసుందరి
యమందప్రయత్నపరంపర లొనర్చి రాముఁడు రవ్వంతయుఁ
జలింపకుండుటఁగాంచి యెంచినపరాజయంబున దుఃఖించి విసిగి
వేసరి నిస్పృహత్వంబునొంది కుంది వాడి వత్తులయ్యె. 94

కం. ఈరీతిఁ బెక్కుదినములు
వారాంగనతోడి చెలిమి వర్ధిల 'పిస్సా
కారంబున' 'ఛీ! పోరా'
రారాకుమనుచుఁ బలికెఁ బిరాదు నుటిల్లన్. 95

వ. సుందరి మదనానలదందహ్యమానమానసయై యట్లు తృణీకరింప
మానధనుండగు రాముఁ డానిరాకరణంబున కాగ్రహాయత్త

చిత్తుండై యది మొదలసలే యాసుందరీమందిరంబునకుం
బోవఁడయ్యె. 96

—• ఆ శ్వా సాం త ము •—

చ. సరసిజపత్త్రనేత్ర! ఘనసారపటీరసుగంధిగాత్ర! ధీ
వరనుతిపాత్ర! దీనజనపాలనసూత్ర! పవిత్రవర్తన
స్ఫురితచరిత్ర! సర్వబుధముఖ్యమహావనచైత్ర! యున్నమ
త్పరవణవీతిహోత్ర! నరపాలక! నారయరాట్సుపుత్రకా! 97

కం. దీనజనతా రసాలో
ద్యానతలవసంత! పరివిమలాంతఃకరణా!
మానితగుణమణిరోహణ!
గానకళాకరిమధురీణ! ఖ్యాతలరమణా! 98

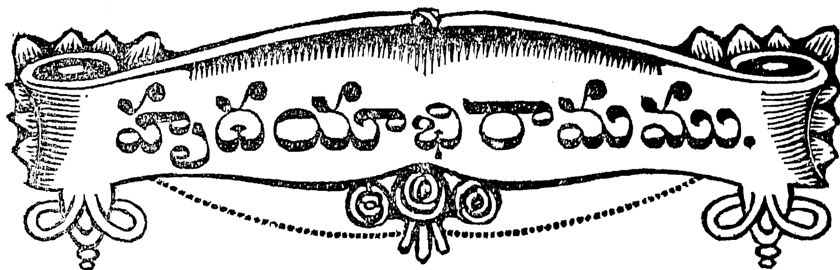
తరల:- సరసపోషణ! సత్యభాషణ! సజ్జనాన్వయభూషణా!
పరవిదారణ! బంధుకారణ! పండితైకగవేషణా!
దురితశోషణ! సూరితోషణ! దుష్టమండలదూషణా!
వరవిచక్షణ! భాసురేక్షణ! భవ్యబృందసమీక్షణా! 99

గ ద్య.

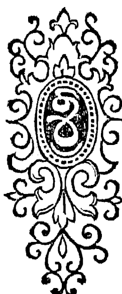
ఇది శ్రీశిష్టావంశపయఃపారావారరాకాకైరవమిత్ర శ్రీ సూర్యనారా
యణశాస్త్రిపుత్ర బుధజనవిధేయ వేంకటసుబ్బయ
నామధేయ ప్రణీతంబైన హృదయాభిరామ
మను మహాప్రబంధమునందుఁ
ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీ ర స్తు .

తృ తీ యా శ్వా స ము .

రమణీయ రమాపద
సారస నిహితాంతరంగ! సద్గుణసంగా!
ధీరోత్తుంగా! రంగ
త్సూరిస్తుతసత్ప్రసంగ! స్ఫురితాపాంగా! 1

వ. అవధరింపు మనంతరంబు 2

సీ. మకరధ్వజుం డనుమండలేశ్వరునకుఁ
బట్టిన శ్వేతాతపత్రమనఁగఁ
బూర్వదిక్కాంత మోమున బొట్టుదిద్దుకొం
టకుఁ జేతఁబట్టిన ముకురమనఁగ
రమణీయసురవర్త్మ కమలాకరంబందు
మొలిచి విచ్చిన సితాంభోజమనఁగ
ఆకాశకలశాబ్ధి నమరులు మథియించి
ప్రోవానర్చిన వెన్నముద్దయనఁగఁ
గీ. ప్రాగ్దిశను బలారాతి గారాపుఁబట్టి
యాకటను బోరువెట్ట దధ్యన్న మపుడు

కలిపి ముందుఁబెట్టిన వెండికంచమనఁగఁ
గుముదబాంధవబింబంబు గొమరుమీఱె. 3

గీ. పువ్వుఁబోఁడులు పకపక నవ్వినట్లు
పుచ్చపూవులపోవులు విచ్చినట్లు
వెండి వడఁబోసి వెల్లగా వేసినట్లు
సాంద్రచంద్రిక లలమె దిక్చయములందు 4

మ. కొమరై యొప్పు సువర్ణపీఠముపయిన్ గూర్చుండి గండస్థ హ
స్త మెసంగన్ గడుదీనుఁడై పొడమి కందర్పుండు శీతాంశువై
పు మరల్పన్ నిజదృక్సమూహముల నాపూర్ణేందుఁడీక్షించుచున్
దమ రాజైన యనంగుముంగిలికి నుద్యద్భీతి నేతేరఁగన్ 5

చ. ఇదియెదొ కొంపముగ్గెనని యొంతయు లో ననుమాన మూని ష
ట్పదములుఁ గోయిలల్ కుముదబాంధవుఁ డేగినదారిఁ బట్టె న
య్యదనున తెవ్వమంచు మలయాశుగుఁడున్ జనుదెంచెఁ గీరముల్
పదపడి వచ్చి నిల్చె స్మరపార్థివుమ్రోలఁ గడున్ వినమ్రతన్. 6

ఉ. వీరినిఁ జూచి మన్మథుఁడు బిక్కమొగంబును వైచుకొంచు వి
స్ఫారమహత్వతత్త్వపరిభాసితులార! మరుత్సుధాంశులా
రా! రమణీయులార! విలు రంజిల సర్వజగత్సమూహమున్
దారుణలీలమై గెలుచు నాకు వెతల్ ఘటియిల్లె నియ్యెడన్. 7

ఉ. పుట్టినదాదిగా విజయభూషణమే కయిసేసినాఁడ నే
నిట్టివిచిత్రమానవుని నెక్కడఁ జూడఁగలేదు వింటిరే
పట్టణరాజమావిరజ భాసిలు రామసమాఖ్యుఁడైన బల్
దిట్టరి నేయఁబోయి యటఁ దీరనిభంగము నొందితిం గటా! 8

చ. అన విని రూక్షరోషసముదంచితుఁడై యుడుకాంతుఁ డద్దిరా!
కని వినియుండ మున్నెపుడు గాథజయాప్రతిమానదక్షుఁడా

ననవిలుకాని బారింబడి నారి నరుండునుగాని దాంటిపో
యినవిషయం బపూర్వమిది యెంతటివాం డెటులయ్యెనంచనన్. 9

గీ. రాముని జయింపకున్న నాప్రాభవంబు
గడియలోనూడందీయండె కమలభవుండు
సాయపడి నాపరిభుత చిరస్థాయిచేయుం
డీయుపకృతి మఱువ ననె నిక్షుశరుండు. 10

ఉ. ఏలికలైనమీకుం దగునే యిటు దీనతం బల్కం జేయకే
యాలము కాకిచేతం 'గబు'రంపినం జాలదె వచ్చి వ్రాలి మీ
చే లలితాజ్ఞలం బడసి చేయమె చేతులుగట్టుకొంచు ను
ద్వేలపుకార్యభారముల వేయిటినైన క్షణంబులోపలన్. 11

గీ. భ్రమర కీరవనప్రియ ప్రకర మిదియె
నీ బలంగమెల్ల నేతెంచి నిలిచె మమ్ము
పనిగొనుమటంచు నుడురాజు పలుకుటయును
విని ప్రఫుల్లాననాబ్జుండై యనె మరుండు. 12

సీ. సుందరీవదనంబుం జొచ్చి నీవయియుండి
కాంతుల నీనుమా కలువఱేడ!
సుందరి నిట్టూర్పునందు నావేశించి
మసలుచుండుమ నీవు మలయపవన!
సుందరి కచబంధమందుం బ్రవేశించి
వరలుచుండుడు మధువ్రతములార!
సుందరి గళసీమయందు నిల్కడ నిల్చి
పసమీఱం బలుకుమా పరభృతంబ!
గీ. కలికిపలుకుల వెలయుం డోచిలుకలార!
మీరు మీమీపనులయందు మిపుల శ్రద్ధ

గలిగి యప్రమత్తులకౌచు మెలఁగుచున్నఁ
బిదప నాపాట్లు నేఁబడియెద వినుండు. 13

గీ. కలతెఱంగెల్లఁ జెప్పెదు కలిమి గలిగి
వెలయుదైవజ్ఞవేషంబు వేసికొనుచు
పండొలిచినట్లు గతమెల్లఁ బలికి యవల
గండములు వాని శాంతులు గలయఁ దెలిపి. 14

చ. వెలయుసతీవియోగమని భీతినిఁగొల్పి పరాంగనన్ వెసన్
గలిసినవానిభార్యపెనుగండము దప్పునటంచుఁ దొల్లిటన్
గల దొకసంప్రదాయమని గట్టిగ రాముఁడు నమ్మఁబల్కి రో
వెలఁది మఱుంగు మాటుగొని వ్రేతు నిశాతసుమాస్త్రసంతతిన్

గీ. అనుచుగుట్టుమట్టుల హిమాంశునకుఁ జెప్పి
పదడనుచుఁ దక్కువారల బనిచి యవల
నాత్మకార్యజయాభిలాషాత్ముఁడగుచు
నించువిలుదాలు పిట్టై యదృశ్యుఁడయ్యె. 16

సీ. సంధ్యాద్యనుష్ఠాన సమయ శక్రన్యస్త
మాణిక్యమయ హరివాణమనఁగఁ
బ్రాగ్గలనామణీఫాల భాగాంతరో
దీర్ణేద్ధకాశ్మీరతిలకమనఁగ
ఆకాశపట్టణద్వారదేశోన్నత
గోపురాంచితహేమకుంభమనఁగ
నముచిసూదనసతీనాసాభరణశిఖా
భ్రాజితోత్తమపద్మరాగమనఁగ

గీ. రత్నగర్భావఘాటి శీర్షంబునందు
గ్రుచ్చి కైసేయు మాంజిష్ఠరుచి వెలుంగు

కురవకేజ్జలబంభసూకగుచ్ఛమునఁగ
నరుణబింబంబు దోఁచెఁ బూర్వాద్రితటిని. 17

చ. ఎవ రరుదెంచి యేమి వచియించిరో కాని హృదిన్ జనించెఁ బె
న్నెవు లటు కత్తివేటునకు నెత్తురుబొట్టును గానరాదు రా
మవసుమతీసురేంద్రుముఖమండలమందు నెహో పిశాచముల్
దవిలినపోల్కిఁ గన్పడు చతండు చరించెడు వెఱ్ఱిపోలికన్ 18

చ. సతియనుఁ బ్రాణరక్షణముసంగతి యేమను నన్యకాంతతో
రతియను 'ఛీ' యదేమిపని ప్రాణముపోయిన మేలెయంచనున్
గతియిక నేమిరా యను వికావికలయ్యె మనం బటం చికే
గతినయినన్ నిజేశ్వరినిఁ గాచెడుభారము వూను టొప్పనున్. 19

గీ. తొల్లి మాతాత నను జేర్చి తొడలపైని
మంచిమంచిసంగతుల బోధించునప్పు
డెఱుక పిడికెడుధనమంచుఁ గఱపె నీతి
యదియ యిపు డక్కఱకువచ్చునట్లు తోఁచు. 20

చ. కలదుగదా వెలాంగన యొకర్తుక యిప్పురి మైత్రి దానితోఁ
గలిగెను మొన్నమొన్న మఱి కాదదియన్యలతాంగి చేరి య
క్కలికినిఁ గోరఁబోవునెడఁ గాదన దాఁ బురుషుండె కోరుచో
నెలతలు బింకముల్ నెఱపనేర్తురటంద్రు రసజ్ఞశేఖరుల్. 21

చ. కనఁబడనీక నాకుఁగలకార్యమునందలిభూరికాంక్ష నే
మునుపటిరీతిఁ బోయి తగుపోలిక ధీరత సంచరించి యా
వెనుక నిజేప్సితంబు నది వెల్లడిసేసిన బెట్టుచూపి య్యే
యనువునఁగార్యమానయటులంతయు శీఘ్రముచక్కఁ బెట్టెదన్.

చ. అనిమనమందునెంచి 'వెస' నంచు వచించెఁ బ్రసంగమందు నా
ఘనుఁడగుజోసి యిప్పటికిఁ గంజహితుం డపరాద్రిఁ గ్రుంకు నా

మన మిపు డేపనింజొఱదు మాట తడంబడు నౌర!యుండునే
మనసుమనస్సులోనఁ బ్రియమానినికౌ వెతమాట విన్నచోన్

వ. అని తలపోసి సాయంకాలంబగుసరికి బోనం బొనరించి యాసుం
దరీమందిరంబునకు మున్నటిచందంబునం జనిన వానిం గాంచి
యాసుందరి పరమానందభరితాంతరంగయై వానిమొఱంగల వల
పుప్పొంగ నాసమయంబు దాఁటఁబెట్టక యేమేమియోపలికి
వాని మనంబు కరఁగింపఁ దలపోయుచుండ రాముఁ డాసుందరీ
సౌందర్యంబుఁ గనులపండువుగాఁగాంచి యిట్లు తలపోయఁజొచ్చె.

గీ. కలికి ముఖమున కొక వింతకాంతి యొదవెఁ
జెలువ కచముల కొక వింతచెలువ మమరెఁ
బడఁతి గళమందు నొక వింతపలుకు లురలెఁ
గమలనేత్రకు నొక వింతకళయు వచ్చె. 25

వ. అంత నాసుందరి వల పాపఁజాలక పూలవిల్తునికోలలం బడి
పూర్వనిరాకరణంబున నంతమొడఁబాటు వాటిల్లెనని చింతించి
వాని సందర్శనంబున నమందానందతుందిలచిత్తయై 26

కం. రాకేందు రాకకై నీ
రాకరమటు రాకరాక యరుదెంచిన నీ
రాకకు నా మానస నీ
రాకర ముప్పొంగిపోయెరా! కవిచంద్రా! 27

గీ. ఇంతమాత్రపుమాటకే యింతపంత
గించి మోమైనఁ జూప వొక్కించుకైనఁ
గరుణ నాపయిఁ బఱపుట బరువె ప్రియుఁడ
మేము తప్పొనర్చినను క్షమింపవలదె. 28

చ. కరఁగిమనంబు నన్ను బిగికౌఁగిటఁ జేరుచుకొందువంచు నే
బిరుసుఁదనంపుమాటలను బేరిమిఁ బల్కితి నంతెకాని యా
సరసిజనాభుతోడు నెఱజవ్వనమంతయు మీఁదుగట్టి నీ
కరణమునిచ్చుచుంటి నెపుడాత్మఁ దలంప మఱొండుపూరుషున్.

ఉ. కూడిన నిన్నె కూడవలెఁ గూడక నన్నుఁ దిరస్కరింతువో
వీడెదఁ బ్రాణముల్ హరిని వేఁడెద నేఁడెద రామచంద్రునే
పోఁడిమి భర్తఁ జేయుమని ముందుభవంబునఁ గూడ భోగపుం
జేడెల మాటతీరు లనఁ జెల్లదు నమ్ముము విప్రపుంగవా ! 30

వ. అని దీనంబుగా వేఁడు సుందరిమాటలకుఁ గించిత్ప్రసన్నముఖుండై
రాముండు 31

చ. కలియుటకేమికాని వెలకాంతినులందు జనించినావు మీ
పలుకులునుం దలంపులును వర్తన లెవ్వియునమ్మరాదు మీ
కుల మొనరించుదోషమది కోటిమొనంగినఁ బోదుకాదె యం
చలఁతిగఁ బల్క రామునిపదాబ్జములంబడి యాపె యిట్లనున్.

చ. తలఁచెద మిమ్మె దైవముగఁ దల్లిగఁ దండ్రిగ నెల్లవారిగన్
దలఁపను వేఱుమానిసిని నాహృదయంబున నెన్నఁడేని నా
వలన ఘటిల్లునేని యొకపాపము తత్క్షణమందె మీరు న
న్విడువుఁ డటంచు దీనముగ వేఁడఁ గవుంగిటఁ జేర్చె నాసతిన్.

గీ. ఆలసించిన నేమౌనో యనుచు నతఁడు
నాలసించిన నేమౌనో యనుచు నామె
యటమటము నొందుచుండగ నాలసింప
మనసిజుఁడుగూడ నేమౌనో యనుచు వెఱచి. 34

మ. అలుకన్ సుందరిచాటు మాటుగొని ప్రత్యాలీఢపాదంబుతో
లలి మోపెట్టిన మేటికార్ముకముతో లక్ష్యావలోకంబుతోఁ

బోలుపారం గసిటీర నేసె శరముల్ పుంఖానుపుంఖంబుగా
నలరుందూపులజోదు రాముపయిఁ 'జిత్తై' లేవలేకుండఁగన్. 35

చ. సడలినకౌఁగిలింతలును సన్నకుసన్న గళస్వనంబులున్
వెడవెడకన్నుమూఁతలు వివేకవిచారములేని చేఁతలున్
బొడవగునూర్పుమొత్తములుఁ బొంది కడుంగడు నింపొసంగు న
ప్పడఁతుక తొంటికూటమి యపారసుఖాంబుధి ముంచె నాతనిన్.

గీ. పక్కమూర్పులతోడఁ జుంబనముతోడ
మోవినొక్కులతోడ సమ్మోదముతోడఁ
గసరుకొనుటలతోడ బల్ కొసరుతోడ
ప్రథమసంగమసౌఖ్యంబు పరిఢవిల్లె. 37

చ. వనితను శయ్యఁ జేర్చి పతి ప్రార్థనసేయ రవంతయైన మో
మునుగననీక గుబ్బలను ముట్టఁగనీక రమింపనీక య
ద్దనను గలిగించి పిమ్మటఁ గడుంగడుమోదపయోధిముంచెఁ దాఁ
బనివడి నారికేళఫలపాకములౌఁగద! కన్యకారతుల్. 38

ఉ. తారలబృందముల్ గతులు దప్పుచు నల్లలనాడఁజొచ్చె వి
స్తారముపొ్యోమముల్ వణఁకె సారెకుఁగ్రిక్కదలెన్మహీధ్రముల్
వారక యావరించుకొనె ధ్వాంతసమూహము చంద్రబింబముల్
సారసపత్రనేత్రి పురుషాయితకేళి కుపక్రమింపఁగన్. 39

గీ. ఒకరికొక్కరు తీసిపోకుండ నపుడు
కాయములు రెండు నొక్కటిగాఁగ మెలఁగి
యొండొరుల వీడి త్రుటికాల ముండునెడలఁ
బ్రాణములు పోవు ననుభీతి వరలిరంత. 40

చ. తరుణి ముఖేందుబింబరుచి తగ్గ మనోహరకేశపాశముల్
వరరుచి వాసినట్లు కనుపట్టె నెలుంగు నలుంగుడున్ బడెన్

స్ఫురితవచోవిలాస ముడివోవఁగ నూర్పులు గాడ్పులయ్యె న
వ్విరివిలుకానిపూన్కి నెఱవేఱఁగఁ దద్బల మేగనోయనన్. 41

చ. చెదరినకుంతలోత్కరముఁ జెక్కుచెమర్చిన మోముఁదమ్మియుం
బ్రిదిలిననీవిబంధమును బిట్టును జిక్కులఁబడ్డ హారముల్
బెదరినవాలుఁజూపులును బీఁటలువాఱిన యోష్ఠబింబ మి
ట్లదవద నొందినట్టి నలినాక్షిఁ గనుంగొని తోడినెచ్చెలుల్. 42

ఉ. వీఁడినదేల కంచుకము వీడియువీడనివేణినుండియుం
రాలినవేల సూనములు వ్రాఁబడె నేటికి చీర రక్తిమం
గ్రాలఁగనేల కన్గవ కరంగినదేటికిఁ జుక్క యంచు న
వ్వాలను మేలమాడి రల భామయు సిగ్గున నోసరిల్లఁగన్. 43

వ. కాలక్రమంబున రామునందుఁ గడుంగడు వ్యత్యాసంబులు వొడగట్టె 44

కం. ఇల్లొల్లఁ డొక్కనిముసం
బిల్లాలినిఁ దొంటిప్రేమ నీక్షింపఁడు న
య్యుల్లాలు చేదుముద్దయు
వెల్లాటవెలంది క్రొత్తబెల్లంబయ్యెన్. 45

గీ. పొద్దుపొడుపులేదు పొద్దుగ్రుంకుటలేదు
గడనకత్తెయింటఁ గాలమెల్లఁ
గొత్తబిచ్చగాఁడు ప్రొద్దెఱుంగనిరీతిఁ
గడపఁజొచ్చె రాముఁ డెడయకుండ. 46

సీ. పగడాలజిగిమించు పదయుగంబులదానిఁ
దొడరి రంభలఁ గేరు తొడలదానిఁ
గలదులేదననొప్పు కౌను గల్గినదాని
ఘనమైనజఘనంబు గల్గుదానిఁ

బల్లవంబులగిల్లు పాణిద్వయముదానిఁ
దావిపిడెపుకావిమోవిదాని
నవసంఖ్యఁ బురుడించు శ్రివణయుగ్మముదానిఁ
బసమించు నెలవంక నొసటిదాని
గీ. మించు మించును హసియించుమేని దాని
దాని నడసౌరు నడకించి తనరుదానిఁ
బడియునాఱేండ్లపరువంపు వయసుదాని
సుందరినిఁ గూడి రాముండు సొక్కిపోయె. 47

సీ. కనుచీఁకటులు వ్రాలఁ గడపదాఁటనివాఁడు
కాలరాత్రులఁ దిరుగాఁడఁజొచ్చె
వనితాపరిసంగంబులన మండిపడువాఁడు
గణిక హాస్యములతోఁ గడపఁజొచ్చె
నొకపూఁట తఱిదాఁట నుండనేరనివాఁడు
తిండితిప్పలులేక తిరుగఁజొచ్చె
కులకాంతయెంగిలి కులికి పొక్కెడువాఁడు
వెలకాంత నోట నోరొత్తఁజొచ్చె
గీ. హాస్యమందైన బొంకు లేనట్టివాఁడు
జంకుగొంకును లేకయే బొంకఁజొచ్చె
మహితసుగుణాఢ్యుఁ డెంతలో మారిపోయె
నెటుల మారఁగలాఁడొ తా సింకమీఁద 48

చ. ఇటునటు చూచిచూచి పెరలెవ్వరు నవ్వల లేకయుండ న
చ్చట నడయాడి వెన్బఱచి సాగి దుముంగున దూఱువాఁడు లం
పటమతియూచు ఘాటిమెయి వాటముగాఁ జనఁజొచ్చె వేశ్యవా
కిటి కలరామచంద్రుఁడు తెగించినవానికి భీతిగల్గునే 49

సీ. శివలింగమర్చింపఁ జేరఁబోవక వేశ్య
కుచలింగముల పూజకు న్గడంగు
శర్వాభిషేకంబు సమ్మతింపక వేశ్య
కనకాభిషేకంబుఁ గర మొనర్చు
చందనంబీయక సర్వజ్ఞునకు వేశ్య
మెయిపూఁత స్వయముగా మేళవించు
నీరాజనము మాని నిఖిలేశునకు వేశ్య
రహిపుట్టురతుల కారతుల నిచ్చు
గీ. తలను దేవతాకుసుమంబుఁ దాల్ప మాని
నిజకరనిపీడ్యమానమౌ నెలఁత తలను
నసి చెడంగన్న పుష్పవాసనలఁ జొక్కు-
రాముఁ డవిరత సుందరీ కాముఁడగుచు. 50

చ. దిన మొకయేఁడుగాఁ గడపుఁ దీరక రాముఁడు రాకయున్న వ
చ్చినఁ గని యాపె కౌఁగిటను జేరిచి యెక్కడికేగినావు ని
న్నను ననుఁ బాసిపోవఁగ మనం బెటులొప్పిన దగ్నిసాక్షిగాఁ
గొని వరియించుభార్య విటకుంజర వీడవొ యంచు నవ్వెడున్ 51

చ. కిటకిటలాడ నెన్నడుము గిండులనేలు నురోజయుగ్మ ము
త్కటపటుకంచుకంపు నెఱిదట్టముచే నిఱుకొంది యెంతయుఙ్
బిటపిటలాడఁ జూడుకులపిండు మెఱుంగులు పర్వ దంత్రాల ది
క్తటముల నవ్వువెన్నెలలు గాయఁగ సుందరిచేరు నాతనిన్ 52

చ. తటుకున బాహువల్లరులఁ దా గళసీమఁ బెనంగవైచుచుఙ్
బటువయి పిట్టబిఁగు చనుబంతు లురస్థలినాటఁ జేసి మో
మటు పెడనున్నఁ ద్రిప్పుచు నిజాననలక్ష్మ్యసమస్వితంబుగాఁ
జిటుకునఁ జెక్కుగీటి వెలచేడియ వాతెఱ గ్రోల నాతఁడున్ 53

ఉ. అక్కున నక్కఁజేర్చి యధరామృతధారల నానియాని నుం
జెక్కుల నొక్కి ముద్దుగొని చిన్నికుచంబులు బిగ్గఁబట్టి యా
చక్కెరవింటిజోదుపని సందడి దందడి సిగ్గుపట్టులన్
జక్కిలిగింతలన్ బరవశత్వము నొందఁగఁజేయు సుందరిన్ 54

చ. వరుఁడు గుచంబుఁబట్ట సతి వామకరంబునఁ ద్రోయు నాతఁడుం
జుఱచుఱచూడ్కులన్ బఱప సుందరిమ్రొక్కఘటించుఁ గ్రోల వా
తెఱ నతఁ డామెయున్ బదులుతీరుచు వారి విరాళిమేడ కీ
స్ఫురితవిలాసవిభ్రమసమూహము లారనియస్థిభారముల్. 55

ఉ. 'ముద్దులమూటగట్టి నునుమోవి వెలింగెడు లక్కబుజ్జిలా
గద్దిర! చూచుకొమ్మనుచు నద్దముఁ జేతికొసంగుఁ జూచుచో
ముద్దునుబెట్టుఁ దమ్మరసమున్ నునుచెక్కుల నంటునట్టు లా
ముద్దియ ముద్దుచేష్ట లతిమోహరసప్రసరంబులౌఁగదా! 56

సీ. స్నానంబు పచరించు సమయాన నెలమిమై
వేఁడినీళ్ళను దెచ్చిపెట్టు నొకట
స్నానంబు నగునంతఁ జాకిమడత విప్పి
చక్కగాఁ దడియొత్తి చిక్కుదీర్చుఁ
బుట్టంబు రాముండు గట్టునంతట బహు
విధఫలాహారముల్ వేడ్క నునుచు
సల ఫలాహారంబులైనతోడన హంస
తూలికాతల్పంబుఁ గ్రాలఁ జేయుఁ

గీ. దల్పమును జేరునంతలోఁ దాళవృంత
ముఁ గొనివచ్చి విసరి పదములఁ దొడపయి
నుంచుకొని యొత్తుచును బచరించు సేవ
పడఁతి భక్తియు రక్తియుఁ బరిఢవిల్ల. 57

చ. జలకములాడుచో నొడలు చక్కఁగఁ దోమెదుకూర్మిపేర్మికిన్
అలకలు దీర్చి దిద్ది ముదమారఁగ బొట్టును బెట్టుటీవికిన్
బలుమరుఁ జేయుసేవలకుఁ బ్రాయఁపుటింతికిఁ జిత్తనమ్మెఁబో
చిలుకలకొల్కి సేవలకుఁ జిక్కకయుందురె యెంతవారలున్. 58

ఉ. కోరినచీరఁ గట్టుకొనుఁ గోరినపైకను వీకఁ దాల్చుఁదాఁ
గోరినయప్పుడెల్ల మరుకోరికలన్ గడముట్టఁదీర్చు నే
కోరినకోర్కెయైన సమకూర్చును మారువచింప కాతఁడున్
గోరఁగ హద్దులేదు సమకూర్పఁగఁ బద్దనులేదు దానికిన్. 59

చ. అతనికి దిద్ది స్వీయచికురావళి నావలఁ జక్కఁ దీర్చి బొ
ట్టతనికిఁ బెట్టి యెక్కుడగునందముమీఱఁగ బొట్టుదాల్చి యిం
కతనియెయారపున్నగసు నాత్మమనోజ్ఞత నెంచియెంచి యా
సతి "యెవరందమెక్కు"వను సస్మిత సుందర లోచనంబులన్. 60

ఉ. రాముఁడు వచ్చువేళకు విరాజితకుందసుమాళి వేణికా
సీమ ఘుమంఘుమార్భటులు చిమ్మ నలంకృతిచేసి కాంచనో
ద్దామవిభూషణావళులు దాల్చి తల్పము సంతరించి స్వ
ర్థామ కుబేరపుత్రికనిరాకరుఁబోలెఁ బ్రతీక్షఁజేసెడున్ 61

సీ. నిలువుపాపట సొరు నివ్వటిల్లఁగ దువ్వఁ
బాగరుట్టిపడు చుక్కబొట్టుఁ బెట్టు
గళసీమ వెలిగాఁగఁ గంచుకంబు ధరించు
జిలుఁగువన్నియ సన్నవలువ గట్టుఁ
విరజాజపువుదండ నెఱివేణి నమరించు
మేలిసొమ్ములను నెమ్మేనఁ దాల్చు
జలువపన్నీటిమేల్కలపంబు మెయిఁ బూయుఁ
బయిపూఁత నత్తరుఁ బదిలపఱచు

గీ. పోఁక లాకులుఁ గుంకుమపూవుబరణి
యేలకులడబ్బి చలువమిర్యాలపెట్టె
చుట్టు సేవింపఁ జిలుకలుచుట్టి పసిఁడి
పళ్లెరమునందుఁ దక్కుసంభార మునుచు. 62

సీ. హరిదంతములఁ గాయు నచ్చవెన్నెల నేలు
చిఱునవ్వు ముఖసీమ మురువుసూప
మొలకచీఁకటిమూఁక నలుదిక్కులకుఁ జల్లు
నెఱిక్రొన్నెఱులకాంతి నీటుగులుక
నీరెండ గాయు బంగారుకుండలఁ గేరు
వక్షోజములకాంతి పరిఢవిల్లఁ
బల్లవమ్ములకాంతిఁ గొల్లగొట్టుఁగఁజాలు
పదయుగమ్ములశోభ ప్రిదులుకొనఁగ
గీ. మేలుమేలిమి చందాన మేను మెఱయ
నీటుగా దిద్దుకొనుచుండి పైఁటచెఱఁగు
నడుగునడుగున నొయ్యార మతిశయింప
వచ్చి నిలుచుండు నాబాల వాని మ్రోల. 63

చ. కరములఁ గంకణక్వణము ఘల్ ఘలుఘల్ ఘలుఘల్లురంచనన్
జరణములందు నందియలు ఝల్ ఝలఝాలఝలంఝళీఝళ
స్వరముల నీన వేణిఁ బ్రసవంబులు ఘుంఘుముఘుమ్మనంగ సుం
దరియరుదెంచురాము తనుదండముఝల్ ఝలుఝల్లనుం చనన్.

వ. అట్టు లన్యోన్యప్రేమకల్లోలినీకల్లోలమాలికా డోలికాజాలంబుల
నూయలలూఁగుచుఁ బరదేశావలోకన కౌతూహలాయత్తచిత్తులై
కొండొక ముహూర్తంబున బయలుదేరి యరిగి తిరిగి తనుతర
కాలంబునకుఁ దిరిగివచ్చి రంతం గొంతవడికి రాముఁడు వేశ్యా

లోలుఁడయ్యెనని కొందఱును కాదుకాదు వైష్ణవుతోడి మైత్రి కతంబున నాతఁడా త్రోవున కేగుచుండు నని కొందఱును రాముఁడే వేశ్యాలోలుండైన నింక లోకంబున సామాన్య మానవులసంగతిఁ దడవం బనిలేదనువారు కొందఱును వాని నెత్తిమీఁద నెగిఱిపోయినవారే కాలవంచితులై స్త్రీలోలురై రింక వాని లెక్కయేమి కాలము విచిత్రము దుస్తరమునుగదా యనువారు కొందఱును గాదనువారుకొందఱును వెట్టిమాట 65

సీ. లికుచపదంబులోని కుచోక్తిఁ దలఁచి యా
పదము పల్కఁగ భయంపడెడువారు
'శ్రీకుచోపరి' దీసి 'శ్రీభుజోపరి' చేసి
'యమ్మయ్య బ్రతికితి' మనెడువారు
మాటంపుఁజను లన్నమాట వచ్చినచోటఁ
బువుగుర్తులను బెట్టి పోదలువారు
వక్షోజమనుచోట వక్షోజమను నర్థ
మునె చెప్పి తప్పించుకొనెడివారు
గీ. "పడఁతి రతి"పదములు వినంబడినతోడ
హరిహరీయని చెవి మూసి యడలువారు
తమము లందందుఁ బర్వెడి తడవుగాఁగఁ
బడఁతిమాటమి కల్లాడువారుగారె. 66

వ. అని మఱికొందరును పలువురు పలుపలువిధములఁ జెప్పకొనసాగిరి. తద్వర్తనంబునకు హానిమిత్రసత్త్ముండొకఁడు డెందంబునఁ గొందలమంది యా సుందరిపొందున కెడ గలిగింపఁ బ్రయత్న పరంపర లొనర్చి విఫలమనోరథుండై రామునకుఁ బ్రత్యక్షం బుగా నీతి గఱపనెంచి యొకానొకనాఁ డాతనిం జేరంజీరి 67

ఉ. చిన్నిప్రాయమునందె బల్వన్నెకెక్కి
రామ! సుగుణమణిగణాభిరామ! విమల
రమ్యకవితాభిరామ! యోరా! యనంగ
యశముగాంచితి వది యెల్ల వ్యర్థమయ్యె. 68

గీ. అర్హుఁడ వెల్లవారికి సముచితబోధ మొనర్ప నిప్పుడో
గర్హితమయ్యె నీ చరిత కానను క్రిందునుమీఁదుఁగూడ నీ
కర్హమె యిట్టిచొప్పు విమలాన్వయసంభవ తుచ్ఛవేశ్యకై
నిర్హరణంబొనర్చితివి నిర్మలకీర్తి నికేమిచెప్పుదున్ 69

గీ. ఎల్లవారికి శకునంబులెల్లఁ బలికి
బల్లి తాఁ బోయి కుడితిలోఁ బడినభంగి
నెల్లవారికి సద్బోధలెల్లఁ గఱపి
యగునె బోరగిల్లఁగ స్వకార్యంబులందు. 70

ఉ. సారపుభూములుండియును శాస్త్రములన్నియుఁ దల్లకిందుగా
నేరిచియుండియున్ నిధులనేతగ నుండియు సర్వధారుణీ
భారవిరాజితంబయిన పాలన ముండియుఁ జిల్లిగవ్వకున్
మారగనేర్చునే గుణము మంచిదిగానిమనుష్యుఁడెందునన్. 71

చ. ఒకసతితోడితృప్తి గనకుండిన నిష్టమువచ్చినంతమం
ది కులలతాంగనామణుల ధీరతఁ బెండిలియాడరాదె నా
టకములునర్మవాక్యములుటక్కులునున్నయగారముల్ భ్రమల్
కొకిబికిభావముల్ గలుగు క్రూరల వేశ్యలఁ గూడనేటికిన్. 72

శా. మాన్యక్షేత్రములమ్మఁజేయుగృహమోమాకందపుందోఁటలో
యన్యాక్రాంతమొనర్పఁజేయు నగ లేకాఁపోశనంబెత్తుఁ గ
ట్టా! న్యాయాధ్వవిదూరుఁ జేయు నలవేశ్యాసంగమం బీ వసా
మాన్యప్రజ్ఞదలిర్పు దాని విడుమా! మామాట మన్నింపుమా! 73

చ. ధనసతు లర్థకాంక్ష మదిఁదాల్చి వికావికనవ్వుచుం(డు రో
దన మొనరింతురొక్కపుడు తారు బొజుంగుల నమ్మఁజేసి వా
రినిఁ గలనైన నమ్మ రరరే! కులశీలముగల్గువారి క
న్యనితలు వల్లకాటిసుమపంక్తుల వైఖరిఁ ద్యాజ్య లేకదా! 74

వ. వెండియుధనోన్నతిఁ గన్నవార లేకదా సర్వగౌరవసంపన్నిలయులు

గీ. ప్రాణము వివేకమును లేక పరఁగు వట్టి
భేరి 'ధనధన'మ్మని గోలపెట్టుచుండఁ
బ్రాణము వివేకమును గల్గి ప్రబలు నరుఁడు
ధనము నిర్లక్ష్యమునుజేయఁదగునె సఖుఁడ! 76

వ. రామా! ప్రాజ్ఞుండ వైననీకు మేము సెప్పవలయునే! అన్నియు లోకంబునఁ జూచుచున్నవాఁడ వింతకు నాసుందరి నీకు శాశ్వ తంబె యని యింకను హితోపదేశంబుచేయు నా హితుని వాక్యమ త్కృతులఁ బరిహసితునిఁ జేసి 'తెలియనివానికిం జెప్పినట్లు చెప్పె ద వేనంతయెఱుంగనివాఁడనే? దాని గుణంబు లీ వెఱుంగనివాఁ డవగుట నట్లనియెద వని వానిహితంబు నొక్కొకటి (ప్రతిహతంబు సేయనెంచి. 77

చ. తలఁపదు లాఁతిమానిసిని దైవమునందు ద్విజౌఘమందునుం
మెలఁగును భక్తితో మనసు మెత్తన వర్తన గీర్తనీయముం
బలుక దసత్యవాక్యములు పల్కఁగనేటికి మేరయున్నె యఁ
వ్వెలచెలి సద్గుణమ్ములకు వేశ్యలలో నది తప్పఁబుట్టెరా! 78

గీ॥ వేలకునువేలు సఖియ లేవేళ బాఁచ
నిచ్చినఁ దుడిఁ బువ్వులఁబెట్టియిచ్చు 'నెంత
మంచిదిర' యంచు జనము మన్నించుదాని
సుందరినిఁబోలు వేశ్య లింకెందుఁ గలరు 79

గీ॥ పొడవునుంగాదు పదపడి పొట్టిగాదు
లావునుంగాదు మరియుఁ బీలయునుగాదు
సాటివెల్లాటకత్తెల సవతులేక
కొమ్మలం దొప్పు నది పైఁడిబొమ్మయగుచు. 80

కం॥ జడపొడవును నడబెడఁగును
దడఁబడు నెన్నడుముసొగసు దరహాసంబున్
సుడిపొక్కిలి నుడితీపియుఁ
బొడసూపునె వేల్పుపూవుఁబోఁడులయందున్. 81

గీ. పడఁతి కీల్జడ భుజఁగుల భయముపెట్టుఁ
గురులు నెఱిమించుమోహవాగురుల పట్టు
ఇంచురసమును విస మనిపించు మోవి
మెఱపుఁదీవను హసియించు మేనిఠీవి. 82

వ. అని వచించుచుండ నాహితాగ్రగణ్యుండు 'వెఱ్ఱిరామా! నీమాట కడ్డువచ్చెద. 83

సీ. ముస్తాబుమఱుఁగున ముదిలంజయునుగూడఁ
బినవాసిపిందెయై పెంపుఁగాంచు
విడియమ్ముమాటునఁబడి తుట్టపెదవియు
నరుణాధరము మాడ్కి నతిశయిల్లు
సవరాలజతగూడి సరిలేని చిఱునెఱుల్
కటిదాఁటుజడయౌచు నటనసేయు
జాలిపూఁతలమాటు కోఁతిమోమునుగూడఁ
బున్నమచంద్రుఁడై వన్నెగులుకు
గీ॥ తళుకుతళుకను కాంతిమాత్రంబుచేతఁ
బసిమిబంగారుముద్దంచు భ్రాంతిపడకు

సంతమెఱుఁగు సానిమెఱుఁ గత్యంతకృత్రి
మాకృతులనుట వినవె విద్యాప్రవీణ. 84

వ. అని పలికిన రాముండు వాని పలుకు లాలకించి పకపక్కనవ్వి 85

గీ. వంపుటొంపునులేని నావర్తనంబు
నందు నలుసంత నలుపిప్పు డావహిల్లె
నెప్పు డేకాలమున కేమొ యెవరికెఱుక
గడచిబ్రతికితిమని గంతులిడఁగరాదు. 86

వ. ఓయీ వెండియు దాని రూపరేఖావిలాసంబులంగూర్చి విన్నవాఁ
డవేకాని కన్నవాఁడవుకావు. అదియట్లుండ నాసుందరి గొనముల
ప్రోవనిన నతిశయోక్తి కాఁజాలదుగదా. 87

గీ. దేవతాబృందమందు భూదేవులందు
భయము భక్తి గలుగు నొకవ్యక్తిఁజేసి
వైశ్య యనఁబోయి ముద్రబ్రహ్మ వేశ్యయనియెఁ
గాకయుండినఁ దద్గుణానీకమున్నె. 88

వ. అదియట్లుండనిమ్ము. 89

కం పూవులుముడిచినదే సతి
యావుల మఱలించువాఁడె యర్జునుఁడు సఖా!
భావింపఁగ వేశ్యాంగన
సావాసము గలుగువాఁడె సత్కవిజగతిన్. 90

కం. ఆనాటికిఁ బెనుప్రోవగు
నానాఁడే విడుచునంచు ననియెద వోఁగా
నేనై మోసముసేయను
పోనీరా కట్టెవంక ప్రొయ్యె తీర్చున్. 91

కం. చెలువుండిన గుణముండదు
చెలువుండదు గుణమె యున్నఁ జెలువుగొనంబుల్
వెలయునుగద సుందరియెడఁ
గుల మొక్కటె లోటుగాని కోవిదచంద్రా! 92

ఉ. చెల్లరె! క్ష్మాప్తివచ్చె వెలచేడియ లొక్కకొలంబువారలే
తల్లిని బ్రాహ్మణుండొకఁడు దగ్గరఁ దీసెనటంచుఁ జెప్పగాఁ
దొల్లి వినంగనయ్యె వెలతొయ్యలి యేకులజుణ్ వరించునో
యల్లడి యా కులంబునదె యంచల పెద్దలుతీర్పు చెప్ప రే! 93

వ. అదియుంగాక 94

గీ. అమృతము హాలాహలంబునం దణఁగియున్న
నీచమనుజునికడ విద్య నెగడుచున్న
హీనకులమున స్త్రీరత్న మెసఁగుచున్నఁ
దప్పక గ్రహింపుమనెడు శాస్త్రంబు వినవె 95

వ. వెండియు 96

చ. కులసతిపొందులో నొనరఁగూడవుసు మ్ముఖలేప్సితంబు ల
న్యలలనపొందు కొంతసుఖమన్న ఘణానుభవం బసహ్యమౌఁ
గులటలపొం దనన్య రతికోవిద సర్వసుఖప్రదాత్రియౌ
వెలసతిపొందెపొందు పదివేలును లక్షయుఁ గోటి సేయఁగన్.

వ. వేయేల? దైవయోగంబునుంగూడఁగలదు. మిత్రమా! అదియొక్క
తెయేకాదు. ఇంకొక్కతెయునుంగూడఁ గలదు. అందెవ్వతెను
వీడుమందువు. 98

ఉ. ఒక్కతె కట్టుకొన్నది మఱొక్కతె నే వలవంగఁ వచ్చె నిం
కొక్కతె తాఁ దనంత వలపు నను సద్గుణరాశిఁజూచి యా

చక్కనిచుక్కలందుఁ గడసారిది నారతనాలమూట బల్
క్రక్కసమాను ముంజెవులకన్నను వెన్కటికొమ్ము లారయన్ 99

గీ. 'అసలె' నోరువాయి యెఱుఁగ దాదిసాధ్వి
వలచి వలపించి తక్కినవార లిర్వు
రుత్తమార్థంబు సమకూర్పకున్న మిఁవులఁ
గష్ట మిడుదురు గయ్యాళిగంప లౌర! 100

వ. అని వచియించు రాముని వ్యంగ్యవచనామృతనిచయంబున కబ్బురమంది 'రామా! ఇంకొక్క తెకూడఁగలదని చమత్కరించితివి. నీభావంబు నే గ్రహించితి. వేలెూండులతాంగి ముఖంబుఁ జూతునని చెప్పి నీ వెంత నన్ను నమ్మింపఁ జూచినను నే నమ్మువాఁడఁనుగాను. ఇంతధీమంతుండ విట్లు గణికాలంపటుండ వైనందుల కెంతయు వంతంగూరుదు. సింతకును నిన్న నవలసినపని యేమున్నది. సహజకవితాసామ్రాజ్య చక్రవర్తులకున్న పారిబ్ధమే యిది యని భావింతు' నని పలికి బోధించి విఫలమనోరథుండై యాహితుండూరకుండె. 101

చ. తొలఁగు సమస్తసంపదలుఁ దూలుఁ బిరార్జితకీర్తి యంచు నీ
తులు గఱపంగఁజూచెడు హితుం గని మాట తొలంగనీక తా
బలితపుయుక్తులం గొలిపి పల్కఁగనీయఁ డతండు బాపురే!
తెలిసినయట్టిమూర్ఖునకుఁ దెల్ప వశంబె విధాత కేనియున్. 102

వ. ఇట్లుండ నిక్కడ సుందరితల్లి యనుసుగుణగణాభిరాముని రాముని స్నేహంబున కమందానందంబునొందియు సుందరి రాముఁ డిచ్చిన దానితోఁ దృప్తినొందుచు ధనార్జనంబుచేయకుండుటఁ గాంచి కూఁతునకుఁ బ్రబోధంబు సేయనెంచి సుందరిని దరికిం జేరికించి దాగ్రహావలోకనంబులఁ బ్రసరింపఁజేయుచు. 103

గీ. రాముఁ డగపడు టే చాలు మోహమునీకు
'వీరభద్రిపళ్ళైరమంత' వెలయుఁగాదె
పెత్తనంబెల్ల నాతని నెత్తిఁబెట్టి
గొప్ప గొటిగించుకొందువే కుట్టిముండ! 104

కం. కులవృత్తినిఁ దలపోయవు
తలపోయవు ధనముమాట దారిద్ర్యముతోఁ
దులఁదూఁగుచున్న వారము
తొలఁగునె యిది మారుతోవ త్రొక్కఁకయున్నన్. 105

చ. కడుపుఫలింపకుంటఁ బరఁగన్ గుడిచేతిని మీఁదుగట్టి నే
నెడమకరంపుభోజనమునే పదియేం డ్లొనరించి యెవ్వరే
నడుగ భుజించుకాలమున నాదిన మోదన మంటకుండ నె
క్కుడు కడగండ్లపాలగుచుఁ గూఁతుర! నిన్నని పెంచితింగదే!106

వ. మనకులస్త్రీలను జూచిన నెంతముద్దగుచున్నది. 107

ఉ. కుందనమందుఁ దేలుఁగద కుంజరి మొన్నటి దాత్రివేణి మే
ల్మందిర మెందుగట్టె నిళ మాన్యము లెన్ని గడించిపోనె వీ
రందఱు నిన్నుఁబోలుదురె యందమునం దల రాముఁగూడి నీ
వెందునుబొందకుండ నిటు లెద్దడిఁజెందెద వెంతపాపమే! 108

గీ. వినవుగా యెంత చెప్పిన వెఱ్ఱిపిల్ల
యింతచిన్నతనమునందె యిట్టిగుణము
పట్టువడె నేని సంసార మెట్టులీఁది
కడచి గట్టెక్కఁగలవో యికాఁలమందు. 109

చ. పొలములమీఁది 'సిస్తు'నకుఁబోయి 'వసూ'లొనరించి వేయిరూ
కలుగలసంచి నీ కొసఁగెఁగాదొకో భద్రి మటంచుఁ బైసయున్

దలఁపవు తీయఁగాఁ 'జెలివితక్కువపెద్దమ!' చేతి కందిన
ప్పుడ యెగఁగొట్టఁగావలదె ముందరినూ పడి లేదెసుందరీ! 110

గీ. నూక లగపడుటేచా లనూనగతిసిఁ
జీమ గ్రిక్కునఁ గలుగునఁ జేర్చుకరణి
రూక లగపడుటేచాలు రోవెలంది
పెట్టె నెట్టన జాగ్రత్త పెట్టవలదె. 111

గీ. కాని గడియింపవలెనన్నఁ గానిగడ్డి
గఱవవలెఁగాదె యోచేతగానిమొగమ!
వయసు మళ్లినతఱి నొంటిపైసయైనఁ
నార్జనముఁజేయ నీతరమౌనె చెపుము! 112

గీ. ఎందఱెందరో నృపచంద్రు లేగుదేర
నెగ్గొనర్తువు కనవు కన్నెత్తియైన
దసకుఁ దానొచ్చు వచ్చి పాదముల సిరియ
పడిన వలదని తన్ను నిర్భాగ్య కలదె. 113

వ. మగఁడు మగఁడనియేడ్చెదవు మనకొక మగఁడున్నమాటయేమి?
అదియుంగాక. 114

గీ. తాలిగట్టినమగలనే తఱిమికొట్టు
సతుల నెందఱెందఱి దొరసానులందుఁ
గడకు సంసారు లందున కనమె యిట్లు
నీనుదుటన ప్రొద్దువొడిచెనే కుమారి! 115

వ. పోనీ యెన్నటికైన నా రాముని కనుగ్రహము గల్గి మనయిల్లు
బంగారుసేయు ననుకొందమన్న వాని యీవిమాటఁ జెప్పనక్కర
యే లేదుకదా! 116

ఆ.వె. ఏన్గు పడినయప్పు డెనుపోతు పడినప్పు
డింతయైనఁ బాపు టెఱుఁగఁడొర!
దోమ పడినయపుడు తోడఁ బాపె నన్నట్లు
వెలయుఁగాదె వాని వితరణంబు. 117

వ. అని యింకను నేమేమియో బోధించు తల్లిని నోరెత్తవలదని
వారించియు నుల్లకుట్టుమాట లాడియు. 118

ఉ. రాముఁ డుదారమానసుఁడు రాజితధర్మపథప్రవర్తి న
న్నోమెుచుఁ జూచుచుండడె నిజోత్పలనేత్రవిధాన సూనృతో
ద్దాముఁడు సద్గుణాకరుఁడు తల్లిరో! వానిని వీడుమందు వే
మోమిడిచేతు నట్టు లిహాముం బర ముందునె యిట్టిజాతికిన్. 119

గీ. గవ్వవిలువ లేని నను దగ్గరకుఁ దీసి
రాముఁ డెక్కించెఁగాదె గౌరవపదంబు
పూల రువ్వినవారిని ఱాల రువ్వ
నెవ్వరే విన్నవారలు నవ్విపోరె! 120

చ. విలువయు లేని సున్న కటువెన్కఁగ నంకె లిఖింప నెంతయో
విలువ ఘటిల్లుచందమున విల్వ రవంతయు లేని నాకు న
య్యలఘుగుణాఢ్యుఁ డండ యయినంతనె యింతయునంతనంగరా
ని లలితగౌరవం బొదవె నేను కృతఘ్నతఁ జూపనేర్తునే 121

గీ. ఇల నిళాపరిభృతుల మేలుకలిమిఁ గాంచి
మనకు లేదంచు నేడ్వ సమ్మతమె తల్లి!
తనకు లేదన్నఁ బోవు నేత్రి మ్మొకండు
నొరులసంపద కేడ్చిన నూడు రెండు. 122

గీ. అతఁడు చేపట్ట రెపరెపలాడుచుంటి
మిట్టిదుర్బుద్ధి తల్లిరో పుట్టనేల

చెట్టు చెడుకాలమునకును బుట్టుc గుక్క-
మూతిపిందె లనెడున్యాయమునను నీకు. 123

గీ. ఎంత యార్జించినను వేశ్యకాంత చచ్చు
నరికి గవ్వ నిల్వదనెడు సామ్య మదిర!
యెంత యెదిగిన బలిసిన నెంతయేని
తోడరిగొట్టెకుబెత్తెc డే తోcకగాదె! 124

చ. చటులమధువ్రతప్రకరఝంకృతి మంత్రము సూర్యచంద్రులే
పటుతరసాక్షు లించువిలు పట్టినవాcడు పురోహితుండుగాc
దటుకునc బట్టె నాకర ముదారచరిత్రుcడు రాముcడాతcడుక్
విటుcడునుగాcడు నేను మఱి వీఱిడియుంపుడుcగత్తెc గానిcకన్.

గీ. అద్వితీయపువలపు దా నలముకొనcగ
నను ద్వితీయగా గ్రహియించినాc డతండు
నాథుcడెయటంచు నతని నే నమ్ముదెల్ల
కాలమును మనోవాక్కా-యకర్మములను. 126

కం. పదిగ్రద్దలc దిను రాబం
దు దుదకుc బెనుగాలిపెట్టుతోc బొలియుగతిక్
బదిమంది దిబ్బచేసినc
దుద కది సరిగాదె యొక్క-దోcపిడితోడన్. 127

గీ. న్యాయవృత్తి నార్జించు ధనంబె వృద్ధి
నెసcగి నిలcబడి చక్క-గా నిముడుc గాని
చెడదె యన్యాయవృత్తి నార్జించు ధనము
గడ్డి తిన్నను నిండునే కడుపు తల్లి! 128

వ. ఖెండియుc గాలపరిస్థితులనైన గమనింపకైతివికదా! 129

ఉ. మానరె మేళతాళములు మానరె మీ కులవృత్తి మీస్థితిన్
మానసమందు నెంచిన నమూంతముగా హృది వ్రిక్కలొనటం
చా నరవేషధారుఁడు మహాత్ముఁడు నిచ్చ లుపన్యసింప న
మ్మా నయదూరవై నిరయమార్గముఁ జూపెద వెంత వెఱ్ఱివే 130

ఉ. మానము నమ్ముకొంచు నభిమానముఁ బూర్తిగఁ జంపుకొంచునీ
మానవుఁడంచు నేమనుమాటయ లేక యశాశ్వతార్థమం
దూని దురాశ దుష్కృతసముత్కరముం బొనరించి మానమున్
జేనెఁడుపొట్టకై నుఱుముసేయుటకంటెను జావు మేలగున్. 131

ఉ. ఇచ్చిన నీయకున్న నిఁక నెంతగ నీవును గోసిపెట్టినన్
బుచ్చెదఁ గాల మా సుగుణమూర్తినె కూడి చరించుచుండి యా
సచ్చరితుండె నన్విడువఁజాలిన దైవముతోడుసుమ్ము నేఁ
జచ్చెదఁగాని వేఱొకని సంగతికిన్ మన సొగ్గనేర్తునే? 132

వ. అని నానాప్రకారంబులఁ బూర్వకాలపుఁదల్లికి బోధించి యించు
కేనియు వంపుటొంపు లేనివర్తనంబున నాసుందరి ప్రవర్తించు
చుండె. విరజాపురంబునకు లీలాపురంబు పంచాశత్క్రోశంబుల
దూరంబునం గలదు. అందు సుందరికి నీలవేణి రాజ్యవల్లి యను
నిరువురు సోదరీమణులు గలరు. వారు కులవృత్తియం దందె వేసిన
చేయినా సంచరించుచుండిరి. తీరికవేళల సుందరీరాము లానంద
తుందిలహృదయారవిందులై లీలాపురక్రీడాలోలురై పోయి
సుందరి సోదరీమణుల మందిరమ్ములఁ కేగి మగిడి వచ్చుచుండెడి
వారు. తత్సోదరీమణుల ప్రవర్తనంబునకు భిన్నంబుగానున్న
సుందరీవర్తనంబునుగాంచి రాముఁ డానందాశ్చర్యానుమానం
బులు ముప్పిరి గొన మెలంగుచుండి యప్పుడప్పుడు సందిగ్ధమాన
సుండు నసందిగ్ధమానసుండునగుచు నిట్లు తలపోయుచుండు. 133

చ. పొడమరె యొక్కవంశమున ముప్వురు నక్కట యొక్కతల్లికే
పొడమరె బుద్ధు లొక్కమెయిఁ బొల్చునుగాదొకొ భేదమేదియేఁ
బొడమిన ముల్లువాసియగుఁ బూర్గవిభేదము గల్గుటెట్లు లె
వ్వెడలను "కుమ్మరావమున నిత్తడిముంతల నెత్తవచ్చునే"134

గీ. మలయుదురు చెడ్డకులమందు మంచివారు
చెలఁగుదురు మంచికులమందుఁ జెడ్డవారు
కర్దమమ్మునఁ బుట్టదే కమలచయము
పాలవెల్లినిఁ బుట్టదే హాలహాలము. 135

వ. అప్పటప్పటఁ గోడెగాం డ్రవీథింబోవుట రాముండు గాంచి
యనుమానపరుండై యుండువాఁడు. 136

సీ. ఎదురైన నెవరైన సుదతికోసమె యంచు
నెంచి ప్రక్కకు జూటి పొంచిచూచు
నుత్సవంబును లోచనోత్సవంబుగఁ దొంగి
చూచినఁ దప్పుగాఁ జూచు నెదను
ఆవీథిపనిమీఁద నన్యు లేగినఁ గాంచి
సందర్భ మేమంచు సంశయించు
ద్వార మోరఁగ మూయఁబడి యున్నచో లోన
నుండి రెవ్వరో యంచు మండిపడును

గీ. సంశయంపడుఁ గాంత ముస్తాబైమైన
హాళి ముస్తాబు కాకున్న నాగ్రహించుఁ
దాను తనసీడనుం దొక్కి దద్దరిల్లు
బాధలకుసంస్థ! యనుమానపరు నవస్థ! 137

గీ. సకలజననయనానంద సస్యలక్ష్మి
చలికి నవయవంబుల నెల్ల ముడుచుకొనుచుఁ

బందుకొనెననఁ జేలఁ గుప్పలు పడంగఁ
బుందువంటి హేమంతంబు వొడమెనంత. 138

శా. నిద్రాముద్రితమై యెసంగె జలజానీకంబు పెన్మంచుచే
నదిశ్రేణులు గప్పఁగాఁబడి హిమాహార్యంబులై యొప్పె ఘ
స్రద్రాఘిష్ఠత హ్రస్వమయ్యెఁ దుహినాంచద్వాతసంజాతకం
పోద్రేకంబున నబ్జజాండ మహుహూహాహూహూకృతిం జేప్పడెన్.

సీ. ఎలనాఁగ నెమ్మోముఁ దిలకించుటే కాని
తిలకింపఁబోవ రక్కలువ తేని
నెలఁత నవ్వులఁజొక్కి నిద్రించుటే కాని
నిద్రింపఁబోరు వెన్నెలలయందు
ధవళాక్షి యధరామృతం బానుటే కాని
యానఁబోవరు తటాకామృతంబు
అతివ కుచాద్రుల నంటియుండుటె కాని
యంటనొల్లరు హిమాహార్యములను

గీ. కొమ్మ నిట్టూర్పుగాలి తాఁకుటయె కాని
తాఁకనీయరు తాళవృంతముల గాలి
భూరిభోగప్రియత నొప్పుపూరుషులు ని
తాంతదుర్దాంతమైన హేమంతమందు. 140

వ. అట్టి హేమంతంబున సుందరీ గాఢాశ్లేషపరంపరాబద్ధుండై చలి
దయ్యంబును శంకరగిరి మన్యంబులఁబట్టించు రామునకు 141

గీ. గొప్పరాచకార్యంబు 'హైకోర్టు'నందుఁ
బరఁగె రమ్మంచు నొక 'తంతి' వచ్చిచేరె
సుందరీదత్తసౌఖ్యంబుఁ జూడఁజూడఁ
గొసకు దైవంబునకును కన్నుగుట్టెననఁగ. 142

కం. నిలువుననీరై పోయిరి
జలజా తేక్షణయు రామచంద్రుండును దాఁ
దలపోయనొకటి దైవము
తలపోయు మఱొండు ననుట తథ్యంబయ్యెన్. 143

ఉ. దీనవిలోకనావళులఁ జేటి కనుంగొని రామచంద్రునిన్
నేనును వత్తు నొంటరిగ నిల్వఁగనేరను బ్రాణనాయకా!
నా నుడి గారవింపుమని నాతి కనుంగవ నీరునించెఁబో
ప్రాణసమానుఁడైనప్రియుఁ బాయుట కష్టముగాదె బోంట్లకున్.

చ. జొటజొటబాష్పబిందువులు జొబ్బిల మౌక్తికబృందముల్ వలెన్
బటమున నొత్తి కన్నుగవ వారమునాటికి వత్తునంచు న
క్కుటిలవినీలకుంతలను గోవిదచంద్రుఁడు కుస్తరించుచున్
దటుకున ముద్దుఁబెట్టుకొని తా నిలు జాగ్రతయంచునన్ జనెన్

వ. వెళ్లినమఱునాఁడే కార్యసంసిద్ధికా నతఁడు వెంటనే యింటి
ముఖంబై. 146

కం. 'ఢిల్లీయక్స్ప్రెసు'పై ను
ద్యల్లీలాభూరిలాలసామలహృదయో
త్ఫుల్లాంభోజుండై నిశి
కల్లల్లన వచ్చి వ్రాలె నన్నగరమునన్. 147

కం. సుందరినిన్ శోధన సే
యం దనకుఁ గుతూహల ముదయము కాఁగన్ దా
నందునఁ జని జాలాంతర
మందుంగలసందుసందు నాలోకించెన్. 148

మ. అసితాభల్ వెదచల్లుదుప్పటముఁ దామూపాదమస్తంబు మేల్
ముసుఁగుందన్ని పరుండ నత్తరుణి నెమ్మోమందునన్ దాను జెం

పెసలారఁగ దన మోముపెట్టి వలకేలెంతే వలగ్నంబుపై
నెసఁగంజేసి పరున్నపూరుషునిఁ దా నీక్షించి సక్రోధుఁడై. 149

చ. తలపయినొప్పు నమ్మసుఁగు దాఁటియు మంచముపట్టెమీఁదికిన్
వెలువడి యించుకించుకయ వెల్గెడు వ్రేలిహారంగుటుంగరం
బులు గని కోమలత్వమును బొల్పును లేసి కరాంగుళుల్ మహో
త్పలదళనేత్ర వెట్టులగుఁ దప్పక పూరుషు వ్రేళులం చొగిన్. 150

కం. నిశ్చయముచేసి 'విప్రాః
పశ్చిమబుద్ధయ' యని మును పలుకరె పిదపన్
బశ్చాత్తాపం బేలని
యాశ్చర్యాలోచనముల నట గడెనిలిచెన్. 151

కం. అరసి యనామిక మచ్చయుఁ
గరమున బొటవేలు లేమిఁ గని వ్రేళుల యుం
గరముల గుఱుతులు గని కని
కరమును గొనఁ బనివలదని గడుఁగ్రుద్ధుండై. 152

కం. ధన మొసఁగిన మన మొసఁగిన
ననుఁగుం బ్రాణ మొసంగినను ననువగునెడలన్
జనరే పెడత్రోవల ఛీ
ధనకాంతల నమ్మనగునె ధాతకునైనన్. 153

వ. అని విచారించి రాముండు తటాలున నిజమందిరంబునకుం జని యక్కాంతయందు నిస్పృహత్వంబు నొందియుండె నాసుందరియు వారముదినము లతిక్రమించినవెనుక రాముం డింకను రాకుండుటకుఁ జింతించి యూరినుండివచ్చియుఁ దనయింటికి రాకుండుట కేమిహేతువోయని యాలోచనచేసి కారణాం బరయఁజాలక 'కబురుపైఁగబురంపి' యంతకును రాకుండి ప్రత్యు

త్తరంబైన నీకుండిన నిక్కమ్మగువలపు గ్రిమ్మ నక్కొమ్మ
యొక్కకమ్మ నిట్లులిఖించి రాముని సమ్ముఖమ్మునకుఁ బంచె.

ఉ. శ్రీమదఖండవైభవవిశేష! విశేషమనీష! సత్కవి
త్వామలవాగ్విభూష! కుసుమాయుధవేష! యశేషసజ్జన
స్తోమనుతిప్రిభూష! యిదె సుందరి మీపదపంకజంబులన్
బ్రేమ దలిర్ప వ్రాలి నయవిస్తృతి మీఱఁగ వ్రాయుసంగతుల్.

ఉ. తిన్నగ నీగృహంబె పోలఁతీ కన వచ్చెదనంచు సత్సుధా
సన్నవచఃప్రసంగముల సల్పితి వారముక్రిందవచ్చి యీ
తెన్నును ద్రొక్కకుంట యది తీరె యసత్యము లాడనౌనె వి
ద్వన్నుత! యీను మీకు నది పాయకపెట్టిన దుగ్గుఁ బాలతోన్.

వ. ఎట్లందు రేని. 157

గీ. చెప్పెదురు 'పుక్కిటిపురాణ' మప్పుడపుడు
విప్పెదురు వియత్పంచాంగవిసరములను
కప్పెదురు చిత్రచిత్రంపుఁగల్పనములు
కవులవాక్యోచ్చయము లళీకములుగావె. 158

ఉ. పాపము! చుట్టలింక నిలుఁ బాయరొ? మించిన రాచకార్యపు
న్మోపున సుంతయున్ గలుగఁబోవదొ తీరిక జాయతోడి స
ల్లాపపరంపరైకవిధులం బడి నన్నటు విస్మరించితో
యేపనియైన నాకుఁబనియేమిఁక మిమ్ములఁ బృచ్ఛసేయఁగన్.

భవత్పదదాసి,

సుందరి.

వ. ఆలేఖ నాపూలాగ్రింబుగాఁ జదివి యదియంతయుఁ గపట
మ్ముగా మనమ్మునఁ దలంచి ప్రత్యుత్తరం బిచ్చుటకైన నిచ్చ
గింపక యక్కచెలియుంఁడ వృత్తంబులఁ జక్కగా నీక్షించిన

వాఁడుగాన రాముండు తజ్జాతింయన్నను దద్వృత్తియన్నను నేహ్యమ్ముగాఁ బరిగణించి యిట్లు స్వాత్మప్రబోధంబునకుఁ గడంగె. 160

చ. వెలజవరాండ్రయిండులకు వెళ్ళెడువారల పాటులన్నిఁటిం
దెలిపెదఁ దేటతెల్లముగ దీని గ్రహియించుచు నింకనైన వి
చ్చలవిడి సంచరింపక ప్రసన్నతనొంది జగంబులోనఁ బె
ద్దలకును బెద్దవై యశముఁ దద్దయుఁ గాంచుము వెఱ్ఱిచిత్తమా!

చ. అలవు ఘటించి సిద్ధయత నచ్చపు మోవిని నుగ్గొనర్చి దే
హాలతిక సొగఁదీసి సొబగంతయుఁ గూల్చెడు నష్టమైనవా
రల కవకాశమిచ్చు వెలరాములఁ బొందుచుఁ బాలవంటి స
త్కులమునురూపముఁ ధనముఁగూలఁగఁద్రోయకు వెఱ్ఱిచిత్తమా!

ఉ. వస్తువుచేసియిచ్చెననువంకను బోవును కోమ్మకానితో
దుస్తులుగుట్టెనం చరుగుఁ దోరపువేడుక 'దర్జి'వానితో
నేస్తము గూర్చెనం చరుగు నేర్పు ఘటిల్లఁగఁ దార్పుకానితో
వాస్తవరాగ ముండునొకొ వారవధూటికి వెఱ్ఱిచిత్తమా! 163

చ. అడుగిడుతోడనే తెలిసి యల్లన వస్తువులెల్లనూడ్చి య
ప్పడ మసిపాత గట్టి మరి పుల్కనఁ గారెడు బాష్పధారతో
'బుడిబుడిదీర్ఘముల్' నెఱపి భోరునఁ దా విలపించు మించి య
ప్పడపువెలంది, సత్యమనవచ్చునె యావగ వెఱ్ఱిచిత్తమా! 164

చ. అరయఁగఁ 'బైపటారమయి యంతరమందు లొటారమై'నిరం
తరకపటాంతరంగమున దబ్బర కిల్లగు వేశ్యఁగూడి యొ
క్కరగడె తుచ్ఛభోగమున కారునెలల్ మఱి మంచమెక్కి దు
ర్భరమగువేదనం బడఁగఁ బాల్పడు నెవ్వఁడు వెఱ్ఱిచిత్తమా! 165

చ. కతికి గడించుడబ్బు కలకాలము నిల్చునె యెందు నట్లె శా
శ్వతముగ వేశ్యతోఁ జెలిమి సాగునె యెట్టిజనాళికైన నా
హుతవహుసాక్షిగాఁ గొనినయుగ్మలి యొక్కతె శాశ్వతమ్మునుం
స్మృతికతినపత్రియాసనముపాత్రయశంబటు వెఱ్ఱిచిత్తమా! 166

చ. నిజమున కెంతొ దవ్వయి వినీతికి నూడయి మచ్చికిమ్మునై
రుజలకుఁ దావలంబునగు రోఁచెలి ప్రేమ సమంబె యెందు బల్
నిజమయి నిష్కళంకమయి నిస్తులమౌ కులకాంత ప్రేమకున్
బ్రిజ లిది గానలేక మరి భ్రాంతి వహింతురు వెఱ్ఱిచిత్తమా! 167

చ. బుధులభాగ్యమున్ దొలఁగఁబుచ్చుఘటించునుబంధువైరమున్
వెడరుజ నిచ్చు బన్న మొదవించుఁ బటుత్వము నొంచు నవ్వఁబా
టిడు నరకానఁ దోఁయు ధనబృందము నారుపు నష్టకష్టముల్
పడఁగ నొనర్చు నింక నటుపాదముఁబెట్టకు వెఱ్ఱిచిత్తమా! 168

ఉ. ప్రక్కఁబరుండిహావమునుభావమునున్ మెఱయంగఁబల్కుచున్
వక్కల నోటఁబెట్టి యటుపై సుధరాచినలేఁతమాటలన్
జక్కగఁ జుట్టి చిల్కలను సారెకు నోటికొసంగి తాను పె
న్నుక్కువ నోట నందుకొనుమాదిరి దబ్బర వెఱ్ఱిచిత్తమా! 169

ఉ. బొంకన నెట్టిదో యెఱుఁగఁబోవని సత్యపథానువర్తియున్
బొంకకయుండనేరఁ డొకపూఁటయునైనను జారవృత్తిలో
"అంకునుబొంకునుంగలదురా"విడఁగూడనిబాంధవం బిఁకా
సంకకుఁ బోకుమా! నరకవాసము సుమ్మది వెఱ్ఱిచిత్తమా! 170

కం. జిత్తులమారులు భోగపుఁ
దొత్తులు చలచిత్తలు బలుధూర్తలు పదనౌ
కత్తులబోనులు వారల
చిత్తంబులవిషము నాల్కచివరలఁ దీపుల్. 171

కం. అడకత్తెఱఁబోఁకనువలెఁ
గడకొత్తుచునున్న వేశ్య "కడ కేమడిగ
ట్టెడు దడిగట్టెడు" వేళనొ
చెడుతోవలఁ ద్రొక్కుమాట సిద్ధముసుమ్మా! 172

ఆ. వె. ప్రాఁకులాడు మంచిప్రాపు దొఱకు దాఁక
ప్రాపు దొరకుతోడఁ బారద్రొబ్బు
నడ్డగోడమీఁద నధివసించినయట్టి
పిల్లి తీరు లంజపిల్ల తీరు. 173

సీ. ఘనయశోంచితవంశ కాననంబులు గాల్ప
నాటనెలఁతుక దావాగ్నికీల
పారంబు లేని యైశ్వర్యాబ్ధు లింకింప
నాటచేడియ బడబానలంబు
బయలంటి మెఱయు సంపచ్ఛైలములఁ గూల్ప
భోగపుఁజాన దంభోళిధార
పరిజ్ఞాభ్రములు పటాపంచలుగా వింప
సర్థాంబుజాక్షి ఝంఝూనిలంబు
గీ. మహితకీర్తిచంద్రికలను మచ్చుమాప
వారకామిని గాఢాంధకారపటలి
విషమునకు నైన విఱుగుడు వెలయుఁగాని
విఱుగుడనుమాటయే లేదు వేశ్యకెందు. 174

గీ. పూఁతమెఱుఁగులపసలు పూఁబోండ్లతనువు
లలరఁ జేసియుసోన లచ్చెలుల నుడులు
కులికి మోసపోకుము వెలకలికి మిన్న
నాసలు బట్టుఁడు తోఁడేలు నోరుగాఁడె 175

సీ. సిరి తొలంగుటెకాక చేరదు సేమంబు
రాదు యశంబు గౌరవము లేదు
ఉడిపోవుఁ బున్నెంబు కడు విపద్దశ గల్గుఁ
బాప మొదవుఁ బరపతి యడంగు
లాఘవం బబ్బును లాఁతివారలలోన
నగుఁబాటు నెగతాళి యగును బ్రిదురు
రుజలు సంభవమౌను నిజమైనసౌఖ్యంబు
సరసంబు మర్యాద కొఱఁతవడును
గీ. సత్యరాహిత్యములపొందు సఖ్యమున్న
మాయమాటలకందు సన్మానమన్న
నందు నిందు నెందునుగూడఁ గుందుచెందు
వలదు బ్రిహ్మాకునైన రోఁవెలఁది పొందు. 176

వ. అంతం గొంతవడికి. 177

చ. అరుణుఁడు సన్తమించె వికచాంబుజముల్ ముకుళించె నెల్లచో
సరసిరుహాంతరాళముల షట్పదసంతతి సుప్తిఁగాంచెఁ బ
త్రిరథకదంబకంబు తరురాజపుగూఁడుల విశ్రిమించె న
మ్మరుఁడు ధనుస్సు నెక్కిడి కుసూతలమొల్లఁ జరించె నత్తఱిన్.178

—• ఆశ్వాసాంతము. •—

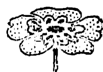
కం. రాజాది లక్ష్మలక్షిత!
రాజాధిపతుల్యవిత్తరాజివిరాజీ!
రాజోపమానవైభవ!
రాజామలకీర్తిరంహా! రాజనృసింహా! 179

ఉ. పండితమండలీవిమలపంకజషండవికాసకారిమా
ర్తాండ! హిమాంశుఖండశరదండసితాభ్రపటీరసారవే
దండతుషారహారరజతాద్రిసమానయశఃప్రకాండ! ప్రో
ద్దండసుమండలాగ్రపరిదండితచండవిరోధిమండలా! 180

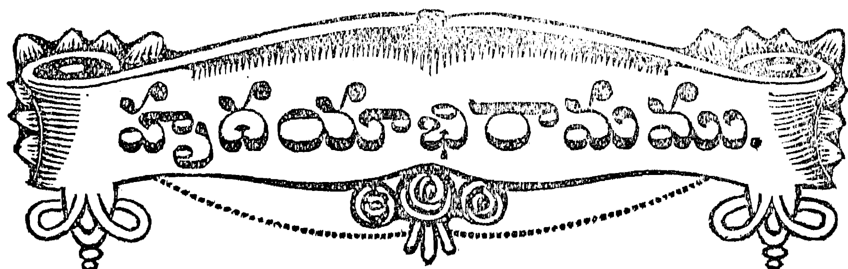
మాలిని:- బుధజననుతకీర్తీ! పుణ్యమార్గప్రవర్తీ!
మథితసుజనతార్తీ! మంగళస్వీయమూర్తీ!
పృథుకదనవినర్తీ! భీరుబాధానివర్తీ!
ప్రథితసుగుణపూర్తీ! భావనాచక్రవర్తీ! 181

గ ద్య.

ఇది శ్రీశిష్టావంశపయఃపారావారరాకాకైరవమిత్ర శ్రీ సూర్య
నారాయణశాస్త్రిపుత్ర బుధజనవిధేయ వేంకటసుబ్బయ
నామధేయ ప్రణీతంబైన హృదయాభిరామ
మను మహాప్రబంధమునందుఁ
తృతీయాశ్వాసము

శ్రీ ర స్తు .

చ తు ర్థా శ్వా స ము.

వేంకటనరసింహ
క్ష్మావర! కల్పద్రుమాదికత్యాగశ్రీ
భావిత! కరుణాధికకృత
వైవస్వతపుత్ర! విజితబలవదమిత్రా! 1

సీ. లలితప్రవాళపల్లవపటలమ్ములచే
బాలరసాలము ల్పరిఢవిల్లెఁ
గోమలకలకంఠకుహూకుహూధ్వనులచేఁ
జైత్రికసమయంబు చాటఁబడియె
వికసితశతపత్రసికురుంబములచేత
జలజాకరంబులు తెలివిఁగాంచె
సంఫుల్లమల్లికాస్తబకపంక్తులచేత
వల్లీమతల్లిక లుల్లసిల్లెఁ

గీ. బండితప్రకాండకథితభారతాది
సత్కథోపకథాద్భుతసరణివిని వి

లాసమొప్ప 'ఊ' కొట్టు బాలకులచేత
సంతతామోదమయ్యె వసంతఋతువు. 2

సీ. కలకంఠములుగూయఁ గలికిపలుకులెంచి
మానసంబులఁ గడు మ్రగ్గువారు
శతపత్రములఁగాంచి సతి కన్నులఁ దలంచి
మోహవారాశిలో మునుఁగువారు
ఉదయశైలమునందు నుడురాజు నీక్షించి
వెలఁది మోము దలంచి కులుకువారు
లికుచంబులఁగని చెలికుచంబులఁ దలంచి
యెక్కుడు విభ్రాంతిఁ జిక్కువారు
గీ. చంచరీకముఁ గబరిగాఁ నెంచువారు
పల్లవంబులఁ గుసుమాస్త్రబాణవితతి
గాఁ దలఁచి విప్రలంభార్తిఁ గాంచువారు
ఋతువతంసమౌ వాసంతఋతువునందు. 3

వ. అట్టి మదనోద్దీపకంబగు పుష్పసమయంబున లీలోద్యానవనంబున సంచరించు రామునకు సుందరీదత్తసౌఖ్యపరంపర లయాచితంబుగాఁ దలంపునకు రాఁగాఁ దత్స్నేహార్ద్రప్రవాహానివహానిమగ్నత నాతఁ డొనర్చినవియు నవ్వనితారత్న మొనర్చిన కృత్యంబులను జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని యంతలోనే వియోగంబు సంఘటింపఁజేసిన యామూలదైవమును నిందించుచు నిట్లు తలపోయఁజొచ్చె. 4

చ. సలుపఁగలేదు యత్నమును స్వప్నమునందుఁ దలంచలేదు నే
నెలమిని నీకు నాకు నెపుడేనియు మైత్రి ఘటిల్లునంచు వి
త్తిడకయ స్నేహభూమిరుహ మేపు వహించెను సుందరీమణీ!
గుడిపయి నెట్టులో మొలవఁగూడిన మఱ్ఱినుజంబు చాడ్పునన్. 5

చ. తొలుతనె గాఢమై యొసఁగ దూరము సాగదటంచు మైత్రి య
ట్లలవడకుండఁగా మొదట నంటియునంటనియట్లులుండి య
చ్చెలిమి క్రమక్రమంబుగ విశేషముగా నభివృద్ధినొందె ని
చ్చలు సితపక్షచంద్రువలె సజ్జనమైత్రికి లక్ష్యమో యనన్. 6

చ. వలపులకొమ్మలందు సుఖపల్లవముల్ చిగిరింప నొప్పులన్
గులుకు విలాసముల్ విరులకోటులుగాఁగ మనోరథాఖ్య స
త్ఫలములఁ బెంపుమీఱు మన భాసురసౌహృదవృక్ష మప్పుడే
బలితపుదుష్టదైవమను వాయువశంబునఁ గూలె నక్కటా! 7

చ. కుడిచితి మొక్కకంచమునఁ గూరుకు నెందితి మొక్కమంచమం
దడరుచు నెల్లకార్యనిచయంబుల నిర్వహమాట పాటిగాఁ
గడపితి మేండ్లుపూండ్లును సుఖంబుగ నయ్యవి మాటిమాటికిన్
దలఁచి తలంచి పొక్కుమని ధాత లిఖించెనె నాకు సుందరీ! 8

చ. బడలిక హెచ్చి నే వెతలపాలయి కుందెడుపట్టునందు న
న్నొడి నిడుకొంచు హాయిమెయినొత్తుచు నాదగుపాదయుగ్మముల్
బడలిక వాపి వెచ్చనగుపాలను గ్రోలఁగఁ జేసినట్టి ని
న్విడువఁగనయ్యె నీఋణము పెంపును దీర్పకమున్నె నెచ్చెలీ! 9

ఉ. వాదము వచ్చినప్పు డనివారితరోషముపేర్మి నిన్ను నే
మోఁదినఁ గోఁతవెట్టినను ముక్కడివంచును దిట్టిపోసినన్
గాదన వయ్యెమోయనవు కాఱులు ప్రేలవు పీడవెన్నడున్
సూదిని దారమట్లు నను జొచ్చితి వెంతగుణాఢ్యవే ప్రియా! 10

చ. తినుమని యెవ్వ రేమిడినఁ దెచ్చి గృహంబున దాఁచియుంచి వ
చ్చిన సరె రాకయున్న మరి శీఘ్రముగాఁ 'గబురంపి' నాకు మ
న్ననఁ దినిపించియున్ మిగిలినన్ దినియున్ దినకుండి లేనిప
ట్టున నను గారవించితి వెటుల్ మఱవంగలవాఁడ నిన్నియున్. 11

చ. పెనఁగొని వేళ్లుపాఱి మురిపెంబున నేపువహించినట్టి నీ
యనుపమసౌహృదంపులత నయ్యయొ యెట్టులఁ ద్రుంపివైతు వి
న్ననువునఁ దోసివైచినను నన్నులనుంగను గ్రిమ్మఱిల్లు నె
మ్మనమునఁ బుట్టి ప్రాఁకెనవి మాఁనుపశక్యమె యేరికేనియున్.12

ఉ. నిం గనుభాగ్య మెన్నఁటికినిం గలుగంగను జీవదానవా
లుంగను నుంగరం బిడితి లోలవిలోచన! దాసిఁజూచుకొం
చుం గలకాలముల్ గడుపఁజూతువు నేనిఁక నేమియౌనవా
లుం గని ప్రొద్దుపుచ్చుదునొ లోఁ దలపోయుటతక్క వైదలీ!13

ఉ. అచ్చపుమంచునన్ జలకమాడి వసంతసితాంత శర్వరిన్
బుచ్చపుపుం బలెం బొలుచు పూర్ణసుధాకరకౌముదీతతిన్
విచ్చినకుందసూనములఁ బేర్చిన సెజ్జను నిన్ను జేర్చి యా
పచ్చనివింటిజోదు పనిఁబట్టుట యెక్కటె చాలుఁ బ్రేయసీ! 14

ఉ. సారములేని వైత ఘనసారములేని విడెమ్ము చంద్రికా
సారములేని రాత్రి రససారములేని రతంబు సౌరభా
సారములేని పువ్వు మనసార భవాదృశకాంతతోడి సం
సారములేని జన్మయు నసారము నాఁగదె సారసేక్షణా! 15

శా. ఓలోలేక్షణ! దేశదర్శనవినోదోద్యోగ మేపార ను
త్తాలారామవిశాలరమ్యతరసౌధవ్రాతసంశోభితం
బై లావొప్పెడు బొంబయీపురియు నన్యక్షేత్రముల్ నీకు నేఁ
జాలం జూపితి నద్భుతం బెసఁగ నాజాడల్ మదిం బాయునే?16

చ. సురుచిరసైకతస్థలుల శోభితపుష్పవనాంతరంబులన్
బరిణతచంద్రికాసలిలభాస్వరశారదరాత్రులన్ మనో
హరతరశాద్వలావనుల హారిసమున్నతసౌధవీథులం
దు రతుల సల్పినార మవి తొయ్యలి! నీస్మృతి కెక్కకుండునే?

శా. ఆనాఁ డీవును నేను గూడి చను చుద్యానంబునం దొక్కెడన్
నానావల్లిమతల్లికాజటిలసూనస్థానమం దుండ నా
సూనాస్త్రుండు శితాస్త్ర మేయ గలికిం జొక్కించి యేనిద్ధము
ద్దైన న్మద్ధియ! నీదు చిత్తమును నద్దంబందు బింబింపదే? 18

ఉ. క్రొన్ననవింటిజోదుపని గూరినవేళ మదాస్యమండలో
త్పన్ననితాంతఘర్మజలధారలఁ గాంచుచు వట్టివేళ్ళ మేల్
వన్నెలవీవనన్ వెడలు వాయుపరంపర సేదదీర్చి నా
మన్ననఁ గొన్న నిన్నెటులు మానిసి!నామదిఁ బాయఁగల్గుదున్.

చ. పొలుపగుగబ్బిగుబ్బలును బూర్ణమృగీధరసన్నిభాస్యమున్
జలజమునేలు కన్నులును చంపకసూనసమాననాసయున్
లలితభుజామృణాళవిమలస్ఫుటదీప్తిచయంబు నామనః
ఫలకమునందుఁ బాదుకొని పాయవుగా కలనైన సుందరీ! 20

చ. ఇరవుగఁ గాళహస్తిపరమేశ్వరుఁ డొక్కఁడు సాక్షి పండరీ
పురవిభుఁ డొక్కసాక్షి యల ముంబయిదేవతసాక్షి ద్వారకా
తిరుపతివేంకటేశ్వరుని దివ్యపదంబులు సాక్షి నిన్నుగా
కొరుఁ గవగూడ నేననుచు నొట్టిడుకొంటివిగాదె సుందరీ! 21

ఉ. అంగజసంగరోద్భవసుఖైకచమత్కృతు లెంచికొంచు నా
రంగలవంగలుంగతరురాజములం గనుఁగొంచు నింపుగన్
గొంగును గొంగు పట్టుకొని కొండలకొమ్ముల నెక్కినార మా
సంగతు లంగనామణి! పరిసక్తివిదూరములయ్యెనే కటా! 22

చ. ఇదెసుమి చంద్రభాగసరిదీశ్వరి మత్తమరాళగామినీ!
యదెతపనీయగోపురవిహారవిలోలకపోతజాత ము
ల్లదెకద విఠ్ఠలేశ్వరుని యాలయసీమ యటంచునీకునిం
పొదవఁగనింకఁజూపఁగలయోగ్యతగల్గునెనాకుసుందరీ! 23

ఉ. పూచినపుచ్చపూవనఁగఁ బొల్పగు వైద్యుతదీపికా లస
ద్దోచి నవీనఫేననికురుంబవిముక్తముహుర్ముహుర్లుఠ
ద్వీచి లతాకుడుంగచలవిస్తృతమందసమీరపాళి కా
ణాచి ఘృతాచి చెన్నపురి నాడెఁపు'బీచి' లతాంగి దోఁచునే!

మ. బహుళామోద లసత్ప్రసూన మహీరుడ్వారాంతరోర్వ్యస్థలీ
నిహితంబైన 'లవర్సుపాత్తు'నను నెన్నే భావముల్ గల్గఁగా
నహరంతంబుల నిన్ను దోడ్కొని గృహీతాన్యోన్యహస్తంబులన్
విహరింపంగలభాగ్య మింకొదవునే నీరేజపత్రేక్షణా!   25

మ. "ఎలిఫెంటా"ఖ్య గుహావిహారరతిమై నేగంగ నుత్తుంగ ని
ర్మలలోలోర్మికదంబయుక్తమగు సంద్రింబాదు నా కల్ల యో
డల'సీసిక్నెసు'రాఁగ నీతొడతలాడన్ నాశిరంబుంచి పే
శలవాచాసుధ నన్నుఁ దేటిచిన యాచందం బెదం బాయునే! 26

చ. పులకలచేఁదనర్చెడు కపోలము నేనటు ముద్దుగొంచు నీ
వెలమిని దొంగసిద్దుర నటించెదవేలనె యంచుఁ బల్క నా
పలుకుల కోపలేక కనుపాప సగంబును విచ్చిచూచు నీ
చెలువము చెల్వ! నాహృదయసీమను బాయునెయెన్నఁడేనియున్.

ఉ. చొక్కపుటేడుకుం దగినసోయగ మూపయి భూషణావళుల్
చక్కగ దిద్ది నీవు సుమసాయకు తేజియనంగఁ దారుచున్
దక్కుచు వెంటనంటఁ బ్రిజ తాఁ దటకాపడిచూడఁ గొండపై
కెక్కినయట్లు నిక్కితిఁజుమీ! నెఱనిక్కది స్రుక్కఁజేయదే! 28

ఉ. ఏటికి దేశయాత్రలకు నేగితి మచ్చట నిన్ను నన్ను న
బ్బోటులు లయారె! జోడుసరిపోయెను వహ్వారె! యిట్టులుంట యే
పాటియదృష్టమోయనుచుఁ బల్కిరి వారల దృష్టిదోషమే
నేటికి బెబ్బగొట్టె నిఁక నేగతి నోర్తు భవద్వియోగమున్.   29

ఉ. విత్త మొసంగకున్నయెడ వీడె మొసంగరు కొంతమంది ప
ల్లెత్తును బల్కఁబోరు ధన మీయమిఁ గొందఱు నింకఁ గొందఱో
విత్తము లాగియుం మనసు వీస మొసంగరు విత్త మీయకే
చిత్తజరాజ్యలక్ష్మి కభిషేకము సేయవె నన్ను ప్రేయసీ! 30

మ. విరిసెజ్జం దరుషండమండితవనోర్వీదేశమం దున్నతిం
హరువొప్పం బవళించి నీతనువు నాకర్షించుచో మాగసం
గరసంజాతకరాబ్జకంకణఝుణత్కారంబు లేపారి గిం
గురుమంచుం జెవిలోన మ్రోయు నిపుడుం గోకప్రశస్తస్తనీ! 31

కం. జిలిబిలిపలుకులఁ గులుకుల
గిలిగింతలఁ జుంబనములఁ గేరింతల నో
యలికుంతల నీచెలిమిని
సలిపెడు బలుకలిమి యింక సమకూడునొకో! 32

సీ. నారీశిరోమణి నడుము విష్ణుపదమ్ము
జవరాలి చనుదోయి శివపదమ్ము
రమణి ముఖమ్ము హిరణ్యగర్భపదమ్ము
నాతి వేనలి సుమనఃపదమ్ము
భామినీమణి నితంబంబు కాంచీస్థలి
వనితామతల్లిక వాణి మధుర
ధవళాయతాక్షి యధర మరుణాధరమ్ము
రామ గాత్రంబు శ్రీరంగభూమి

గీ. పరమయోగీంద్రసంపత్ప్రదమ్ము
లగుపదమ్ములెల్లఁ గలిసి యవనియందు
యువతి సర్వాంగతీర్థమై యొప్పుచుండఁ
దీర్థముల కింక మానవుల్ దిరుగనేల? 33

ఉత్పలమాలిక:—

పెలుచన నాల్గునాళ్లు నిను వీడ్కొని నే మఱునాఁడు సేర నీ
వలుక నొకింతసేపు భవదానన మవ్వలి దిక్కునర్ప మా
ర్వలుకక యేను నుండ నది వహ్నివలెన్ నిను గాల్ప దానినేఁ
దెలిసి తటాలునన్ బిగువుదేరినకౌఁగిలినీయ నీవు పైఁ
బడి పురుషాయితంబునకుఁ బాల్పడి నీఘనవేణిఁ గ్రొవ్విరుల్
జలజలరాల్చి చారుఘనసారపటీరసుగంధవస్తుసం
కలితకుచోరుకుంభముల గాఢసుఖానుభవంబుమీఱ నా
యెడఁద నలంకరించుచు యథేచ్ఛము మోవి సుధారసద్రవం
బెడనెడఁ గ్రోలుచున్ నను సుమేషుమహోన్నతపట్టభద్రతో
జ్జ్వలు నొనరించి నగ్నవయి చయ్యన నీవటు లోనికేగున
ప్పుడు విలసద్వసంతపరిపుష్పరసాలకిసాలయవ్రజం
బులఁ గడుపార మేసి కడుముద్దులుగుల్కు వనప్రియాంగనా
గళవిగళత్కలస్వనని-కాయనిభంబగు నీదు పల్కు తే
నెలఁ దనివారఁ గ్రోలుచు వినిర్మలమానసవృత్తి నుండఁగాఁ
దొలకరికార్మొయిళ్లగతిఁ దోఁచు కచప్రచయంబు దిద్ది తా
వులు వెదచల్లు పూసరులు పొల్పుగఁ జుట్టి శశాంకు నవ్వు నీ
కలితముఖాబ్జబింబమునఁ గమ్మనికస్తురిబొట్టు పెట్టి యిం
పులఁ దులకించు చిన్నిపువుఁబుట్టము గట్టియుఁ బట్టుఱైకనుం
దొడిగి పసిండిబొంగరపుదోయికి దాయలనంగనొప్పు గు
బ్బలపయి ముత్తెపున్సరులు బల్విడి నృత్యముసల్ప లేఁతచే
తులఁ దులలేని కంకణరుతుల్ సెలఁగంగ సువర్ణమేఖలా
లలితఘులంఘులారవవిలాసము లుప్పతిలంగ నీవు రాఁ
దలఁపులచూలి నాతలఁపుఁ దత్తఱఁబెట్టఁ బునారతిప్రదీ

ప్తుఁడనయి శయ్యఁ జేర్చి పరితోషము మీఱ విరోధియైన పూ
విలుతునిఁ బాఱఁదోలితివి వేల్పుఁ డిఁ ద్రిప్పకాలంది వచ్చుఁగా
దె లలితమైనసంగతులు తేలునె చెప్పఁగ నిప్డు డవ్వి హృ
త్తలమును జీల్చుచున్న వెటుతాళఁగఁజాలుదు నింక సుందరీ! 34

వ. ఇట్లు తనమనోశ్వం బిచ్చవచ్చినతెఱంగున గంతులిడ మోహాం
ధుండై యంతములేని సంతాపంబు నొంది కించిత్ జ్ఞానప్రకాశం
నం బడి తెలివితెచ్చుకొని యజ్ఞానకామ్యకర్మంబులం దిరుగు
వేదనాపరుల పాపాటవులకు శ్రీకృష్ణ నామస్మరణ చింతన వంద
నార్చనాదులు కార్చిచ్చులని తలంచి కాలగతికి లోనుగానితఱిఁ
గాలుసేతులాడుతఱిఁ దీర్థయాత్రలకుఁ గదలవలయునని యెంచి

ఉ. శ్రీరమణీప్రియా! వరద! శేషశయాన! దయార్ద్రచిత్త! సం
సారవిలుంఠనక్రమవిచక్షణ! దక్ష! మహేశ! భక్తమం
దార! జగన్నివాస! యను నామపరంపర మాటిమాటికిన్
నా రసనాంచలంబున ననారతముఁ బలికింపు మీశ్వరా! 36

చ. మరణముసిద్ధమై యెలుఁగుమాఱుచుఁ దక్కఫవాతపిత్తముల్
పొరిపొరిఁ గంఠసీమఁ బొరిపుచ్చెడువేళఁ ద్వదీయనామసం
స్మరణ మనంగ నెక్కడిది మామకమానసరాజహంస నీ
పరమపదాబ్జపంజరనిబద్ధ మొనర్పవె కృష్ణ! యిప్పుడే. 37

వ. అని దైవముఁ బ్రార్థించి యీప్రపంచంబెల్లమిథ్యయని తలంచి 38

శా. మిత్రుల్ ద్రోహులు శత్రులాత్మజులు సామేనల్ గమం గల్లలుఁ
ధాత్రీభోగము లస్థిరంబు లలగాత్రంబుల్ ప్రమాతస్యముల్
యాత్రల్ పాపలతాలవిత్రములు మోక్షౌన్నత్యంబొల్చు నీ
లా త్రోవల్ సుమీ యంచు నెమ్మిఁగొని హృన్న్యాయత్తచిత్తాబ్జుఁడై. 39

వ. తాముండంత నిజజాయాసమేతంబుగా నొక్క శుభముహూర్తంబున విరజాపురంబునుండి బయలుదేరి మఱునాటికి మహాజనసమ్మర్దఘట్టితంబగు చెన్నపట్టణంబుఁ జేరుకొని వృజినదారణప్రదరంబగు చిదంబరంబున కేగి భక్తప్రకాండకాంచనఖండకషణపాషాణంబగు నవపాషాణంబున కరిగి నిర్భరముక్తిపథాయనంబగు దర్భశయనంబు నతిక్రమించి మోక్షరమేశ్వరంబగు రామేశ్వరంబు సేవించి మజ్జనమాత్రోద్ధూతజనదురితజనుష్కోటియగు ధనుష్కోటినిఁ దానంబులాడి చూర్ణీకృతమహాకలుషకుధరయగుమధుర నారాధించి చతురాననాదిసర్గరస్తుతరవికోటిప్రకాశాభు ననంతపద్మనాభుఁ బూజించి కిల్బిషమర్దనంబగు జనార్దనంబు నవలోకించి పాపములకు మారియగు కన్యాకుమారిఁ గొలిచి ముక్తికాంతామణీరంగంబగు శ్రీరంగంబునం దంతరంగం బుప్పొంగఁ గొన్ని దినంబులుండి సకల సౌఖ్యకల్పవల్లియగు తిరుచునాపల్లికిఁ బయనంబై భక్తజనకలుషపలలాసురాయమానతలంబగు నరుణాచలంబున నిలిచి యభ్యంచితసౌఖ్యముల కాపురంబగు కాంచీపురంబు గాంచి విలూనవిశంకటవేంకటగిరియగు వేంకటగిరి కెగఁబ్రాకి యనంతకోటిసూర్యప్రభావిభాసుఁ గాళహస్తీశు దర్శించి నియమవ్రతుండై తిరిగితిరిగి నలువదియైదుదినంబులకుఁ గృతార్థుండై మఱలివచ్చుచుండె. అంత గ్రామశకటంబు లీలాపురముదగ్గరఁ బదునైదునిముసంబులునిలిచె నంతలోరాముఁడున్న పెట్టెలోనికి దొడదొడ వచ్చి యెనమండ్రువెలయాండ్రు ప్రవేశించిరి. అందురాజ్యవల్లి యనువేశ్యామతల్లి మందస్మితసుందరముఖేందుబింబయై రామునకు దండముఁ బెట్టె.　　40

శా. ఓహో! రామయబావగార! తమ రేయూ రేగుచున్నారు మి
మ్మాహా! చూచెడుభాగ్య మిప్డొదవె సౌఖ్యాయత్తులే యుంగఱుఁ

గేహంబందు సహోదరుల్ కుశలులే క్షేమంబె మాయక్క స
ద్వ్యాహారంబునఁ బెండ్లికేగుదుము పుణ్యాహంబునేఁ డెంతయున్

వ. అని హేమయనుకాంతామణిం జూపి. 42

ఉ. ఎన్నిదినంబులాయెఁ జెలి నీక్షణసేసియటంచు వచ్చె నీ
యన్నలమిన్న చూచుటకె యక్కను నిమ్ములఁ గాసి మీర ల
చ్చెన్నపురమ్ము 'కోట్టు'పనిచేఁ జనినారని యక్కచెప్పెఁ దా
నున్నది నాల్గునాళ్ళె యిఁక నుంటకు వీలు ఘటిల్లమిఁ జనెన్.

వ. అని రాజ్యవల్లి చెప్పుచుండ సుందరికి నాహేమంకుంగల చిన్న నాటిమైత్రి జ్ఞప్తికిరా హేమ రాజ్యవల్లిమాట కడ్డువచ్చి రాము నితో బావగారూ! మామైత్రి చెప్పఁదరంబుగాదు. చాదస్త మనుకొనకుఁడు. 44

సీ. వెలజవ్వనులయింట వెలసినసాధ్వి యీ
సుందరియని మున్ను జోసి వలుకఁ
బిల్లికడుపునఁ బులిపిల్ల పుట్టెనె యంచు
నదిమొద లెకసక్కెమాడె నాఁడ
'జూచెదు లే'యంచుఁ జుఱచుఱచూడ్కులఁ
బఱపుచు నెచ్చెలి పాఱిపోవ
బలిమాలుకొని తెచ్చి పట్టుకోపమడఁప మా
తాతలు దిగిరాఁగ దాసినంక

గీ. నదిమొదలు నొవ్వఁజేసెడునట్టిమాట
లేక యేకశయ్యాసనలీలనుండి
యొక్కకంచానఁ గుడుచుచు నొక్కపాత్రి
మగుచు హాయిగాఁ గడపితి మంత సకట! 45

గీ. కడకు దుర్దైవచేష్ట పోఁగడవరాని
నిరువురముకూడ విడివడు వేరుపడియె
శ్యామలాపురివిడి విరజాపురికిని
సహకుటుంబంబుగా వారు చనినకతన. 46

ఉ. ఎన్నడు శ్యామలాపురపుటింతులఁ గూడి మెలంగినారమో
యున్నతసైకతస్థలుల నొప్పులకుప్పల నాడినారమో
యెన్నఁ డవన్నియుఁ గనుల కిప్పుడు కట్టినయట్లు తోఁచు నా
యన్నిఁటికంటె మిన్నయగు నాచెలిప్రేమకు నుద్దియున్నదే! 47

ఉ. బాము లవెన్నివచ్చినను బాల్గొని నాకయి చింతనొందు నీ
బాముస మేను రెండయి ప్రవర్తిలుచుండినఁ బ్రాణ మొందుగాఁ
గా మసలంగనయ్యెఁ బలుకంజన దీబోటప్రేలిపోక కా
కామిని మొన్న యేడ్చె మఱి కన్నులబాపడి దీయదింతకున్ 48

గీ. ఒకటి మీకును మాయక్కకొకటి చిత్ర
ఫలకము లొసంగి తండ్రొక్కఫలక మపుడు
తడుపఁబడె నాపె కన్నీటిధారచేత
నేది మీకిచ్చెనో యక్క యెఱుఁగవలయు. 49

వ. అని పలుకు హేమమాటల కుల్లంబునఁ బెల్లు కంగారుపడి రాముండు క్షణక్షణసంచలితాత్మకుండై పూర్వవృత్తం బాను పూర్వికంబుగా జ్ఞప్తికిఁదెచ్చుకొని తల వంకించి యాపె చేతికి బొట్టనవ్రేలు లేకుండుటయు మొఱకుందనపువ్రేళ్ళ నుంగరంబులను ననామిక మచ్చయు నచ్చంబుగాఁ జూచి రాముండు పరిసంగవశంబునఁ జమత్కారంబుగా నానాఁడు సుందరిపక్క లోఁబడుకొనినదా హేమయేయని యాపెవాక్యములమూలమున రాఁబట్టి సంచలితస్వాంతుండై 50

మ. అరరే! యెంతటిదో ప్రియ మిక్కలికియే యానాఁడు మత్సుందరిన్
బరియంకంబునఁ గౌఁగిలించె నిచటన్ బ్రత్యక్షమేయయ్యె నా
కరమేయీకరమాయెసామికపయిన్ గ్రొల్మచ్చ యీమచ్చయుం
గరముల్ గూడ నవేసుమీయని మనస్కారంబు గావించుచోన్

వ. తటాలునగమ్యస్థానము వచ్చినతోడనే బిలబిలలాడుచు నయ్యెన
మందుప్రవెలయూండుప్రను డిగిపోయిరి. రాజ్యవల్లి రామునికడ సెల
వుదీసికొని వెడలిపోయెను. రాముండు దాఁ బూర్వం బనాలోచ
నీయంబుగా నొనరించిన పనికిఁ బరిపరి విచారించి వెండియు సుం
దరీవర్తనంబు లెస్సగాఁ బరీక్షించుటకదియును మంచియదనేయని
నిశ్చయించుకొనె. ధూమశకటంబు విరజాపురంబు సేరుకొనెనంత
జాయాసమేతంబుగా వివిధతూర్య ధ్వానంబులతో భూసురవతం
సుల వేదఘోషంబులతో నూరెల్ల నూరేగి గృహప్రవేశంబై మ
ఱునాఁ డష్టాదశవర్ణములవారికి మృష్టాన్నంబులతో సమారాధనం
బొనరించె. రాముని బంధుమిత్రులానందతుందిలహృదయారవిం
దులై వానిం గౌరవించి మించినయాసక్తి 52

కం. ఏయేపుణ్యక్షేత్రము
లేయేతీర్థవ్రజంబు లేయేదేశా
లేయేగిరులను జూచితి
రాయావింతలను వీనులారఁగఁ జెపుడీ! 53

కం. ఉన్నారర మెదురుచూచుచు
నున్నారము వినెడువేడ్క నున్నదియున్ వి
ద్వన్నుత! విన్నదియున్ మఱి
కన్నది కన్నట్లు చెప్పఁగావలె మాకున్, 54

వ. అని యడిగిన రాముండు విరజాపురంబు వీడినది మొదలు తిరిగి వచ్చువఱకుం దావిన్నదియుం గన్నదియు నిట్లు వర్ణింపంగాం డొడంగె. 55

—♦ చంపకమాలిక ♦—

విరజపురంబు వీడి యటుపిమ్మట నొప్పుగం జెన్నపట్నముం
బరువడిం జేరి దాని పెనువైఖరి గన్గొని పార్థసారథి
స్ఫురితపదాంబుజంబులకు మ్రొక్కిడి దేవిని వేదవల్లినిం
గరము నుతించి యంత శివగంగయనంగ నెసంగు మేలికో
నెఱు మరి వేయికంబముల నిగ్గయి పొల్చెడు మండపంబునుం
బరగంగ నుప్పరం బౌరయు భాస్వరశిల్పకళాకలాపగో
పురములునుం జతుర్దిశలం బొల్పెసలారంగ *యూనివర్శిటిం
దిరముగ నిల్పి పేర్వడిన ధీనిధి యన్నమలయ్యసెట్టి య
బ్బురముగం గాసుబంగరునం బూన్చిన కప్పు ధగద్ధగద్యుతిం
బరపెడు నాలయాంతరమునం మహిమం శివకామసుందరీ ౧౦
వరనటరాజు లుల్లసిల వజ్రమయంబును బద్మరాగమూ
ర్తి రహిం వెలుంగు లింగములు రెం డభిషేకములందు రెంటికిం
జరిగెడుఫక్కి లోకమునం జాగురెం చూడంగంజాల మెచ్చుటం
బరమ♦రహస్యమంచు నొకపక్కకు మేల్తెర నొత్తిగించి యో
నరవరులార! చూడుండని నల్లనిగోడను వ్రేలుగొల్పు లా
దరమునం జూపుచుండు రది తథ్యము సర్వము మిథ్యయంచునుం
గఱపెడితత్త్వసారమగుం గావున ముక్తిద మాచిదంబరం
బరయంగం △బంచలింగములయం దది విష్ణుపదంబు పూర్వమ

*Annamalia University ♦చిదంబరరహస్యము.

△పృథివ్యాపస్తేజోవాయురాకాశలింగములు,

ప్పరమున నొక్కయద్భుతము పొల్చెనటందు రదేమనంగ న
బ్బురముగ గంప బియ్యమును బోసి జలంబులఁ గడ్గివైచి యం
బరమునఁగప్పి లింగముల ప్రాంగణమందు ఘటించి పిమ్మటన్
బరిమళముల్ గుబుల్కొను ననల్గొని లోగుడిలోని దేవునిన్
గురుతరపూజలన్ సలిపి గొబ్బున బియ్యపుగంపఁ జేరి యం
బరమును దీసి యర్చకులు పైకొని చూడఁగ నందు నన్నమై
వరలును జక్కగానుడికి వారలు భక్తిఁ దదన్నరాశితోఁ
గరమభిషేక మద్భుతముగానొనరింతురు ప్రత్యహం బిఁకన్
బఱపితి మాప్రయాణము నవగ్రహముల్ గల దేవిపట్నపుం
బరిసరభూమి కచ్చట నపాంపతిలో మొలలోఁతునీటిలో
వఱలు నవగ్రహంబులకు భక్తి దలిర్పఁగఁ బూజచేసి యం
తరమున దర్భశయ్య గని దారుణభీమతరాకృతిం గరం ౩౦
బరుదుగఁ దాల్చి దర్భనిచయంబుల పేరిఁటిప్రస్తరంబుపై
విరివిగఁబండియున్న రఘువీరుని పాదసరోజయుగ్మముల్
దిరమగుభక్తితోఁ గొలిచి దీవిని*రామశివంబుఁ జేర దు
స్తరమయి యూర్జితంబునయి సాంద్రతరంగసమేత వార్ధిఁగ
ట్టిరి♦పెను'బ్రిడ్జి''పాంబను' సిటీవల హయాణులు దానిమీఁదుగా
నురవడి నేగు'రైలు'కనులున్నఫలం బటఁగాంచఁగల్గెడిన్
'బరితెగి' నాలుక ల్దెఱచి పర్వులువాఱెడిపాఁప జోడ్లు వె
న్దఱుముచు వచ్చుచున్నటులఁ దత్సలిలోర్మికలొప్పు దానినిం
గరము గ్రమించి వాయుజుఁడు గ్రచ్చఱఁదెచ్చిన శంభులింగముల్
*వెఱపునఁ గొల్చి తోల్దొలుత వేష్టితభూరివిశాలసాలమై ౪౦

---

*రామేశ్వరము. ♦Pambon Bridge.
*హనుమంతుని గర్వభంగ గాథ నిచ్చటననుసంధింపవలయును. (రామేశ్వర

నెఱిగల లోగుడిఁ నిలిచి నేరక నేర్చి యొనర్చు ఘోరదు
స్తరకలుషప్రకాండమును దవ్వుగఁదోలెడు రామలింగనా
థు రుచిరపాదపద్మయుగధూళి శిరంబునఁ దాల్చి యచ్చటన్
దురితలతాలవిత్రయయి తోఁచెడు పర్వతవర్ధనీపదాం
బురుహములందుఁ గుంకుమముఁ బూజయొనర్చితి శుక్రవారశ
ర్వరిఁ గరదీపికల్ వెలుఁగ ×బంగరుపాలకి దేవినిల్పియున్
వరనవరత్నసంస్థగితభర్మమయాభరణప్రకాండమున్
జెలివిన యాపె ముంగలను జేరిచి చెల్వగు నిల్వుటద్దమున్
మెఱసెడుపట్టుదిండ్లు వెనుమేనను గీలిచి జీవజంతువుల్
తురఁగము లాంటె లేన్గులును దో నరుదేరి హళాహళిన్ సదా
నెఱపఁగ దేవదాసి తననేర్పుమెయిన్ నటనంబు సల్ప వి
స్ఫురదురువిద్యుదాభలకుఁ బుట్టినయిల్లయి పుచ్చపూవునై
వరణములోననే జరుగు వారపుటుత్సవవైభవోన్నతిన్
ధర నిఁకనెచ్చటం గనము దానికి నీడదె దేవళంబులో
నిరువదియేడుతీర్థములు నేర్పడియున్నవి భక్తకోటికిన్
విరివిగఁ జెప్పెదన్ వినుఁడు వేడుక 1లక్ష్మణ 2రామతీర్థముల్
పరఁగు ‡ 3సుకంఠతీర్థమును పావన 4మంగదతీర్థ మంతటన్
వరలును 5గంధమాదనము 6బ్రహ్మవిమోచన 7మగ్నితీర్థమున్
బెఱుద 8నగస్త్యతీర్థమును బిమ్మట ♦సంజలమూటియందు వె
వ్వేరుతనువుల్ ధరించెడుపవిత్రపుటమ్మల9 10 11మూడుతీర్థముల్
సరవిసి 12మాధవంబు మరి 13చక్రము పేరిటితీర్థముల్ విభా

మాహాత్మ్యము) × బంగారుపాలకీవిలువ రూ 159081-3-7 లు. ‡సుగ్రీవతీర్థము
♦ఉదయమునగాయత్రి, మధ్యాహ్నమునసావిత్రి, సాయంత్రమున సరస్వతీ
సంజ్ఞలుగాననివి గాయత్రి, సావిత్రి, సరస్వతీతీర్థములనిగ్రహించవలెను.

సుర♦నల ♦నీలతీర్థములు ♦సూర్య ♦సుధాకరముల్ ♦గవాక్షమున్
మఱియు♦గవమ్ము♦గంగ♦యమునమ్ము♦గయాఖ్యమునైనతీర్థముల్
పొరి 23శివ 24శంఖతీర్థములు*ముంగల 25సాధ్యపదప్రయుక్తమై
బరఁగుసుధాఖ్యతీర్థ మివిమాన్యము లిన్నిటఁ గ్రుంకి దీవిక్
సరిగఁ బదారుమైళ్లుగలసన్నుత ×కార్ముకకోటి కేగి సం
బరమున మౌక్తికావళికిఁ బట్టగు సింధుమహాబ్ధిసంగతిన్
గరముఁ బవిత్రధామమయి క్రాలెడు సేతుజలవ్రజంబునన్
ఖరతరదుర్నివారగురుకల్మషకాండసుదుస్సహామయో
త్కరఘనశాకినీనికరదారుణభీకరడాకినీపరం ౨౦
పరలడుగంట స్నానములు మంత్రియుతంబుగ ముప్పదాఱు ము
ప్పిరిగొన భక్తిసల్పితిమి వేసరి దానిఁ దలంచుకొన్న దు
ర్భరమగుఁగాదె క్రిమ్మఱుచు ‡రామపురస్కృతమైన యీశ్వరం
బఱిముఱిఁ జేరి దాని విడునప్పుడు పావన 26కోటితీర్థమం
దఱుదుగ 27సర్వతీర్థసలిలమ్ములఁ గ్రుంకి యనంతరంబునన్
సురుచిరమైన యామధురఁ జొచ్చితి మామధురాలయంపుఁ బెం
పరయఁగ వేయికండ్లయిన నందకయుండుఁ దదాలయంబులో
నిరతముఁ బూలయంగడులు నిర్మలసౌరభసంయుతంబులై
మెఱయు విభాస్వరంబయిన మేల్గుడిలో నడిభాగమందు వి
స్ఫురదురుకాంతులన్ బరఁగి సుందరమై పరిమండితప్రగు ౩౦
త్కరయయి *మీననేత్ర కడకన్నుల భక్తులఁ బ్రోచు సోమసుం
దరుఁ డలమీనకుం ధవుఁడు తల్లిదె వైభవ మెల్లవేళఁ బం

---

*సాధ్యామృతతీర్థము. ×ధనుష్కోటి. ‡రామేశ్వరము.

♦ 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22.

* మీనాక్షి

జరముల నద్భుతంబౌలయ సాకెకుసారెకు 'మీన! మీన!' యం
చు రహి వెలుంగు కీరములసూక్తులెసంగుఁ దదాలయంబునన్
వటులును ♦పాటకంబ మది భవ్యశిలామయ మందుఁ జిన్నవౌ
నిరువదియాలుకంబము లహీనచమత్కృతిఁ దోఁచు నొక్కటన్
సరవి నిముష్పగాఁబడిన చందము మీటిన జంత్రిగాండ్రిటన్
సరిగమసారిగామసరిసారిగసారిగమాదిసుస్వరా
లిరువదియారురీతులుగ నింపుగ వెల్వడు నింతకంతెనుం
గరము విచిత్రచిత్రకళ కాశ్యపి నెందును గల్గునే గుడిన్ ౯౦
మెఱసెడుశిల్పనైపుణి యమేయము నిట్టిదనంగఁ బోలదున్
గురుతలశిల్పకోవిదులకున్ నిలయంబని చాటురీతిఁ ద
త్పురమున మేటికంబములఁ బొల్చు బవంతిరెయొకండు చిత్రమై
× తిరుమలనాయకాఖ్య జగతీపతిమందిర మద్దిచూపులో
నరుని విలోకనప్రభల నర్మిలిలాగెడు మంత్రికాని య
ట్లురవడి లాగు దాని పృథులోర్జితచారుగభీరమూర్తి యా
నెఱె నుతిసేయఁగాఁ గవులునేరరు బొమ్మనుబ్రాయ నెట్టి లే
కరులును వంచగావలయుఁగాదొకొ యాదల లార! వందు లెం
దరిగిరొ స్తోత్రపాఠముల కందనిదాని నుతింపలేక యా
బురుజులు పోతలోయనఁగఁ బొల్చెడుఁ గంబములన్న నద్భుతా
కరములు సన్నముక్కయినఁ గట్టి రవంతయునైనఁగాస త
త్పరిసరమందునేనిఁ గనుపట్టదుసూ! యిపుడున్న వన్నచో
నురుతరబుద్ధిశాలురగుహూణులుచేసినచేఁతలంచుఁ దా
రెఱుఁగకపోరుగాదె జను లెందరొకట్టిరి ముప్పదాఱు న

♦Music pillar

× Tirumala Naik palace.

త్సరములుపూర్వకాలమున దానిహోరంగును డాలోయారముఙ్
దోఱఁగదు ప్రాఁతగిల్లదును దూలువహింపదు నేటిదాఁకనుఙ్
హారహార! యట్టిశిల్పులకు నాకరమై తగు మాతృభూమి కే
పరులో బవంతి కొండొకటి 'పంకరటింకరలొచ్చి' కట్టఁగా
మురియుచు దానిఁ జూచుకొని ముచ్చట నందుట దాపురించె ఙా
ప్పరమగుదూరయాత్రికును బొల్పడి చేరి యనంతశయ్యఁ బు
ష్కరిణినిఁ దానమాడి కనఁగా నటదేవుని లోనఁ జొచ్చినఙ్
హారిహారి! పద్మనాభుముఖ్యమైనను జూడఁగనీక కట్టిలం
దఱుముదు రంతదూరముగఁ దద్విభు నుత్సవకాలమాటచేఁ
గరము శ్రీమమ్మునొంది యొసకమ్మున లోగుడిలోనఁజొచ్చి యా
మురహరుఁ బద్మనాభు గని మోదముసందితి మామహేశు మే
ల్మిర యొకద్వారమందు సురసేవితనాభిసుమంబు మధ్యఁ బె
న్జరణము లొక్కద్వారమున శాంతగృహంబున వెల్గుచుండు బం
గరుకలశంబులఙ్ వరుసగా నభిషేకముసేతు రాలయం
బిరవయి దీపసంతతికి నింపు ఘటించెడుఁ బట్నమందుమా
యరఁటుల పెంపుఁ గొబ్బరులవ్యాప్తి యనాసలలాలసత్వముఙ్
బరువుగలట్టి చూతముల భాగ్యము సన్నసిపోఁక చెట్లఁ గ్రి
క్కిఱిసినతోటగుంపులును నింపెసలారుచు మంచితేనియల్
పరిపరి చిందు మేల్పనసపండులతోఁపులుఁ బూవుఁదోటలుఙ్
దఱచగుతావులుప్పతిలు తమ్మికొలంకులుఁ గొండవాఁగులుఙ్
గరమును దోసిరాజనుచుఁ గ్రాలును మేలగుకోసనీమనుఙ్
జిరసముపార్జితంబు లలిచిత్రములౌ గుడికట్టుబొట్లు దు
ర్భరముఁ గఠోర మర్చకులు భార్యలఁ గల్గియు బ్రహ్మచారులై
గుఱియయి ఘోరదీక్షలకుఁ గోవెలలోనన విచ్చుకత్తులఙ్

మెఱసెడువారిపాల్పడియు 'మేటిసవారులు' యాత్రికాళిపైఁ
బఱపుదు రీపురాధిపులవర్తన లెట్టివొ యాలకింపుడీ ౧౩౦
పురపతిమేనయల్లునకె పోవును రాజ్యము చిత్రమక్కటా!
పరిణయమే హుళిక్కయఁట వానికి రాజట పేరుమాత్రమే
సరసిజనాభుఁడే నృపతి శంఖము చక్రము లందు నాణెముల్
పొరయవు సిగ్గునెగ్గు లటఁబొల్తులకుం గుచకుంభసీమ లు
బ్బుఱుకును మేటిబైళ్ళపయి కుఱిదురు కొందరసహ్యరూపలై
పిఱుదులు మూయఁగట్టుదురు పెద్దది పిన్నదిగాని చీరఁ బే
రురముసఁ దుండు గప్పుకొని యొక్కముడిం బెనవెట్టి చుట్టుకొం
దు రకట! కర్ణరంధ్రములు దుద్దులుదూరెడునంత లేసి స్త్రీ
పురుషులరూపభేదములఁ బోల్చుట కాగుఱు తొక్కటేసుడీ
యరయఁగ వెన్నఁజేతనిడి యార్చెను నేతికటన్న పాత్రమా ౧౪౦
టిరవుగ నిచ్చటే పోడమ నేమన నావులు బఱ్ఱెలుం బుఱిం
విరివిగఁ బాలనిచ్చినను పెల్లగుభోజనకార్యవేళలం
గరిటెడుగాని యింక నభిఘారముకైననుగాని యాజ్యమే
దొరకదు పిండివంటలను దోరపు వేపుడుఁగూరలందు నెం
దరసిన నెల్లవేళలను నచ్చపుఁగొబ్బరినూనెవాడకం
బె రహి నెసంగు నట్లగుటఁ బెద్దలు దక్షిణమందు రోగి యు
త్తరమున భోగి యందు రిఁకఁ దద్దయు నప్పురియందుఁబోల్చు నా
గరకసితంబినీమణులఁ గాంచిన నిల్కడ గాంచినట్టి క్రొ
మ్మెఱుఁగులప్రోవులో సొలసి మిన్నుదొలంగినచంద్రరేఖలో
బిరుదులకాంతలో చిదిమిపెట్టిన దీపశిఖాచయంబులో 150
గరిగరిగాఁగఁ బెల్లొరపుఁ గల్లున మాటికి గీచినట్టి బం
గరపుసలాకలో వలపుగ్రమ్మెడు చక్కెరపల్కుబొమ్మలో

మరునెఱతూపులో యసము మాటలుసేర్చిన మావిగున్నలో
సరుల కెఱుంగశక్యమగునా యిక నాపురి మూడుమైళ్ళలోఁ
దిరువళవెుప్ప నప్పురిని దేవళమున్నది బ్రిహ్మగారికిన్
బరువగుపండ్లతోటలకుఁ బట్టయి 'వర్కల' యన్న పేరిటం
బరఁగు*జనార్దనంబరిగి పశ్చిమసీరధిఁ గ్రుంకి బల్వడిం
బరపి హిరణ్య మచ్చటను స్వామి జనార్దనుఁ గొల్చి వెన్కకున్
మరలఁ ♦దద్మనాభుపురమా యెడమింతయులేదు మూసవో
త్కరములనిండి భూవరుఁడు ధౌతపటంబు ధరించి పుట్టమున్
దొరఁగి యురాన టోపి తలనున్ గరవాలము చేత మూడుమై
ళ్లరవడిఁ గాల్నడం జనియె నర్వ 'ట్రివెండ్రముబీచి' వీథికిన్
గరితురగాలు 'మోటరు' నికాయముఁ గాల్బల మంటిరాగ న
మ్మఱుసటినాఁడు రాజు పురమార్గమునం జనెఁ గోటలోనికిన్
సురపతివైభవంబునకు జోడది నేనది వ్రాయఁబూన నా
సరసిజగర్భురాణి యనెఁ జయ్యన "రామకవీంద్ర దీనికిన్
సరగున వ్రాయఁబూను టతిసాహసకార్యము మూను నిప్పుడే
స్వరపదసంచయంబుగల వాఙ్మయభూమిక సృష్టిసేతు న
త్తఱి లిఖయించు టొప్పగు సుధామధురోక్తుల" నొక్కమాట ని
త్తఱిని లిఖింప నాజ్ఞయిడె దానిన యాదలఁ దాల్చి పల్కెదన్
'సరునకుఁ బద్మగర్భునకు నాగకులేంద్రునియంత వానికిన్
గరమును దుస్తరంబు' మఱునాటికిఁ జేరుచు దక్షిణాగ్రమున్
దొరలెడు పెన్తరంగములఁ దూరుపుదక్షిణపశ్చిమాబ్ధు లే

*Varkala అనుస్టేషను Trivendram నకు 6 మైళ్లువెనుకఁగలదు. వర్కలకున్రెండుమైళ్ళదూరమునజనార్దనముగలదు. అచ్చటిజనులు జనార్దనమునే వర్కలయని వ్యవహరింతురు. ♦అనంతశయనము.

త్తైఱి నొకటైనచోటు ప్రకృతిప్రమదాననభూషణంబునై
పొరిసి దివాకరాస్తమయముఁ బొడుపుం దగ నొక్కచోటనుఁ
విరివిగఁ జూడగాఁ దగియు విన్ను విభిన్నము గాని చోటు నా
కరమయి సుందరాకృతికిఁ గన్యకుమారియటన్న పేరిటన్
బరఁగు హిమాచలాత్మజకుఁ బ్రాభవ మబ్బినచోటు నద్భుతా
కరముగదక్షిణాగ్రముదకంబునఁ జొచ్చిన చోటుగంటి మ
త్పురమదయాస్వరూపిణి ప్రభానిధి కన్యకుమారినాసికన్ ౧౮౦
దరుణమనోజ్ఞవజ్రమణిధాళధళంధళధాళధళ్యవి
స్ఫురదురుకాంతిపుంజములు చూపులకు న్మిఱుమిట్లుగొల్ప న
బ్బురపడి చూచి యర్చనలు పూర్తియొనర్చితిమార! దేశస
చ్చరితములన్ వెలుంగు నొకసంగతి కన్యకుమారినాసికన్
వరలెడిదంట వజ్రమణి వార్ధినిఁబోయెడియోడమూఁక కా
నరమణినుండి వెల్వడిన భాస్వరకాంతులు తోడునీడలై
పరఁగెడివంట స్పష్టముగఁ బల్కెడు రచ్చటిపౌరు లద్దియే
యరుదగు "లైటుహౌసు"నగుచు హర్షవహించినదంచు నంతటన్
దిరుసలివేలినాఁ బరగు దివ్యపురంబును జేరి తాపసం
హారమగు తామ్రపర్ణి విమలాంబుచయంబున దోఁగి నాకమో
హారి నిజపట్టణమ్మెయన హర్మ్యనమించు *శిరంగపట్నముఁ
సరవినిఁ జేరినార మది సాలము లేడిఁటఁ బెంపుమీఱు ముం
దరఁగలమూఁడుసాలములదవ్వునుపట్నము తక్కనాలుగుఁ
వఱలును రంగనాయకుఁడుపాయనిచోటయి దేవళంబులో
వఱలెడు కట్టుబాటు లొకషక్కిగ నుండును వైష్ణవోత్తముల్
ఒఱపగునూర్ధ్వపుండ్రముల నొత్తుగమెత్తియు మోమునిండఁగాఁ

*శ్రీరంగము.

గరము భుజించి పుక్కిటను గమ్మనితమ్ముల మాటలూఱ ముం
దర వెనుతట్టుఁ బింజెగల నాఁకెపువస్త్రము లంటదోఁపి పే
రురమున నెత్తిచందనము నొప్పు ఘటిల్లఁగ 'రంగ! రంగ!' యం
చుఱవడిఁ బాడుచుండ్రు గుడి నొప్పెడి యర్చకు లయ్యవార్లరున్
వరుసగఁ బూజసల్పి పరివట్టము నెత్తికిఁ జుట్టి గౌరవో
త్కరములు సల్పి పెన్వడలఁ గమ్మనిదోసెల ముంచి తేల్చు నే
పెరలకుఁ బెట్ట రింతయును వెన్కటికాలమునందుఁ దత్పురిన్
వఱలెడిదాట 'కంచుకవివర్తనకేళి' యదెంతసిక్కమో
పురజనుఁడొక్కఁడున్ దెలుపఁబోవఁడు గాని తదాలయంబులోఁ
జిరమగుపొన్నచెట్టొకటి చెన్నెసలారెనుఁ జెంతఁ జంద్రపు
ష్కరణి యెసంగు గోపకులకాంతలతో నటఁ గృష్ణమూర్తి దా
నొఱపరి గ్రీడసల్పెనని యొప్పుదు రంతియచాలుఁ బోవసిం
డరయ 'శిరంగమే' త్రిదివమౌ గద కావెరి మధ్యఁ బొల్చెద
త్సరిదమలాంబుశీకరపుఁదావి రవంతయుసోఁకెనేనియున్ ౨౧౦
నరులయఘమ్ము లీలుగు ననారతమున్ శుభమబ్బుఁ గాన శ్రీ
పురె సరిలేవుగా నదులు పోల్పఁ బవిత్రతరంబు ముక్తిదం
బురుధిషణాభిపోషకము నూర్జిత మయ్యది యమ్మచెల్ల! త
త్పుర మొకమందసంబునకుఁ బోల్పఁగవచ్చును తొంటితల్పు శ
ర్వరులను మాయఁగా నఱలఘక్కసి బొల్చును తక్కసాలముల్
కరమువిలాసమూర్తియయి క్రాలుచుఁగన్నుల మోడుమిచ్చుచున్
బరిమళపుష్పయుక్తకచపాళి నెసంగెడు ద్రావిడాంగనల్
ఇరుగడలందుఁ జామరము లెత్తెఱ వైవగ నొప్పువానిఁ గ
స్తురితిలకంబువాని సిరితొయ్యలికిం దమి గొల్పువాని ని
ర్భరముగ నింద్రనీలరుచిరమ్మగు పొల్చెడుమేనివానిఁ జే

రురమునఁ గౌస్తుభాభరణ మొప్పెడువానిఁ బ్రసూనశయ్యపై
నోలపుగఁ బండువానిఁ గని యుల్లము పొంగఁగ నల్ల దేవునిన్
ఉరుతరవైభవాఢ్యయయి యొప్పెడుదేవిని రంగనాయకీ
పరమపతివ్రతామణిని భాసురవైభవరాజిఁ బొల్చు కా
వెరి నవపావనాంబువుల వెల్లులఁ బెల్లుగఁ దానమాడి త
త్పరమతితోఁ బ్రభాతమున ధ్యానసమార్చనఁ గొల్చినార మ
చ్చెలువయి యాలయంబునకుఁ జేరువ మారెడొకండు వొల్చు నీ
శ్వరుఁడనుమాట కర్ణములఁ బాటెనఁ జిందులుద్రొక్కు వైష్ణవుల్
నలుకఁగఁ బెక్కుసార్లు మఱునాటికిఁ దత్తరు వేపుసూపుచున్
బెలుగఁగఁజొచ్చె నొక్క నిశిఁ బెద్దలఁ బెద్దగు నయ్యవారికిన్
గర మగుపించి స్వప్నమునఁ గావెరిరంగఁడు 'బాలిశుండ!' యీ
ధరణిజ మస్మదీయమగు ధాత్రి రవంతయు భేదభావముం
బొరయదు నాకునున్ భుజగభూషునకున్ వినుమంచుఁబల్కెనం
దు రదిమొదల్ మరెవ్వరును దూషణసేయరు తద్ద్రుమంబు నం
తరమున *నీటిలింగమయి ధారుణిపై నెసలారు జంబుకే
శ్వరమునకేగి యచ్చోటను జంబుపతిం గడుఁ బూజసల్పియున్
అరుణరుచిప్రకాండయగు నయ్యఖిలాండమహేశ్వరీమహా
చరణములాశ్రయించి × టిరిచిసారమహీధ్రమునందుఁబొల్చు నీ
శ్వరుఁడగు మాతృభూతు పదపద్మము లంత సుగంధికుంతలా
ఖ్య రహిఁ వెలుంగునీశ్వరి పదాబ్జయుగంబునుగొల్చినార మం త్రం
దరసిన చిత్రలేఖనపుటందముఁ జెప్పఁదరంబుగా దికం బ్రభా
స్వరమగు విద్యుదాభలకుఁ బట్టయి జ్యోతిరభిఖ్యమై మనో
హరమయి తేజరిల్లు ♦నరుణాచలశంభునిఁ బూజసేసి త

*అప్లింగము. × తిరుచునాపల్లికొండ. ♦ తేజోలింగము.

త్పరిసరమందు నీశ్వరునిదార సహితసుచాంబ భక్తితో
నరసితి మాలయంపుసాగ సద్భుత మాపురినున్న సత్రిమా
గొఱలు సమస్తసౌఖ్యములకున్ నిలయంబయి వాహనంబులున్
వఱలుఁ బసిండివెండిబిగిసౌజు సెలంగుచు జూసి పీడుచున్
బురవరసప్తకంబునను బొల్చుచు నొంతయి మోక్షదాత్రియై
కరమఱుదైన కంచిపురిఁ గాంచితి సంచితపూర్వపుణ్యభా
స్వరవరవాసనాపటిమఁ బావనమై కడుఁబూజనీయమై —అగిం
స్ఫురితసుశాఖలం బొలుచు చూతమహీరుహ మాలయంబునన్
వఱలుచునున్న దిప్పటికి వారక శంభుఁడు చాలకాల మా
తరువున నిల్చి నిష్ఠమెయి దారుణభూరితపంబునల్పె నా
ల్గురకములౌ ఫలంబుల నమంతతరీతి ఫలించుచుండు న
ద్ధరణిరుహంబు నందుఁగల దైవము ♦నేకరసాలుఁడంచు రా
ఫురమున సర్వతీర్థమను భూరితటాకము కల్బినన్నుమా
నరయఁగఁ *గామనేత్రి శివునర్ధశరీరముఁదాల్చి భర్తలం
బరమదయారసంబుమెయిఁ బాయక ప్రోచును శైవమిద్ది త
త్పరిసరమందు వైష్ణవము తాండవమాడుచునుండు గండుమీ
ఱ రహిఁ వెలుంగు సవ్వరదరాజులఁ గొల్చితి మువ్వురెండునున్ —అఱం
సరిగొనుఁ బాపరాశి వరుసన్ శివకంచియు విష్ణుకంచినాన్
సురవరవర్ణనీమణుల సోయగముల్ గని గెలిసేయు న
య్యాఱవనితంబినీమణుల యందము చందము లెందుఁ గల్గునే
తఱచగు గందపుంబసుపుతావి గుబుల్కొను మేనికాంతితోఁ
జరణముదాఁకఁ బట్టుబురుసాపనిచీరయు జీలువాఱఁగా
మెఱయుదు రాత్మసౌధముల నింటఁ బడిల్లతలట్లు లంత వా

♦ఏకామ్రేశ్వరుఁడు. *కామాక్షి.

సరములతావు దోషములనందగుభూరిశిలోచ్చయంబులన్
సరవిని గొల్చువజ్రిము నిసర్గమనోహరధామమైన పెన్
జఱియలకిక్క భీకరవనంబులకెల్ల నిధాన మందమై
పరిమళబృందమై నయనపంకజభాస్వరకందమై శుభం ౨౭౦
కరమయిమేలితావులను గ్రిమ్మెడు చందనకోటికున్కి మే
ల్మెఱుంగులమెట్ల కిమ్ము నలమేఘుఁడు మేఁతకు వచ్చుతావు ని
ర్ఝరముల కాటపట్టు గిరిరాజము లేడిట వెల్గుకొండయా
తిరుపతి కేగినార మలదేవుని భూరిమహత్త్వమెన్నఁగాఁ
దరమె? మదించి గర్వపరిధానముగట్టినచక్రవర్తులన్
జరణము నేలమోపని నృచంద్రుల నిర్జితనాకనాథులన్
శిరములఁ బట్టి పాదములచెంగటికీడ్వఁడె వెండి యొండక
న్నెఱుఁగని సుందరీమణుల నింతయు ముట్టనిఁ గందువారలన్
జరను గృశించి ముగ్గు ముదుసళ్లను గూటను వేగ కొండకున్
గిరగిరత్రిప్పి తీసికొని కేవలభక్తినిఁ గొల్పుచుండుఁ జ ౨౭౫
చ్చెఱపిడుగట్లు ముట్టుటకు శక్యముగాని సతీశిరోమణుల్
చరణములందు సూదిమొనచందమునన్ జెఱురాలు దూర దు
స్తరమగు నేడుకొండలను దాఁటుచు మంగలివాని యంటక
త్తెఱలకు నప్పగింతురుగదే తలలం గడుభక్తిమీఱ బల్
విరివిగ విత్త మ్ముండియును బిల్లికి బిచ్చము పెట్టనుండు ను
ష్కరుఁడగులుబ్ధుచేనయినఁ గాసులునున్ మొహరీలు రత్నముల్
గురియఁగఁజేయఁడే చిటుకలోఁ బ్రతివత్సరమందు యాత్రికో
త్కరములవల్లనే పదునొకండగులక్షలరూక లబ్బు న
బ్బురమది యొందుగల్గుఁ బరిపూర్ణయశోనిధి వేంకటేశు పం
కరుహచయంబులం దెగడు కన్గవ నంపెఁగ నేను నాసఖున్ ౨౮౦

వరరుచు లీను రత్నమయనామము హారికిరీటముఙ్ మనో
హారమణికుండలంబులును హాసము లీనెడు ముద్దుమోము సుం
దరపదపంకజంబులును దళ్తళలీనెడు కాలియందెలుఙ్
మెఱసెడు పైడిదువ్వలువ మేఖల నొప్పు మణీసముచ్చయం
బురమున వైజయంతి సిరియుఙ్ గరయుగ్మమునందు శంఖచ
క్రరుచులుఁ దారహారములుఁ గంఠమునందు వెలుంగుసట్టి భా
సురుఁడగు దేవదేవుఁగను చూడ్కులె చూడ్కులుకొండక్రింద నా
తిరుపతివేంకటేశ్వరుని జేవి బళా! యలివేలుమంగ త
త్పురమును నాపెపేరిటన పొల్చుచునున్నది యుత్సవంబటఙ్
జరుగు మహావిభూతిమెయిఁ జక్కురపేక్షితమౌచు సంత *శ్రీ 300
ద్వారసనహస్తికిం జని తదీయసువర్ణముఖీనదీప్రపూ
త రససుధాప్రవాహములఁ బానము బానముసేసి యీశ్వరుఙ్
గరమభిషేకపూర్వముగ గాటఁపుభక్తిని జ్ఞానసూసనా
బరఁగు మహేశ్వరీవిమలపాదములఙ్ భజియించినార మ
ప్పురమునఁ గల్గుగోపురము పుష్కరమంటెడురీతి నొప్పు ను
ర్వరఁ గలపంచలింగసికరమ్ములలో నిది వాయులింగమై
కరము నిదర్శనంబగుచుఁ గప్పడు లింగము ముందుభాగమం
దు రహివెలుంగు దీపిక యుదగ్రముగాఁ జలియించుభంగి ని
ష్పురములఁ బోలు పుణ్యపురపుంజములఙ్ గనఁ గాలుసేతులుఙ్
సరినెసలారుపట్టునసె సాగవలెఙ్జను డింక మీరలుఙ్. 301

వ. ఇట్లు భక్తిపరాయణుండయి రాముం డెల్లవారలను తద్యాత్రా
వర్ణనాకర్ణనాకౌతూహలాయత్తచిత్తులఁ జేయుచుండ నిక్కడ
సుందరి రామవియోగంబున నిరలంకారయు, నిద్రిదరియు నిరా

* శ్రీకాళహస్తి.

హారయు నిరంతరరామనామధ్యానాసక్తయునై జనకాత్మజాత విధంబున వర్తించుచుండె. రాముఁడూరిలోనికి వచ్చి నాలైదుదినంబులయ్యె నాతని పనియేమో యాతఁడేమోకాని తనమాటైనఁ దలపెట్టుట లేదని యెఱింగి యాతఁ డింక రాఁడని నిరాశచేసికొని వలపులే ఉప్పొంగి ప్రవహింప వాని గుణగణంబుల గణించుచు నిట్లు విచారింపఁ దొడంగె. 66

ఉ. వాని వచశ్చమత్కృతియు వాని మనోహరరూపరేఖలుక్
వాని విలాసవైఖరియు వాని విసర్మలప్రేమతత్త్వముక్
వాని వదాన్యతాగుణము వాని కవిత్వపటుత్వభంగి మ
న్మానసదర్పణంబున ననారతముక్ బ్రతిబింబముం జెడున్. 57

కం॥ మురిసితి నీమంజోడని
మురిసితి రసికావతంసము దొరకె ననుచుక్
మురువొక్క పెట్టఁ గూలెను
పెఱుగుట విఱుగుటకె యన్నవిధమున నకటా! 58

ఉ. ఎంతవివేకమెంతచదువెంతకవిత్వపటుత్వవైభవం
బెంతవిలాస మెంతకళ యెంతయొయార మికెంతరాయసం
బెంతయుదారమహాహృదయ మెంతరసజ్ఞత యెంతప్రేమ నా
యంతయదృష్టహీన కిఁక నంతగుణాఢ్యుఁడు దక్కనేర్చునే. 59

కం. ఏరీతి రతులఁ బెనఁగితి
మేరాతిరి యెట్టులుంటి మెఱుఁగవొకో! 'రో
ళ్ళా రోకండ్లంబాడిన'
కూరిమి యంతయును నేలఁగూల్చితివె ప్రియా! 60

చ. తిరుపతి గంచియుక్ ♦శకునతీర్థములాదిగఁ గాళహస్తిలోఁ
బరఁగినదైవతమ్ములకు భక్తిని మ్రొక్కుచుఁ జచ్చుదాఁక నోం

♦ పక్షితీర్థము.

జారులను వీడకుండుమని యొట్టును బెట్టితి విప్పు డందులో
హరహర! యొక్కదైవమును సడ్డపడం డదియేమికర్మమో! 61

ఉ. కమ్మనినేతితోఁ గలిపికట్టిన మేలిమిసున్నియుండ లా
క్కమ్మగు నావుపాలు చిలుకన్ మిసి దీసిన వెన్నముద్ద ని
క్కమ్ముగఁ జింతగింజ మునుకం బడనేరని పాలు భక్తిభా
గ్యమ్మున నీకొసంగుసుఖమంతయు నేటికిఁ దీరెనే ప్రియా! 62

కం. సరసంబులు చిఱునవ్వులు
మురిపెంబులు వలపుగురియుముద్దులమాటల్
తరితీపు లక్కరగింతలు
మఱపునకును రావుగాదె మఱచెదమన్నన్. 63

మ. కనదుత్తుంగమనోజ్ఞహర్మ్యముల విఖ్యాతంపుఁదీర్థంబులన్
ఘనకౌతూహలయుక్తిమైఁ దలఁప కేకష్టంబులున్ నన్ను దో
డన కొంపోవుచుఁ బాపపుణ్యములజాడల్ దెల్పి జన్మంబు పా
వనముం జేయుచు గారవింపవె ననున్ బ్రాణంబు ప్రాణంబుగా.

కం. ఇడుములకోర్చి నిన్నే
మెడసూత్రముగట్టిన పెనిమిటివని యెంచన్
గడకిటు నిర్హేతుకముగఁ
దడిగుడ్డను గొంతుఁగోయఁ దగునే ప్రియుఁడా! 65

సీ. ధనదునాత్మజుఁడైన దరికి రానీదురా
యని యందరును జెప్పకొనఁగ బ్రతికి
యేకాంతయునుగూడ నీకాంతకునుసాటి
రాదన్న ప్రజలగౌరవము లంది
మాజాతి కిది తలమానికంబని కుల
స్థులయందు మేటిప్రస్తుతులు వడసి

ప్రాణంబులకు నెల్ల (బ్రాణంబుగా మీరు
స్నేహసౌభాగ్యంబు నెఱపనడచి
గీ. యిద్ధగుణశీలములను బ్రసిద్ధిగాంచి
కడకు విడనాడఁబడినట్టి పడఁతియనెడు
ప్రజల నిందకు లోఁబడి బ్రతుకుకంటె
మరణమే చాలశ్రేయమ్ము మానవతికి. 66

ఉ. ఎంతయు నాపరాసివగ యోఁచఁగ నాసతిచింతనొంది త
త్కాంతు నిశాతకుంతహతి గాఢమనఃపరితాపవేదనా
క్రాంతతఁ గుంది యీదృశపరాభవజన్మ మికేల యంచు గే
హాంతరమందు (జొచ్చి వల పంచితభక్తియుముమ్మ్రరింపఁగన్. 67

వ. ఏరికిం దెలియనీయక తనయాస్తి నెల్ల రెండు 'వాటాలు వేసి' మొ
ట్టవాటా రామునకును రెండవవాటా తల్లికిని సోదరులకును జెం
దవలయుననియుఁ జిత్రచిత్రంపురజతసామాగ్రి యంతయు రాము
నకే చెందవలసినదనియు శాసనము వ్రాసి తలాడక్రింద నునిచి
కడసారిగా రామున కుత్తరము వ్రాయనెంచి కాగితముం గల
ముం గైకొని 'శ్రీమత్కవికులసార్వభౌములగు శ్రీరాములవారి
సన్నిధికి విూదాసురాలగుసుందరి నిర్భర ప్రణయపూర్వకంబుగా
నమస్కారంబు లొసంగి వ్రాసికొను కడసారి మనవి. 68

ఉ. ఇప్పుడో యింకనో యిచటి కీరరుదెంతురటన్నయాశచే
గుప్పిటఁబట్టి ప్రాణములఁ గూలగఁదోయక నిల్పియుంటి నే
నిప్పటిదాఁక వత్తురని యేమియునాశ జనింపదింక నా
తప్పు క్షమించి రండు తమదాసిని నొకగడసారి చూడఁగన్. 69

ఉ. నన్నటు మీరు వీడినదినంబుననుండియు నన్నపానముల్
కన్నన సున్నయయ్యె మిముఁ గాంచమిచే నిముసంబు కల్పమై

యున్నది యెంత వేఁడిన నయో! దయదాల్ప వొకింతయైన వి
ద్వన్నుత! చూడగా నొగము వాఁచిన నామొఱ నాలకింపుమా!

వ. నేనిదే విసము మెసవనుంటి. మీరువచ్చునఱకుఁ బ్రాణ ముండి కడసారి మీముఖారవిందదర్శనంబు చేయుదునా ధన్యురాలనే. తొల్లి మన సల్లాపంబులయందు "మీచరణదాసినగు నేను మరణింతునేని నాకుఁ బరలోకక్రియలు యథావిధిగా జరిపింపుఁ డని నేను కోరఁగా నాశ్రుతికటువుమాట విననొల్లమియో నాయెడంగల వలపువలననో నాపైఁ గస్సుమని తిరిగి నాయొత్తిడి వాక్యంబులచే 'సరేలే' యని యూరకుంటిరి. ఇప్పు డదియే నాతుదికోర్కె యని వేఁడుకొనుచున్నదాన. నాథా! నాకిం కేబాధయు లేదుకాని యొక్కవిచారము మాత్ర మెక్కుడుగా బాధించుచున్నది. 71

గీ. నేను మరణింపఁ బిదప నానిజము తెలియు
మీవిచారాంబురాశికి మేరయుండ
దని విచారింతునేకాని యనఘ! నాదు
చావునకునంత నేను విచార మొంద. 72

సీ. ప్రావృట్పయోదసంభవపయస్సంసక్తి
చాతకం బరుగునే చవిటిపఱకు
ఘనఘనాఘనరవాకర్ణనాసక్తమ
యూరము వినునె ఝిల్లీరవంబు
మానసకాసారమధురజలాసక్తి
కలహంసి కోరునే క్షారజలము
శారదచంద్రికాహారసంసక్తచ
కోరము కోరునే కుటిలకాంతి

గీ. సరససంగీతసాహిత్యసత్కవిత్వ
వైభవంబునఁ దేలు మీపయినిఁ దవిలి
చీకుఁజింతయు లేని నాచిత్త మింక
నితరముం జెందనేర్చునె యెన్నఁడేని. 73

భవత్పదదాసి,
సుందరి.

వ. అని వ్రాసి 74

ఉ. రాముని మేల్పటం బెదుట రాజిలఁజేసి కరాబ్జయుగ్మ మెం
తే మహితంపుభక్తిఁ బయి కెత్తి మహేశ్వర! జన్మజన్మకున్
రామునె నాకు భర్తగ విరాజిలఁ జేయు మటంచు మ్రొక్కి య
క్కోమలగాత్రి మ్రింగె నతిఘోరవిషమ్మును సాహసమ్మునన్

వ. అంత నక్కాంత యున్నపాళమునవే పడిపోయె నామె నిర్భరాను
రాగము సత్యమే యనునట్లు గడియారంబు టంగు టంగునఁ
బదునొకండుగంటలు కొట్టె. 76

చ. పదియునొకండుగంటలకు భామకుఁ ద్రిప్పు జనించె హస్తముల్
పదములు లాగఁజొచ్చె ముఖపద్మము వాడఁదొడంగె బిట్టుగ
ద్గదిక ఘటిల్లె నాడి కడకన్ వెనులాగెఁ దదీయవార్తయున్
బ్రిదులుచుఁ బ్రాఁకె నీటిపయిఁ బేర్చిన తైలపుబొట్టురీతిగన్. 77

వ. ఇంటిలో నందరును కంగారుపడి కాలుసేతులు కలయఁద్రొక్కు
కొని కొంపగూలెనని గొల్లున గోలవెట్టఁదొడంగిరి తోచియుం
దో చనియప్పుడెల్ల నెల్లవేలమాంత్రి యుండుల కేగుశంకరుండను
విచిత్రప్రవర్తనాయత్తుఁడగు మానవుం డప్పురంబున నొప్పమీా
రు నాతఁడు సుందరిని నామె పక్కనున్న రామునిచిత్రఫలకం
బును తత్సమీపస్థలేఖను చూచుటతటస్థించెనంతఁ బరోపకార

పరాయణుండగునాతఁడు తటాలున లేఖనుదీసికొనిపోయి రామున
కందీయనెంచి యాలసించిన నాసుందరికిఁ బ్రాణభీతి గలుగునని
యెంచి మున్ముందు వైద్యునన్వేషించి పంపినవెనుక రామునకు
లేఖ నీవచ్చునని పర్యాలోచన మొనరించి వైద్యు నన్వేషించి
సుందరీగృహంబునకునంపి రామున కాలేఖ నందీయంజనె. రాముఁ
డాకమ్మ నందుకొని యామూలాగ్రంబుగాఁ జదివి యంతము
లేనిసంతాపమునఁ దత్క్షణ మాసుందరీమందిరంబునకుఁ బోవుచు

చ. ఇలఁగలపాతకక్రియల హింస కడున్ ఘనమండ్రుగాదె కాం
తలయెడ నంతకంటెను ఘనంబని పల్కుదు రందుఁ దానవై
వలచినసుందరాంగి నిటు వంతలఁ బెట్టినయట్టినాకు ని
క్కాల యికఁదీరనేర్చునె కోటివ్రతంబులు చేసినం గటా! 79

శా. రేపో మాపో మదీయసుందరినిఁ బేర్మిం గాంచి తప్పొప్పుకొం
దాపైనం చనునంతఁ బొంగె నొగి దుఃఖాంభోధియున్ దక్కునో
చూపైనన్ మరి దక్కదో విధికృతుల్ చోద్యంబులౌనేకదా
యేపాపంబు నెఱుంగనట్టిసతికా యీవార్త సర్వేశ్వరా! 80

వ. అని విచారించుచు సత్వర మాసుందరీమందిరంబునకుఁ జనె. 81

మ. కనుదమ్ముల్ ముకుళింప దేహలతయుం గంపింప ఘర్మాంబుబిం
దునికాయంబు లెసంగ నిశ్వసనసందోహంబు రెట్టింపఁగాఁ
గొనప్రాణంబుననున్నసుందరినిఁ గన్గొఁ బోయి రాముండు గొ
బ్బునఁ గన్నీరిడి చేష్టదక్కి నిలిచెన్ మ్రానుంబలెన్ నెవ్వగన్.

వ. అందరును నైరాశ్యంబుఁ జేసికొని గొల్లున నేడ్వఁదొడంగిరి. ఆ భి
షగ్వరుండును నిజశక్తియుక్తుల నుపయోగించి యౌషధసేవ
సేయించుచుండె కాని 'లాభమేమియు లేద'ని రామునకు సూచిం
చుచుండె రాముండు పొంగివచ్చు దుఃఖవార్ధికి ధైర్యంపుటడ్డ

కట్టఁ గట్టి చిత్తంబు దైవాయత్తంబుచేసి　　83

చ. పలుకనయే నళీకములు పాడి దొలంగనయేని వైరికే
దలఁపనయేని హాని యొకనాఁడును జాలిని వీడకుందునే
ని లలితవర్తనంగలఁచి నీతిదొలంగనయేని సుందరీ
లలనకుఁ బ్రాణభీతియుఁ దొలంగి చెలంగుత మిప్పు డొప్పుగన్.

వ. అని శపథం బొనరించె నంతఁ గొంతవడి కారాముని సౌహార్ద
పరిభావంబునను వాని పవిత్రసత్యప్రవర్తనార్జవంబునను

చ. కమలినదేహ మిద్ధరుచిఁ గ్రాలఁదొడంగెను నేత్రపద్మముల్
విమలము లై యొసంగి కడువిచ్చెను హెచ్చెను నాడియున్ గ్రమ
క్రమముగ నొడ్డుగూల కలకంగని తేటినయేలుపోల్కి నా
రమణి వ్యధాభరం బుడిగి రాజిలఁజొచ్చె నవీనకాంతులన్.　　86

వ. ఆగుణవతి యారోగ్యవర్ధమానగాత్రియైనివ్వటిల్లుకొలంది.　　87

ఉ. ఎప్పుడుమాటలాడుతఱి నేమని దెప్పనొ యంచు రాముఁడె
ల్లప్పుడుఁ దా భయంపడుచు నాఱడిసేయక పల్కఁజొచ్చెడిన్
దప్పులొనర్చువానిమది తల్లడమందుటెకాని నాథు లే
తప్పులొనర్చినన్ సయిచి తామరసాక్షులు భక్తిఁ గొల్వరే.　　88

చ. సకలకలౌఘసాధనకుఁజాలిన యాసతి భూరిసద్గుణ
పరికరము నెంచి యామె యనురాగసముద్రపులోఁ దెలుంగఁజా
లక తన తొంటితప్పిదములన్ క్షమియింపుమటంచు రాముఁ డా
సకియను వేఁడుకొంచు బిగిసందిటిపంజరమందుఁ జేర్చుచున్.

చ. మఱచి యొకింతసేపు పెనుమ్రాఁకువిధంబున నిల్వ వాని న
ప్పరమపతివ్రతామణియు వారని ప్రేముడిఁ జూచి నాథ! యి
క్కరణిని మీరొనర్ప నెటుగా సయిరింతు క్షమింపు డింక మీ
చరణసరోరుహంబులకుఁ జాఁగిలి మ్రొక్కెదనంచు వేఁడఁగన్.

చ. అడఁచుచు శంక రాముఁడును నార్ద్రమనస్కత నిష్ఠురోక్తులన్
నుడువక సుందరీసతి కనూనముదంబును గూర్చె సాధ్వితా
పడఁతుల కెంతయున్ జడిసి భాస్కరుఁడున్ యముఁడున్ ద్రిమూర్తులున్
గడగడలాడుచుండు త్రిజగంబులు గూడను దద్దరిల్లెడున్.   91

చ. అవిరళవృద్ధిగాంచి యెసలారెడు మోహము ముమ్మరింప జ
క్కవకవమూఁడిక్క గువ్వకవ కైవడి నాకవ హాయినీఱఁగా
రవరవ లేకయే సుఖతరంబుగఁ గాలముఁ బాయఁద్రోచెఁ జీ
కు వదలి చేవ వచ్చెనని కోమలి యెంతయు సంతసిల్లఁగన్.   92

కం. మధురాలాపమ్ములఁ బ్రే
మధురాలాలసులగుచు మహీశారాముల్
మధురాజమునఁ బరస్పర
మధురాధరసారనిషుల మథనము సలుపన్.   93

సీ. వారుచూచెడి వాఁడివాల్జూపులగఁబంబు
శ్రీపుత్రు నిశితంపుఁదూపువాఁజు
వారుపల్కెడి కులుకుపల్కులనిచయంబు
మనసిజు సమ్మోహమంత్రచయము
వారుసంస్పృశియించు పట్టులన్నియుఁగూడ
నతనుకశారహస్యస్థలములు
వారుభావించు భావనలసందోహంబు
దర్పకగోష్ఠికదంబకంబు
గీ. వారివలపుటల్కలపెక్కు వారిచొక్కు
వారిమక్కువసిక్కు నవ్వారిటెక్కు
వారిరుహగర్భునకు వియద్వారిపతికి
వారిరుహనేత్రునకునైన వశమెపోగద.   95

ఉ. రాముని వంక నింక వలరాజునకుం గసిదీఱకుంటనో
యాహామనీయ ధార్మికుల యద్భుతమోహరసంపుఁ బేర్మినో
మోములముద్దులుం గలికిముచ్చటలుం బిగికౌఁగిలింత లెం
తే మితిమీఱె నవ్వలపు లేటికిఁ బాటను మాటయున్న దే? 96

ఉ. ప్రేమపయోధివీచికల రేపునుమాపును దేలియాడుచుం
రాముఁడు సుందరీహృదయరంజకుఁడుం నిజమానినీమన
స్తామరసాళియై మిగుల ధన్యత దక్షిణనాయకక్రియో
ద్దామతమీఱఁగా మెలఁగెఁ దద్దయు నుజ్వలమూర్తియోయనన్.

— ఆశ్వాసాంతము —

కం. శాంతగుణనిశాంతా! ది
గ్దంతావళదంతకోటితలవిశ్రాంతా
త్యంతయశోజ్యోత్స్నాద్యుతి
సంతానాక్రాంత! ధర్మసహితస్వాంతా!

ఉ. భావితదాన వైభవ! భవస్ఫురి[illegible]ంఘ్రిసరోజయుగ్మవీ
క్షీవివశాన్వహాభ్రమదతిస్థిరమానసమానసోద్భవా!
భావభవాభిరూపవిభవప్రభవా! ప్రభవానురూపవి
ద్యావినయాదిసద్గుణకదంబ! లసద్భవ!సత్కులోద్భవా!

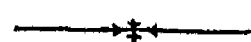
స్రగ్విణి:- నారయాఖ్యక్షమానాయకాత్మోద్భవా!
సారసాక్షీమనస్సారసాహ్లాదవా!
స్ఫారవిశ్రాణనప్రక్రియానిస్తులా!
భూరివిక్రాంతివిస్ఫూర్తిమద్దోస్సలా!

గద్య.

ఇది శ్రీశిష్టావంశపయఃపారావారరాకాకైరవమిత్రశ్రీ సూర్య
నారాయణశాస్త్రిపుత్ర బుధజనవిధేయ వేంకటసుబ్బయ
నామధేయ ప్రణీతంబైన హృదయాభిరామమను
మహాప్రబంధమునందుఁ సర్వంబును
జతుర్థాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

శుద్ధపత్రిక.

పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
12	కుమారరాజా	రాజకుమార్
9	ప్రథితకుమా	ప్రథితకుమైక
7	పతుయదృష్ట	పతులయదృష్ట
2	చరించు	చరియించు
1	మఱుచటి	మఱుసటి
6	మనసునకు	మనసునకును
18	బక్రగ్గును	బ్రక్కగ్గును
6	పడుపుఁగొమ్మల	పడపుఁగొమ్మల
3	జిక్కరా	జిక్కఁగారా
11	గొల్లగొట్టుఁగఁజాలు	గొల్లలాడఁగఁజాలు
12	లేమిం	లేమిఁ
16	మొసంగినను	మొసఁగినను
11	మైశ్వరాబ్ధు	మైశ్వర్యాబ్ధు
4	చిత్తమనువద్దంబందు	చిత్తముకురంబందైన
24	నేగతినోర్తు	నేనెటులోర్తు
21	పరమయోగీంద్ర	పరమయోగీంద్రబృంద
1	ఉత్పలమాలిక	చంపకమాలిక
16	యూర్జితంబునయి	యూర్జితంబయిన
4	మాన్యము	భవ్యము
14	సలిలమ్ముల	నివహమ్ముల
18	నట్లగుటఁబెద్దలు	నట్లగుటనేకద
21	గాదికంబ్రిభా	గాదు భా